

BERÄKNINGSKONVENTIONER FÖR 2005

En rapport från Skatteekonomiska enheten
på Finansdepartementet

En rapport från Skatteekonomiska enheten på Finansdepartementet

Beräknings- konventioner för 2005

ISBN 91-973175-3-5
ISSN 1650-0741

Förord

Konventionerna för redovisning och beräkning av budgeteffekter vid förändrade skatte- och avgiftsregler har under en följd av år utvecklats vid skatteekonomiska enheten på Finansdepartementet. De har sin bakgrund i arbetet med 1990–91 års skattereform. Det stora antalet regelförändringar i reformen aktualiserade behovet av en enhetlig metodik för beräkning och redovisning av budgeteffekter. Allt sedan dess har konventionerna successivt vidareutvecklats och preciserats.

Syftet med konventionerna är att åstadkomma en öppen och konsistent beräkning och redovisning av olika budgeteffekter. Eftersom resultatet av beräkningarna utgör en väsentlig del av det underlag som ligger bakom beslut om olika åtgärder är det av vikt att de metoder och antaganden som ligger till grund för beräkningarna redovisas offentligt. Därför ges i denna publikation, alltsedan 1997, en beskrivning av gällande konventioner. Rapporten publiceras varje år i samband med överlämnandet av budgetpropositionen.

Rapporten vänder sig till ett flertal olika intressenter. I första hand är den avsedd som en handbok för tjänstemän inom Regeringskansliet, riksdagen och utredningsväsendet. Andra intressenter kan exempelvis vara de politiska partiernas utredningskanslier, enskilda riksdagsledamöter, olika intresseorganisationer samt massmedia. Beskrivningen av skatte- och avgiftssystemet har gjorts med syfte att ge läsaren en inblick i gällande regler. Rapporten skall dock inte användas som referenskälla när det gäller skatte- och avgiftssystemets mer exakta juridiska innebörd.

Det skattestatistiska grundmaterialet, de olika räkneexemplen och nyckeltalen har uppdaterats så att de avser budgetåret 2005. Jämförelsenormen för de förändringar som exemplifieras i rapporten är de skatte- och avgiftsregler som gäller för 2005, under förutsättning att de förslag som lämnas i budgetpropositionen för 2005 antas av riksdagen. I bilaga A finns en sammanställning av aktuella skattebaser och skattesatser för 2005.

Beräkningskonventioner för 2005 har framställts av handläggarna vid Skatteekonomiska enheten i Finansdepartementet. Vi tar tacksamt emot synpunkter på rapporten. Dessa lämnas till ansvarig handläggare enligt förteckningen på kontaktpersoner. Slutredigeringen av Beräkningskonventioner för 2005 och dess bilagor har utförts av Christina Hedenborg.

Stockholm den 20 september 2004

Bo Stoltz

/Maria Ahrengart

Kontaktpersoner

Direkt skatt på arbete	Maria Ahrengart	08 - 405 17 07
	Lena Sellgren	08 - 405 14 82
Skatt på kapital	Erik Zetterström	08 - 405 23 51
Företagsbeskattning	Tobias Lindhe.....	08 - 405 17 45
Socialavgifter och löneskatter	Eva Erlandsson.....	08 - 405 12 63
Mervärdesskatt	Altin Vejsiu	08 - 405 32 01
Punktskatter		
<i>Alkohol- och tobaksskatt</i>	Altin Vejsiu	08 - 405 32 01
<i>Energirelaterade skatter</i>	Åsa Leander	08 - 405 14 13
<i>Miljö- och fordonsrelaterade skatter</i>	Mats-Olof Hansson	08 - 405 29 77
Bilagor	Maria Ahrengart	08 - 405 17 07
Finansdepartementet, växel		08 - 405 10 00

Innehåll

1	Principer bakom beräkningskonventionerna	15
1.1	Centrala ekonomiska utgångspunkter	16
1.2	Offentlig sektor och dess olika delar	17
1.3	Brutto- och nettoeffekter	18
1.4	Tillfällig och varaktig effekt på budgetsaldot	18
1.5	Kassamässig och periodiserad redovisning	19
1.6	Att använda och tolka beräkningskonventionerna	21
2	Fundament vid beräkning av indirekta effekter av ändrade skatteregler... 25	
2.1	Övervältring	25
2.2	KPI-effekten: offentlig–finansiella effekter av en höjd prisnivå	26
2.3	Allmänt om olika mått på skatteuttag	31
2.4	Genomsnittliga marginalskattesatser för 2005	33
3	Direkt skatt på arbete	35
3.1	Fysiska personers inkomstskatt	36
3.2	Den allmänna pensionsavgiften	41
3.3	Skattefria förmåner och bruttolöneavdrag	44
4	Skatt på kapital.....	47
4.1	Beskattning av inkomst av kapital	47
4.2	Inkomster från fåmansföretag	50
4.3	Värdepappersfonder och investmentföretag.....	51
4.4	Avkastningsskatt	52
4.5	Fastighetsskatt	58
4.6	Förmögenhetsskatt	66
4.7	Arvs- och gåvoskatt.....	68
5	Företagsbeskattning	71
5.1	Allmänna principer.....	71
5.2	Aktiebolag	72
5.3	Fåmansföretag	77
5.4	Ekonomisk förening	77
5.5	Bostadsrättsförening.....	78
5.6	Enskild näringsverksamhet	79
5.7	Handelsbolag och kommanditbolag	82
5.8	EEIG och europabolag	84
5.9	Enkelt bolag och partrederi	85

5.10	Koncerner	86
5.11	Investmentföretag och värdepappersfonder	86
5.12	Internationell företagsbeskattning	87
6	Socialavgifter och löneskatter	89
6.1	Arbetsgivaravgifter.....	90
6.2	Egenavgifter	95
6.3	Särskild löneskatt	98
7	Mervärdesskatt.....	105
7.1	Budgeteffekter	107
7.2	Effekter för stat och kommunsektorn.....	108
7.3	Periodiserade och kassamässiga effekter	108
8	Punktskatter.....	115
8.1	Alkoholskatt	116
8.2	Tobaksskatt.....	121
8.3	Energi-, miljö- och fordonsrelaterade skatter.....	123

Bilagor

Bilaga A: Översikt över skattebaser och skattesatser för inkomståret 2005*	135
Bilaga B: Varaktiga effekter vid tidsbegränsade åtgärder	137
Bilaga C: Nuvärdesberäkningar	139
Bilaga D: Kapitaliseringseffekter	141
Bilaga E: Övervältring av arbetsgivaravgifter	145
Bilaga F: Kort beskrivning av FASIT-modellen samt HEK och Storurval	153
Bilaga G: Beskrivning av CIMOD och FRIDA.....	157
Bilaga H: Effektiv bolagsskatt	159

Tabeller

Tabell 1.1: Uppbördsförskjutningarnas inverkan på de kassamässiga flödena i statsbudgeten, några exempel	20
Tabell 1.2: Omvandling från periodiserad redovisning till redovisning enligt Nationalräkenskaperna för olika typer av skatter.	21
Tabell 1.3: Mall för redovisning av periodiserade offentlig-finansiella effekter av regeländringar	23
Tabell 1.4: Mall för redovisning av kassamässiga offentlig-finansiella effekter av regeländringar	23
Tabell 2.1: Övervältringsantaganden vid en sänkning av arbetsgivaravgifterna	26
Tabell 2.2: KPI-effekter av en ökning av konsumentpriserna med en procent ¹	28
Tabell 2.3: Vägda genomsnittliga marginalskatter för olika inkomstslag	33
Tabell 3.1: Skiktgränser (beskattningsbar inkomst) och brytpunkter (taxerad inkomst).....	38
Tabell 3.2: Skatteunderlag för och intäkter från skatt på förvärvsinkomster för fysiska personer inkomståren 2001 till 2005.....	39
Tabell 3.3: Grundavdragets formella konstruktion	39
Tabell 3.4: Grundavdraget uttryckt i kronor	40
Tabell 3.5: Periodiserad redovisning av en höjning av grundavdraget.....	41
Tabell 3.6: Kassamässig redovisning av en höjning av grundavdraget	41
Tabell 3.7: Avgiftsunderlag för och intäkter från den allmänna pensionsavgiften.....	42
Tabell 3.8: Periodiserad redovisning av en höjning av den allmänna pensionsavgiften med en procentenhet	43
Tabell 3.9: Kassamässig redovisning av en höjning av den allmänna pensionsavgiften med en procentenhet	44
Tabell 4.1: Intäkter från kapitalinkomstskatten och dess sammansättning.....	50
Tabell 4.2: Investmentföretags och värdepappersfonders ingående innehav av aktier	51
Tabell 4.3: Underlag för avkastningsskatt och skatteintäkter	53
Tabell 4.4: Övervältring på löner, vinster och priser som andel av bruttoeffekten, ΔT_B , vid en ändring av avkastningsskatten	53
Tabell 4.5: Periodiserad redovisning av en höjning av avkastningsskatten på pensionssparandet med en procentenhet - privat pensionssparande	55
Tabell 4.6: Kassamässig redovisning av en höjning av avkastningsskatten på pensionssparandet med en procentenhet - privat pensionssparande	55
Tabell 4.7: Periodiserad redovisning av en höjning av avkastningsskatten på pensionssparandet med en procentenhet - tjänstepensioner.....	56
Tabell 4.8: Kassamässig redovisning av en höjning av avkastningsskatten på pensionssparandet med en procentenhet - tjänstepensioner.....	57
Tabell 4.9: Skattesatser och skattebaser för fastighetsskatten	60
Tabell 4.10: Skattepliktiga andelar av taxeringsvärden för bostadshyreshus och småhus med olika värdeår för inkomståren 2001 till 2005.....	61
Tabell 4.11: Periodiserad redovisning av en fastighetsskattesänkning med 0,1 procentenheter - småhus	63

Tabell 4.12: Kassamässig redovisning av en fastighetsskattesänkning med 0,1 procentenheter - småhus	64
Tabell 4.13: Periodiserad redovisning av en fastighetsskattesänkning med 0,1 procentenheter - hyreshus	65
Tabell 4.14: Kassamässig redovisning av en fastighetsskattesänkning med 0,1 procentenheter - hyreshus	66
Tabell 4.15: Förmögenhetssammansättning till marknadsvärden 2002	67
Tabell 4.16: Förmögenhetsskatt 2001 till 2005	68
Tabell 4.17: Arvs- och gåvoskatt, skattesatser och beloppsgränser 2004.....	69
Tabell 4.18: Arvs- och gåvoskatteinkomster	69
Tabell 5.1: Inkomst av näringsverksamhet och betald skatt för aktiebolag 1999 till 2002.....	75
Tabell 5.2: Inkomst av näringsverksamhet och inkomstskatt från ekonomiska föreningar.....	78
Tabell 5.3: Inkomst av näringsverksamhet och inkomstskatt från bostadsrättsföreningar 1999 till 2002	79
Tabell 5.4: Inkomst m.m. av aktiv och passiv näringsverksamhet 1999 till 2002.....	81
Tabell 5.5: Inkomst m.m. av aktiv och passiv näringsverksamhet i handelsbolag för 1999 och 2002.....	84
Tabell 6.1: Avgiftsnivåer för socialavgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt 2005.....	90
Tabell 6.2: Avgiftssats, avgiftsunderlag och intäkter från arbetsgivaravgifter inklusive allmän löneavgift	91
Tabell 6.3: Övervältring på lönesumma, nettointäkter och vinster som antas följa på en sänkning av arbetsgivaravgifterna med en procentenhet 2005 ¹	92
Tabell 6.4: Periodiserad redovisning av en sänkning av den allmänna löneavgiften med en procentenhet - arbetsgivaravgifter.....	94
Tabell 6.5: Kassamässig redovisning av en sänkning av den allmänna löneavgiften med en procentenhet - arbetsgivaravgifter.....	95
Tabell 6.6: Avgiftssats, avgiftsunderlag och inkomster från egenavgifter inklusive allmän löneavgift	96
Tabell 6.7: Periodiserad redovisning av en sänkning av sjukförsäkringsavgiften med en procentenhet - egenavgifter.....	97
Tabell 6.8: Kassamässig redovisning av en sänkning av sjukförsäkringsavgiften med en procentenhet - egenavgifter.....	98
Tabell 6.9: Skattesats, skattebaser och intäkter ¹ från särskild löneskatt fördelade på juridiska och fysiska personer.....	99
Tabell 6.10: Periodiserad redovisning av en sänkning av den särskilda löneskatten med en procentenhet - juridiska personer	101
Tabell 6.11: Kassamässig redovisning av en sänkning av den särskilda löneskatten med en procentenhet - juridiska personer	102
Tabell 6.12: Periodiserad redovisning av en sänkning av den särskilda löneskatten med en procentenhet - fysiska personer.....	103
Tabell 6.13: Kassamässig redovisning av en sänkning av den särskilda löneskatten med en procentenhet - fysiska personer.....	103
Tabell 7.1: Baser för mervärdesskatt 2001 till 2005 ¹⁾	106

Tabell 7.2: Periodiserad redovisning av en sänkning av mervärdesskatt på livsmedel med en procentenhet	110
Tabell 7.3: Kassamässig redovisning av en sänkning av mervärdesskatt på livsmedel med en procentenhet	111
Tabell 7.4: Periodiserad redovisning av mervärdesskattebeläggning av ett tidigare inte mervärdebeskattat område	113
Tabell 7.5: Kassamässig redovisning av mervärdesskattebeläggning av ett tidigare inte mervärdebeskattat område	114
Tabell 8.1: Skattesatser för beskattning av alkohol 2001 till 2005	117
Tabell 8.2: Intäkter från alkoholbeskattningen och förbrukade kvantiteter, periodiserade utfall 2001 till 2005	117
Tabell 8.3: Periodiserad redovisning av sänkt punktskatt på vin från 22,08 till 17,08 kronor per liter	120
Tabell 8.4: Kassamässig redovisning av sänkt punktskatt på vin från 22,08 till 17,08 kronor per liter	121
Tabell 8.5: Skattesatser för tobak 2005	122
Tabell 8.6: Intäkter från tobaksskatten och förbrukade kvantiteter, periodiserade utfall 2001 till 2005	123
Tabell 8.7: Inkomster från energi-, miljö- och fordonsrelaterade skatter, kassamässiga utfall 2001 till 2005	124
Tabell 8.8: Punktskattesatser på energiområdet 2001 till 2005	125
Tabell 8.9: Energi- och miljörelaterade skatters beräknade fördelning mellan hushåll, företag och den offentliga sektorn som slutanvändare 2005	127
Tabell 8.10: Övervältring på lönesumma, vinster och priser inom företagen som andel av bruttoeffekten vid en ändring av en energi- eller miljöskatt	128
Tabell 8.11: Periodiserad redovisning av effekter som följer av att energiskatten på bensin höjs med en krona per liter - hushåll	130
Tabell 8.12: Kassamässig redovisning av effekter som följer av att energiskatten på bensin höjs med en krona per liter - hushåll	131
Tabell 8.13: Periodiserad redovisning av effekter som följer av att energiskatten på bensin höjs med en krona per liter - företag	132
Tabell 8.14: Kassamässig redovisning av effekter som följer av att energiskatten på bensin höjs med en krona per liter - företag	133
Tabell 8.15: Övervältringsantaganden	150
Tabell 8.16: Andel av bruttoeffekt som övervältras på löner, vinster och priser.....	152

Exempel

Exempel 3.1: Grundavdraget höjs med 1 000 kronor	40
Exempel 3.2: En höjning av den allmänna pensionsavgiften med en procentenhet....	43
Exempel 3.3: Arbetsgivaren erbjuder en skattefri förmån i utbyte mot ett bruttolöneavdrag	45
Exempel 4.1: Avkastningsskatten på pensionssparandet höjs med en procentenhet...	54
Exempel 4.2: En permanent sänkning av fastighetsskatten för bostadshus med 0,1 procentenheter	62
Exempel 5.1: En sänkning av bolagsskattesatsen med tre procentenheter	76
Exempel 5.2: En sänkning av expansionsfondsskatten med tre procentenheter.....	82
Exempel 6.1: En sänkning av den allmänna löneavgiften med en procentenhet - arbetsgivaravgifter	93
Exempel 6.2: En sänkning av sjukförsäkringsavgiften med en procentenhet - egenavgifter.....	97
Exempel 6.3: En sänkning av den särskilda löneskatten med en procentenhet – juridiska personer.....	99
Exempel 6.4: En sänkning av den särskilda löneskatten med en procentenhet - fysiska personer.....	100
Exempel 7.1: Sänkning av mervärdesskatten på livsmedel med en procentenhet.....	109
Exempel 7.2: Mervärdesskattebeläggning av ett tidigare inte mervärdebeskattat område.....	112
Exempel 8.1: Sänkt skatt på vin från 22,08 till 17,08 kronor per liter.....	118
Exempel 8.2: Energiskatten på bensin höjs med en krona per liter	129

1 Principer bakom beräkningskonventionerna

I denna rapport beskrivs ett antal konventioner för beräkning och redovisning av budgeteffekter vid förändrade skatteregler. Rapporten innehåller också kortfattade beskrivningar av de mest centrala delarna i regelverken för olika skatter samt uppgifter om skattebasernas storlek.¹ För tjänstemän inom Regeringskansliet kan rapporten betraktas som en handbok för hur olika typer av offentlig-finansiella effekter av ändrade skatteregler ska beräknas och hur beräkningarna redovisas. Ett syfte med rapporten är att skapa förutsättningar för konsistenta och konsekventa beräkningar. I vissa fall kan dock en i förväg bestämd beräkningsmetod innebära alltför restriktiva antaganden. Givetvis kan, och bör, beräkningsmetoderna kompletteras med alternativa kalkyler, baserade på andra antaganden och metoder.

De konventioner som redovisas här gäller i första hand beräkningar av offentlig-finansiella effekter av generella regelförändringar. Detta har bl.a. betydelse för de specifika antaganden som görs avseende de beteendeffekter som en regeländring kan tänkas ge upphov till. Vid beräkningar av budgeteffekter av selektiva åtgärder av olika slag kan det därför i vissa fall vara motiverat att utgå från andra antaganden än de som redovisas här. Då så sker är det särskilt viktigt att man i redovisningen av beräkningarna redogör för de antaganden som tillämpas.

I detta, rapportens första kapitel, redogörs för de centrala utgångspunkter och redovisningsbegrepp som utgör stommen i beräkningskonventionerna. I kapitel 2 redogörs för den så kallade KPI-effekten, som ska beaktas vid regeländringar som påverkar den allmänna prisnivån. Där redovisas också på vilket sätt övergången från prisindexering till inkomstindexering påverkar våra kalkyler samt även de marginalsatser för 2005 som ska användas vid olika budgetberäkningar. I de därpå följande kapitlen redovisas hur konventionerna tillämpas på enskilda skatter och avgifter. Genom dessa redovisningar konkretiseras sambanden mellan olika begrepp.

¹ För mer detaljerade statistiska uppgifter avseende de totala skatteintäkternas storlek och fördelning, se Skatteverkets årliga publikation *Skatter i Sverige skattestatistisk årsbok*.

1.1 Centrala ekonomiska utgångspunkter

Vid beräkningar av de offentlig–finansiella effekterna av förändrade skatteregler är en central utgångspunkt i konventionerna att ekonomin befinner sig i ett allmänt jämviktsläge. Resurserna i ekonomin antas vara fullt utnyttjade. Vidare utgår vi från att varje åtgärd motsvaras av andra åtgärder på budgetens utgifts- eller intäktssida som uppväger den aktuella åtgärdens effekt på den aggregerade efterfrågan i ekonomin. Det innebär att effekter på det totala sparandet och aktivitetsnivån i ekonomin inte beaktas i beräkningarna. Eftersom de offentlig–finansiella effekterna beräknas separat för varje enskild åtgärd rör det sig i hög grad om partiella analyser. Eventuella förändringar på aggregerad efterfrågan och aktivitetsnivån i ekonomin uppmärksammas i andra sammanhang där en totalbedömning görs av den aktuella skattepolitikens inverkan på ekonomin.

Vid beräkningen av de offentlig–finansiella effekterna av en skatteförändring måste hänsyn även tas till regelförändringens effekter på andra skattebaser än de som direkt berörs av en skatteförändring. Det kan nämligen finnas en avvikelse mellan skattesubjektet, dvs. den som är skattskyldig och har att betala skatten, och skatteobjektet, dvs. den som bär den faktiska bördan av skatten i form av lägre real disponibel inkomst. Priskänsligheten i utbud och efterfrågan avgör i vilken utsträckning skattesubjektet via pris- och lönejusteringar kan vältra över bördan av skatten på skatteobjektet. Direkta skatter (statlig och kommunal inkomstskatt, kapitalinkomstskatt, allmän pensionsavgift m.fl.) brukar definieras som skatter som ”stannar” hos skattesubjektet, medan indirekta skatter (arbetsgivaravgifter, mervärdesskatt, punktskatt m.fl.) är skatter som kan övervältras. Hur olika skatter övervältras är dock i grunden empiriska frågor som handlar om priskänsligheten på olika marknader. Därför finns det ett visst mått av godtycke i denna typ av gränsdragning mellan direkta och indirekta skatter.

Den svenska ekonomins öppenhet gentemot omvärlden innebär att varor och tjänster kan röra sig över gränserna. Det gäller även kapitalet. Följaktligen antas räntan och det avkastningskrav som gäller för investeringar i Sverige bestämmas på de internationella kapitalmarknaderna. Även för varor och tjänster antas de reala producentpriserna (pris före mervärdesskatt och eventuella punktskatter) vara givna utifrån. Förändringar i de nominella producentpriserna är dock möjliga i och med att Sverige har rörlig växelkurs.² Beträffande varor och tjänster som är föremål för internationell handel motiverar den svenska ekonomins öppenhet och storlek antagandet att producentpriserna är givna utifrån. På andra områden är det snarare bristen på mer detaljerad empirisk kunskap om hur skatter övervältras som motiverar det förenklande antagandet om givna reala producentpriser. Den praktiska innebörden av detta antagande är att vi i våra beräkningar av de offentlig–finansiella effekterna utgår från att förändringar i mervärdesskatten och i punktskatter på varor och tjänster som används för slutlig konsumtion övervältras helt och hållet på konsumentpriserna.

På producentsidan innebär realt givna priser och fria kapitalrörelser att förändrade företagsskatter och skatter och avgifter på övriga produktionsfaktorer, exempelvis arbete och energi, på lång sikt inte bärs av företagskapitalet. Direkta skatter på produktionsfaktorn arbete antas på lång sikt bäras av arbetskraften genom sänkta nominella löner. Det gäller även skatter på övriga insatsfaktorer som används i pro-

² En fast växelkurs skulle däremot innebära att de nominella producentpriserna vara givna.

duktionen av varor och tjänster som är föremål för internationell handel. Skatter på övriga insatsfaktorer fungerar därmed som ”implicita” skatter på arbete. Anpassningstiderna kan vara långa. För effekter på medellång sikt, såsom det treårsperspektiv som redovisningen av budgeteffekter i allmänhet avser, blir det därför nödvändigt att precisera hur snabbt anpassningen sker och på vilket sätt, t.ex. vilka andra skattebaser som påverkas. I bilaga E redogörs för de övervältringsantaganden som används vid beräkningar avseende ändrade arbetsgivaravgifter och punktskatter på insatsvaror. I huvudsak innebär de att sådana avgifts- respektive skatteförändringar initialt övervältras med 1/3 vardera på lönesumma, vinster och nettointäkter. På lång sikt övervältras de dock i sin helhet på lönesumman.

Oavsett om en skatteförändring bärs av skattesubjektet eller om övervältring antas förekomma bortser vi generellt sett i beräkningar av en åtgärds offentlig-finansiella effekter från eventuella beteendeffekter av förändringen i fråga. Det främsta skälet till att vi inte beaktar beteendeffekter är den osäkerhet som råder på många områden om hur omfattande dessa effekter är. Konsekvensen är att vi tenderar att något över-skatta de offentlig-finansiella effekterna av olika regeländringar. I den mån beteendeffekterna motsvaras av substitution mellan varor och tjänster som är beskattade torde dock denna överskattning vara begränsad. Ett undantag finns dock. Det gäller effekterna av förändringar i punktskatterna på alkohol och tobak där vi räknar med att övervältringen av skatten på konsumentpriserna påverkar efterfrågan/konsumtionen. Skälet till detta är att substitutionen i betydande grad sker mot privatinförsel. Det bör vidare sägas att även om beteendeffekter generellt sett inte beaktas i våra budgetberäkningar så ska de uppmärksammas i den allmänna ekonomiska konsekvensanalys som genomförs som en del av beredningen av olika skatteåtgärder. Vissa bedömningar av de dynamiska effekterna av ändrade skatteregler görs även inom ramen för de prognoser avseende skatteintäkternas utveckling som tas fram inom Finansdepartementet.

1.2 Offentlig sektor och dess olika delar

Enligt nationalräkenskaperna delas den offentliga sektorn in i tre sektorer: stat, kommun och socialförsäkringssektorn (för tilläggspension, inkomstpension och premiepension). I allmänekonomiskt avseende - exempelvis vad gäller effekter på samhällsekonomisk balans och resursfördelning mellan den offentliga och den privata sektorn - är den samlade effekten för de tre sektorerna, den *konsoliderade offentliga sektorn*, av störst betydelse. Men effekterna på de olika delarna av den offentliga sektorn är också av intresse. Effekterna för *staten* har ett intresse för riksdagen och vid bedömningen av statens lånebehov. Redovisningen av budgeteffekten för *kommunsektorn* är av vikt för relationen mellan stat och kommun och ger bl.a. underlag för beslut om eventuell reglering mellan dessa. *Socialförsäkringssektorn* är av betydelse främst av finansiella skäl, dvs. i hur stor utsträckning den ska finansieras vid sidan av statsbudgeten. Genom olika regleringar är det i princip alltid möjligt att göra överföringar mellan olika sektorer. Sådana överföringar påverkar dock inte den konsoliderade offentliga sektorns saldo.

Även om en aktuell regelförändring i ett första steg endast berör en sektor kan de andra påverkas genom indirekta effekter. Exempelvis ger en förändring i mervärdesskatt, som är en statlig skatt, även upphov till indirekta effekter på statsbudgetens

intäktssida via förändringar av prisbasbeloppet, som påverkar bl.a. skatteskalor, statliga transfereringar och vissa punktskatter. Kommunsektorn påverkas via ändrade avdrag för mervärdesskatt på skattepliktig verksamhet och socialförsäkringssektorn påverkas genom att vissa socialförsäkringsutgifter är knutna till basbelopp som i sin tur styrs av förändringar i konsumentprisindex. Vi återkommer i nästa kapitel till hur dessa indirekta effekter hanteras i beräkningarna.

1.3 Brutto- och nettoeffekter

Redovisningen av de offentlig-finansiella effekterna av en viss åtgärd tar sin utgångspunkt i åtgärdens direkta effekt på intäkterna från skatten ifråga. Denna effekt betecknar vi som åtgärdens *bruttoeffekt*. Utöver den direkta effekten på intäkterna från skatten ifråga kan en regeländring ge upphov till vissa indirekta effekter av olika slag. De uppstår bl.a. om underlaget för den aktuella skatten påverkas eller om underlaget för andra skatter än den regeländringen avser påverkas av åtgärden i fråga, t.ex. till följd av pris- eller löneövervältring. I vissa fall ger detta indirekta effekter på den skatt som ändrats. I andra fall påverkas intäkterna från andra skatter.

Vid beaktande av de indirekta effekterna ges åtgärdens nettoeffekt. Att enbart redovisa bruttoeffekten innebär en felbedömning av åtgärdens inverkan på de offentliga finanserna. Beräkningen av de indirekta effekterna utgår dels från olika övervältringsantaganden, dels från olika nyckeltal. Nyckeltalen uppdateras regelbundet och bygger dels på aggregerade data, dels på beräkningar baserade på mikrodata (se kapitel 2).

Skatteförändringar som övervältras på konsumentpriserna ger indirekta effekter på intäktssidan till följd av att inkomstskatteskalorna, vissa punktskatter och vissa utgifter påverkas av förändringar i KPI. I det fall skatteförändringen antas medföra att efterfrågan och utbud av olika varor och produktionsfaktorer påverkas, som t.ex. vid en förändring av skatten på alkohol och tobak, påverkas även skattebasernas storlek. Indirekta effekter kan även uppstå som en följd av reglerna i skatte- och finansieringssystemen. Det gäller t.ex. vid en förändring i den allmänna pensionsavgiften som till viss del är avdragsgill mot inkomstskatten.

1.4 Tillfällig och varaktig effekt på budgetsaldot

Såväl övervältring av skatter och avgifter på andra skattebaser som beteendeförändringar i allmänhet sker med viss tidsfördröjning. Därför skiljer vi i beräkningarna mellan en tillfällig nettoeffekt och en varaktig eller bestående nettoeffekt. De tillfälliga nettoeffekterna visar den kortsiktiga belastning på budgetsaldot som en viss åtgärd ger upphov till respektive år medan den varaktiga nettoeffekten ger ett mått på den bestående belastningen på det offentlig-finansiella saldodot.

Den tillfälliga nettoeffekten ett visst år motsvaras av summan av bruttoeffekten och de indirekta effekter som åtgärden ger upphov till respektive år under anpassningen till ny jämvikt. Den varaktiga nettoeffekten består av två komponenter. Den ena utgörs av den varaktiga saldoeffekten av de temporära saldoförändringarna. Generellt gäller att temporära skatteförändringar antas resultera i offentlig upplåning, vilket ger en varaktig effekt. Den varaktiga effekten av en temporär förändring beräknas som

räntan på nuvärdet av de kassamässiga budgeteffekterna (se vidare bilaga B). Den andra komponenten består av den permanenta helårseffekten på budgetsaldot såsom den uppkommer efter det att anpassning till ny jämvikt har skett. Den varaktiga nettoeffekten kan därför beskrivas med följande uttryck:

$$\text{Varaktig nettoeffekt} = i \left(\sum_{t=0}^T \left(\frac{S_t}{(1+i)^t} \right) + \sum_{t=T+1}^{\infty} \left(\frac{S_t}{(1+i)^t} \right) \right),$$

där S_t representerar nettoeffekten av åtgärden år t , T är anpassningsperiodens längd och i den nominella diskonteringsräntan som antas sammanfalla med statslåneräntan. Om anpassningsperioden är relativt kort kan den varaktiga nettoeffekten approximeras av följande uttryck:

$$\text{Varaktig nettoeffekt} = i \left(\sum_{t=0}^T \left(\frac{S_t}{(1+i)^t} \right) \right) + \frac{S_{T+1}}{(1+i)^{T+1}},$$

där $S_{T+1} = S_{T+2} = S_{T+3} = \dots$ representerar den permanenta helårseffekten. Eftersom kunskapen om hur anpassningen går till, och hur lång tid den tar, är svag approximeras den varaktiga nettoeffekten av en permanent regelförändring till S_{T+1} .

1.5 Kassamässig och periodiserad redovisning

Både kassamässig och periodiserad redovisning är av intresse vid bedömningen av olika åtgärders effekter på den offentliga sektorns finanser. Den periodiserade redovisningen visar hur en viss regelförändring påverkar de totala skatteintäkterna från det gällande skatteunderlaget ett visst år. Denna redovisning visar således effekten på skatteintäkterna avseende det aktuella inkomståret utan hänsyn till när skatterna betalas in. Den kassamässiga redovisningen däremot visar hur en viss regelförändring påverkar de skattebetalningar som görs till den offentliga sektorn ett visst år. Det innebär att olika slag av uppbördsförskjutningar i skatte- och avgiftsuttaget påverkar utfallet.

De kassamässiga effekterna är bl.a. av betydelse vid en bedömning av en viss åtgärds betydelse för statens kortsiktiga lånebehov. Vid en bedömning av de långsiktiga effekterna på skatteintäkterna är däremot den periodiserade redovisningen av en viss åtgärd mer adekvat. Genom att denna redovisningsmetod innebär att in- och utbetalningar förläggs till det inkomstår som skatterna avser, dvs. till det år då den beskattningsbara intäkten eller kostnaden uppstod, ger den ett bättre underlag för analyser av enskilda skatters utveckling över tiden.

Av sammanställningen i Tabell 1.1 framgår hur de kassamässiga effekterna på statens budget påverkas av förskjutningar i uppbörd och utbetalningar av vissa skatter och utgifter.

Tabell 1.1: Uppbördsförskjutningarnas inverkan på de kassamässiga flödena i statsbudgeten, några exempel

Flöden	Kassamässig effekt på statens budget uppkommer
Inkomster	
Preliminärskatt på tjänsteinkomster	Inkomståret
Preliminärskatt på inkomst av näringsverksamhet för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag	Inkomståret
Fyllnadsbetalning	Året efter inkomståret
Underskjutande skatt	Två år efter inkomståret
Fastighetsskatt, näringsfastigheter	Två år efter inkomståret
Fastighetsskatt, privatbostadsfastigheter	I huvudsak ett år efter inkomståret
Utgifter	
Kommunalskatt	Huvudsakligen inkomståret
Anställdas socialförsäkringar	Inkomståret
Överskjutande skatt	Året efter inkomståret

Anm.: Med inkomstår avses den skattskyldiges inkomstår.

Bedömningar av en åtgärds betydelse för det finansiella sparandet i ekonomin bör baseras på en redovisning enligt de principer som tillämpas i Nationalräkenskaperna. Enligt dessa principer ska skatteintäkter hänföras till den period då den aktivitet, som utlöser penningflödet, äger rum. Det innebär exempelvis att mervärdesskatteintäkter i Nationalräkenskaperna hänförs till det år då den mervärdesskattepliktiga varan eller tjänsten omsätts. När det gäller mervärdesskatten sammanfaller således redovisningen enligt Nationalräkenskaperna med den periodiserade redovisningen. Detta gäller även flera andra skatteslag. Till undantagen hör inkomstskatt och fastighetsskatt för juridiska personer där redovisningen i Nationalräkenskaperna ligger närmare den kassamässiga redovisningen. I Tabell 1.2 redovisas hur periodiserade bruttoeffekter av olika typer av regeländringar omvandlas till bruttoeffekter enligt Nationalräkenskaperna.

Tabell 1.2: Omvandling från periodiserad redovisning till redovisning enligt Nationalräkenskaperna för olika typer av skatter.

Regeländring avseende	Periodiserad bruttoeffekt multiplicerad med faktor X ger NR-effekt		
	X _t	X _{t+1}	X _{t+2}
Förvärvsinkomstskatt för fysiska personer och allmän pensionsavgift*	12/12	12/12	12/12
Inkomstskatt kapital			
ränteinkomster**, utdelningar**, kapitalutgifter	12/12	12/12	12/12
reavinst/förluster	0/12	12/12	12/12
Förmögenhetsskatt	0/12	12/12	12/12
Fastighetsskatt			
fysiska personer	0/12	24/12	12/12
juridiska personer	0/12	12/12	24/12
juridiska personer, förvaltande	12/12	12/12	12/12
Inkomstskatt företag ***	0/12	12/12	24/12
Socialavgifter	12/12	12/12	12/12
Punktskatt			
utom avfallsskatt	12/12	12/12	12/12
avfallsskatt	3/4	4/4	4/4
Mervärdesskatt	12/12	12/12	12/12

* Förutsätter jämkning

** Förutsätter preliminärbeskattnings

*** Sänkning torde innebära viss effekt även införandeåret

1.6 Att använda och tolka beräkningskonventionerna

Som framkommit ovan kan en åtgärds långsiktiga budgeteffekt avvika från den kortsiktiga effekten till följd av de indirekta effekter som kan uppkomma med tidsfördröjning. Även det förhållandet att vissa åtgärder fasas in successivt medför att effekterna kan variera över tiden. Redovisningen görs därför normalt för tre år. Som stöd för beräkningarna används "beräkningssnurror" i form av olika Excelark som utformats särskilt för varje skatteslag. Effekterna redovisas alltid i både kassamässiga och periodiserade termer. Beräkningarna tar sin utgångspunkt i den statistiskt beräknade bruttoeffekten, som anger den omedelbara effekten på intäkterna från den aktuella skatten i periodiserade termer, utan hänsyn tagen till indirekta effekter. Därefter beräknas dels nettoeffekten i periodiserade termer för tre år från och med ikraftträdandeåret, dels den varaktiga nettoeffekten. Kassamässiga effekter för tre år framåt erhålls genom att periodiserade effekter räknas om med hänsyn till uppbördseffekter. Referensalternativet vid tolkning av budgeteffekterna utgörs av förväntade offentliga inkomster och utgifter under ikraftträdandeåret i frånvaro av regeländringar.

I de följande avsnitten som beskriver hur konventionerna tillämpas på enskilda skatter och avgifter ges vissa exempel på hur beräkningarna av de offentlig-finansiella effekterna går till. I vissa fall kan relationerna i exemplen användas som nyckeltal vid beräkning av alternativa åtgärder förutsatt att det handlar om enkla upp- eller nedskalningar i förhållande till de presenterade exemplen. Nyckeltal bör dock användas med försiktighet, eftersom komplexiteten i regelsystemet kan medföra olika

effekter för relativt likartade åtgärder. Vi vill också påminna om att de konventioner som här redovisas utformats utifrån förutsättningen att det rör sig om regelförändringar av generell natur. I den mån analyser av selektiva åtgärder ska göras kan alternativa antaganden vara motiverade.

Då särskilt stat och socialförsäkringssektorn är uppdelade i olika inkomst- och utgiftstitlar är Excelarken utformade så att de olika effekterna för dessa sektorer kan redovisas på enskilda titlar. För kommunsektorn redovisas effekterna på kommunal-skatterna samt sådana utgifter som påverkas av KPI-förändringar. Däremot särredovisas inte effekterna för primärkommuner och landstingskommuner. Effekterna på de olika titlarna ger sammantaget åtgärdens nettoeffekt. Endast de titlar som är relevanta för den åtgärd som exemplifieras redovisas. Redovisningen sker i miljarder kronor (mdkr) med två decimaler. Budgeteffekter på mindre än 5 miljoner kronor (mnkr) kommer därmed inte att redovisas.

För att effekterna av olika åtgärder ska kunna jämföras är det viktigt att beräkningarna uttrycks med samma pris- och volymmått. I normalfallet innebär detta att man använder ikraftträdandeårets priser och volymer för samtliga år och för den varaktiga nettoeffekten. Det finns dock åtgärder som till sin natur är sådana att en beräkning i ikraftträdande årets priser och volymer inte ger en rättvisande bild av de offentlig-finansiella effekterna. I sådana fall görs vissa avsteg från den generella principen.

I boxen nedan sammanfattas de ovan redovisade principerna för beräkningar av de offentlig-finansiella effekterna av ändringar i skatte- och avgiftsregler. En mall för hur beräkningarna redovisas återfinns i Tabell 1.3 och Tabell 1.4.

Redovisning av effekterna på de offentliga budgetarna av ändringar i skatte- och avgiftsregler sker:

- med utgångspunkt från ett allmänt jämviktsperspektiv i en liten, öppen ekonomi med fri rörlighet av kapital, varor och tjänster,
- för stat, socialförsäkringssektor, kommun, dvs. hela den konsoliderade offentliga sektorn, på de inkomst- och utgiftstitlar som påverkas av den aktuella åtgärden,
- för den initiala bruttoeffekten utan hänsyn tagen till indirekta effekter, den varaktiga nettoeffekten, samt för nettoeffekten under de tre första åren från och med ikraftträdandeåret,
- i ikraftträdandeårets priser och volymer,
- kassamässigt och periodiserat.

Tabell 1.3: Mall för redovisning av periodiserade offentlig-finansiella effekter av regeländringar

<i>Mdkr</i>				
Bruttoeffekt				
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor				
Kommunerna				
Summa intäkter				
Summa kostnader				
Socialförsäkringssektorn				
Summa intäkter				
Summa kostnader				
Staten				
Skatt på inkomst				
Socialavgifter				
Skatt på egendom				
Skatt på varor och tjänster				
Summa intäkter				
Utgiftsområde				
Summa kostnader				

Tabell 1.4: Mall för redovisning av kassamässiga offentlig-finansiella effekter av regeländringar

<i>Mdkr</i>			
Nettoeffekter, År	2004	2005	2006
Konsoliderad offentlig sektor			
Kommunerna			
Summa inkomster			
Summa utgifter			
Socialförsäkringssektorn			
Summa inkomster			
Summa utgifter			
Staten			
Skatt på inkomst			
Socialavgifter			
Skatt på egendom			
Skatt på varor och tjänster			
Summa inkomster			
Utgiftsområde			
Summa utgifter			

2 Fundament vid beräkning av indirekta effekter av ändrade skatteregler

Skatter kan enligt en vanligt förekommande princip delas in i direkta och indirekta skatter. *Direkta* skatter utgörs i princip av skatter för vilka skattesubjektet kan antas sammanfalla med skatteobjektet, dvs. skatter som inte övervältras på andra aktörer än den som skatten tas ut av³. Till de direkta skatterna hör inkomstskatter, antingen det är frågan om skatter på arbetsinkomster, kapitalinkomster, förmögenhetsskatt eller näringsinkomster. *Indirekta* skatter utgörs av sådana skatter där skatteobjektet kan antas avvika från skattesubjektet. I allmänhet handlar det om skatter som tas ut av företag men där skatten genom övervältring kommer att bäras av andra aktörer: konsumenter, löntagare, pensionärer m.fl. inklusive företagets ägare. Till de indirekta skatterna hör socialavgifter, mervärdesskatt och punktskatter. Förekomsten av övervältring medför att beräkningskonventionerna för indirekta skatter blir förhållandevis komplicerade jämfört med dem som gäller för direkta skatter.

I det följande redovisas de generella antaganden som ligger till grund för beräkningar av de indirekta effekter som uppstår till följd av övervältring. Till denna redogörelse hör dels den övervältringsprofil som antas för arbetsgivaravgifter och andra skatter som utgår på insatsfaktorer, dels skatternas påverkan på den allmänna prisnivån. Det senare leder till förändringar i konsumentprisindex, KPI, vilket påverkar inkomstskatteskalen och ett flertal offentliga utgifter som är knutna till KPI. Kapitlet avslutas med en diskussion kring olika mått på skatteuttag och de marginalsattesatser som ska användas vid olika budgetberäkningar.

2.1 Övervältring⁴

Vid beräkning av de budgeteffekter som följer på en generell sänkning av nivån på t ex arbetsgivaravgifterna för hela skatteunderlaget tillämpas en övervältringsprofil för de första fem åren. Den utgår från ett antagande om att avgiftsändringen initialt övervältras i lika stor utsträckning på lönesumma, nettointäkter och vinster. Ju längre tid det går, desto högre andel antas övervältrad på lönesumman relativt nettointäkter och vinster. Vid beräkning av den varaktiga nettobudgeteffekten antas hela avgiftsförändringen ha övervältrats på lönesumman, vilket innebär ett ökat löneutrymme.

³ Här bortses från uppbördsförfarandet, dvs. det förhållandet att stora delar av inkomstskatten på förvärvsinkomster, men även skatten på personliga kapitalinkomster, uppbärs genom ett system med preliminärskatter vilket innebär att företag och banker tekniskt sett betalar in skatten för den skattskyldige. Förutom förenklingsvinster bidrar detta förfarande till att säkerställa uppbörden av debiterade skatter. För skattebördans fördelning i ekonomisk mening betyder emellertid inte detta någonting.

⁴ En härledning av den generella vinstmaximeringsmodell som ligger till grund för synen på övervältring presenteras utförligt i Bilaga E.

Analogin vid en avgiftshöjning är att löneutrymmet minskar. De andelar av arbetsgivaravgifterna som år t och fyra år framåt antas övervältras på lönesumma, nettointäkter och vinster redovisas i Tabell 2.1.

Tabell 2.1: Övervältringsantaganden vid en sänkning av arbetsgivaravgifterna

Procent

År	t	t+1	t+2	t+3	t+4	Varaktigt
Lönesumma	33	38	42	46	50	100
Nettointäkter	-33	-33	-33	-33	-33	0
Vinster	33	29	25	21	17	0

Även förändringar i energi- och miljöskatterna, som påverkar företagens produktionskostnader, antas övervältras på samma sätt som en förändring i arbetsgivaravgifter. Exempelvis leder en höjning i en energiskatt till att kostnaden för den aktuella insatsfaktorn stiger. Den ökade kostnaden övervältras till att börja med på lönesumma, nettointäkter och vinster i lika delar för att därefter följa övervältringsprofilen enligt Tabell 2.1. På lång sikt sker övervältringen helt på lönesumman, vilket minskar löneutrymmet.

En energiskatthöjning belastar även hushållen i form av högre konsumentpriser, vilket leder till ett högre konsumentprisindex, varmed indirekta effekter uppkommer genom att skatteskalen och olika offentliga utgifter är knutna till förändringar i KPI.

2.2 KPI-effekten: offentlig–finansiella effekter av en höjd prisnivå

Förändringar i indirekta skatter och i fastighetsskatten påverkar den allmänna prisnivån. Detta leder i sin tur till förändringar i konsumentprisindex, KPI. Då bland annat inkomstskatteskalen och ett flertal offentliga utgifter är knutna till KPI påverkas dessa indirekt av skatteförändringar via prishöjningar. För att få en rättvisande bild av en åtgärds faktiska inverkan på de offentliga finanserna måste dessa indirekta KPI-effekter beaktas. I annat fall kommer den offentlig–finansiella effekten att överskattas. Då hänsyn tas till de indirekta effekterna av ändrade skatteregler erhålls nettoeffekten, vilken generellt sett blir mindre än bruttoeffekten.

Sambandet kan beskrivas genom följande exempel: En höjning av mervärdesskatten leder direkt till att mervärdesskatteintäkterna ökar. Denna intäktsökning utgör åtgärdens bruttoeffekt. Skatthöjningen medför att prisnivån och KPI höjs, vilket leder till att bl. a. sjukpenningutbetalningarna ökar eftersom dessa är prisindexerade via prisbasbeloppet. Om vi skulle bortse från denna motverkande effekt skulle budgeteffekten komma att överskattas.

Beräkningen av den indirekta KPI-effekten av en skatteförändring sker således i princip i två led. I det första beräknas skatteförändringens inverkan på KPI, i det andra den offentlig–finansiella effekten av denna KPI-förändring.

Effekter på prisnivån av ändrade skatteregler

Teoretiskt sett bygger våra beräkningar av KPI-effekten på ett antagande om att efterfrågan är fullständigt oelastisk, vilket medför att skatteförändringen övervältras i sin helhet på konsumentpriserna. All anpassning sker således via priserna medan konsumtionsvolymen, den reala privata konsumtionen, är oförändrad. Förändringen i nominell konsumtion sammanfaller under detta antagande med bruttoskatteförändringen, dvs. ett 1:1-förhållande råder mellan dessa storheter. Det innebär att den procentuella förändringen i prisnivån av en given skatteförändring kan beräknas som bruttoskatteförändringen dividerad med total nominell konsumtion.

Offentlig-finansiella effekter av en given KPI-förändring

I den andra kolumnen i Tabell 2.2 redovisas hur olika offentliga intäkter och kostnader påverkas vid en höjning av konsumentpriserna med en procent. Uppgifterna bygger på en simulering utgående från mikrodata för 2002 framskrivet till 2005, där effekterna av en höjd prisnivå på olika skatter och utgifter registreras i den skatte- och utgiftsmiljö som förväntas.

Beräkning av KPI-effekten sker med hjälp av FASIT-modellen som körs mot SCBs årliga inkomstfördelningsundersökning HEK och det s.k. Storurvalet. (Se vidare bilaga F). Programmet beräknar hur stora den offentliga sektorns intäkter och kostnader är för det aktuella året. Därefter görs en ny beräkning av den offentliga sektorns intäkter och kostnader när prisnivån har ökat med en procent, dvs. KPI har stigit med en procentenhet. Därmed fås information om hur prisindexerade offentliga intäkter och kostnader påverkas av prisförändringen. Exempelvis framgår att kostnaderna för utgiftsområde 12, ekonomisk trygghet för familjer och barn, ökar med 55 miljoner kronor. Detta beror på att föräldrapenningen är kopplad till prisbasbeloppet som påverkas av förändringen i prisnivån. Det framgår också av Tabell 6 att denna förändring mätt som andel av förändringen i total privat nominell konsumtion uppgår till 0,42 procent. KPI-effekten inkluderar även effekterna av att punktskatterna på energiområdet följer KPI genom indexering, vilket reducerar KPI-effekten med 5,07 procent⁵. Totalt sett medför en ökning av prisnivån med en procent en offentlig finansiell budgetförsvagning på 1 721 miljoner kronor eller, uttryckt som andel av förändringen i privat konsumtion, 13,25 procent. Nettoeffekten för den offentliga sektorn motsvarar därmed 86,75 (=1 - 0,1325) procent av bruttoeffekten.

⁵ En höjning i KPI leder till höjd energiskatt, vilket i sin tur påverkar KPI. Denna effekt på KPI är emellertid så marginell att vi bortser från den.

Tabell 2.2: KPI-effekter av en ökning av konsumentpriserna med en procent¹

	Motverkande effekt	
	mnkr	Procent av privat kons.
Konsoliderad offentlig sektor	1 721	13,25
Kommunerna	-430	-3,31
Fysiska personers inkomstskatt	-552	-4,25
Summa inkomster	-552	-4,25
Lönekostnad	110	0,85
Socialbidrag	12	0,09
Summa utgifter	122	0,94
Socialförsäkringssektorn	1 322	10,18
Allmän pensionsavgift	-236	-1,82
Summa inkomster	-236	-1,82
Ålderspension	1 558	12,00
Summa utgifter	1 558	12,00
Staten	829	6,38
Fysiska personers inkomstskatt	793	6,11
Skatt på inkomst	793	6,11
Energiskatt	-659	-5,07
Socialavgifter	0	0,00
Skatt på egendom	0	0,00
Skatt på varor och tjänster	0	0,00
Summa inkomster	134	1,03
Ekonomisk trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	450	3,47
Ekonomisk trygghet för familjer och barn	55	0,42
Studiestöd	193	1,49
Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande	-3	-0,02
Summa utgifter	695	5,35

¹ Privat konsumtion (K) beräknas för 2005 uppgå till 1 299 miljarder kronor.

En genväg till den indirekta KPI-effekten

För att beräkna den indirekta offentlig-finansiella effekten av en KPI-påverkande skatteförändring behöver effekten på KPI inte beräknas explicit utan vi kan använda oss direkt av den generellt beräknade KPI-effekten i Tabell 2.2 –uttryckt som andel av den initiala bruttoeffekten. För att se detta kan vi först notera att den procentuella förändringen i prisnivån av en given skatteförändring kan beräknas som brutto-skatteförändringen (B) dividerad med total nominell konsumtion (K):

$$(1) \quad \Delta_{\%} K = 100 \frac{B}{K}$$

Vidare gäller att den samlade offentlig-finansiella effekten av en förändring i prisnivån med en procent uppgår till ett visst belopp, Z, (= 1 721 mnkr för 2005 enligt Tabell 2.2 Den indirekta offentlig-finansiella effekten av en given procentuell förändring i KPI (IE) uppgår alltså till:

$$(2) \quad IE = \Delta_{\%} K \times Z$$

Substitueras $\Delta_{\%} K$ mot $100 B/K$, enligt (1) ovan, får vi

$$(3) \quad IE = 100B \frac{Z}{K}$$

Den indirekta effekten kan alltså erhållas genom att bruttoeffekten multipliceras direkt med den offentlig-finansiella effekten av en förändring i prisnivån med en procent uttryckt som andel av total nominell privat konsumtion, dvs. med 13,25 procent 2005 enligt Tabell 2.2.

Den indirekta KPI-effektens inverkan på den konsoliderade offentliga sektorns olika sektorer

De totala indirekta effekterna för den konsoliderade offentliga sektorn uppgår, som framgår av Tabell 2.2 till 13,25 procent 2005. Den konsoliderade offentliga sektorn kan delas upp i de tre sektorerna kommun-, socialförsäkringssektorn och staten. I det följande redogör vi för effekterna på dessa sektorer vid en förändring i KPI.

För kommunsektorn leder en höjd prisnivå till ökade lönekostnader till följd av att utgifterna för kommunal tjänstepension ökar, och till ökade utgifter för socialbidrag.⁶ Den höjda prisnivån leder till ökade transfereringsutgifter från statens sida. I och med att dessa transfereringar beskattas i mottagarens hemkommun får kommunerna en större skattebas. Denna förändring i skattebasen dominerar över effekten av KPI-förändringens genomslag på grundavdragen, som bestäms utifrån prisbasbeloppet. Således stiger kommunalskatteintäkterna. Intäktsökningen är dessutom större än utgiftsökningen, vilket innebär att de samlade indirekta effekterna i kommunsektorn förstärker bruttoeffekten och minskar den motverkande effekten med 3,31 procent.

⁶ Socialbidragen påverkas inte automatiskt av förändringar i KPI utan enbart av vissa typer av prishöjningar, såsom bensin- och oljeprishöjningar. Effekter på socialbidragen inkluderas därför inte generellt i beräkningar av de indirekta effekterna.

Med hänsyn tagen enbart till effekterna i kommunsektorn skulle nettoeffekten uppgå till 103,31 procent ($= 1 - (-0,0331)$) av bruttoeffekten.

Inom socialförsäkringssektorn skedde 2002 en övergång till inkomstindexering för ATP-delen av pensionerna och den allmänna pensionsavgiften. Det innebär att istället för att pensionerna förändras enbart vid förändringar i KPI så skrivs de upp med dels förändringen i genomsnittlig pensionsgrundande inkomst de senaste tre åren, dels med KPI för det senaste året. KPI kommer således även i fortsättningen att påverka utgifterna för ATP-pensionerna och intäkterna från den allmänna pensionsavgiften. (Se vidare avsnittet om inkomstindexerade pensioner i detta kapitel.) Då utgifterna överstiger intäkterna för socialförsäkringssektorn vid en höjning av KPI med en procent förstärks den motverkande effekten med 10,18 procent, vilket ger en nettoeffekt på 89,82 procent ($= 1 - 0,1018$).

För statens del innebär en höjd prisnivå att kostnaderna för de ekonomiska trygghetssystemen kommer att öka. Detsamma gäller kostnaderna för studiestöd. Samtidigt kommer kostnaderna för samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande minska. På inkomstsidan minskar intäkterna av den statliga skatten på förvärvsinkomster. Den redovisade effekten där är nettot av att skiktgränserna i skatteskalen räknas upp med KPI-förändringen och av att basen för den statliga skatten ökar som ett resultat av ökade skattepliktiga transfereringar. Sammantaget förstärks den motverkande effekten med 6,38 procent av bruttoeffekten. Med hänsyn enbart till effekterna i den statliga sektorn skulle nettoeffekten uppgå till 93,62 procent ($= 1 - 0,0638$) av bruttoeffekten.

Fördröjt genomslag

Förändringar i prisbasbeloppet återspeglar förändringar i det allmänna prisläget från juni två år före till juni året närmast före det år indexet avser. Detta innebär att KPI-effekten blir fördröjd i tiden. Beräkningskonventionerna utgår ifrån att en skatteförändring slår igenom på priserna fullt ut under det halvår då den träder i kraft. Det innebär exempelvis att en mervärdesskattehöjning som träder i kraft den 1 januari 2005 påverkar prisbasbeloppet 2006. Således uppstår de indirekta effekterna i detta fall med ett års fördröjning. Förändringar som träder i kraft den 1 juli eller senare beräknas däremot inte medföra några indirekta effekter under det närmast följande året, utan först två år efter ikraftträdandeåret.

Inkomstindexerade pensioner

Från och med 2002 följer den nya inkomstpensionen inkomstutvecklingen baserat på ett inkomstindex⁷. Från och med 2004 gäller detta även för folkpensionen, personer

⁷ Inkomstindex för år t beräknas så att den procentuella förändringen i indextalet mellan två på varandra följande år, år $t-1$ och år t , motsvarar den genomsnittliga relativa förändringen per år i inkomstmättet mellan år $t-4$ och $t-1$, frånräknat förändringen i det allmänna prisläget från juni månad år $t-4$ till juni månad år $t-1$ och därefter omräknat med förändringen i det allmänna prisläget mellan juni månad år $t-2$ och juni månad år $t-1$. Annorlunda uttryckt innebär detta att förändringen i inkomstmättet beräknas som ett treårigt glidande medelvärde så att inkomstuppgifter åren 2001 - 2004 används vid beräkningen av inkomstindex avseende år 2005. En preliminär kompensation utgår för det senaste årets prisförändring som sedan, genom indexets konstruktion, avräknas vid beräkningen av den reala inkomstförändringen. Den reala inkomstförändringen beräknas genom att kvoten mellan inkomsterna i löpande priser respektive år divideras med kvoten mellan genomsnittligt konsumentprisindex i juni respektive inkomstår. Inkomstmättet utgörs av en kvot där summan av vissa inkomster som tjänats in av personer mellan 16 och 64 år delas med antalet personer som under året uppburit sådan inkomst.

med ATP-poäng och efterlevandepension.⁸ Vidare bestäms taket för pensionsgrundande inkomst numera av inkomstbasbeloppet. Även finansieringen av pensionsystemet påverkas från och med 2002 genom att taket för uttag av allmän pensionsavgift bestäms utifrån inkomstbasbeloppet. Förändringar i nivån på detta basbelopp kommer att följa inkomstindex. Detta index är dock konstruerat så att förändringar i KPI slår igenom på inkomstbasbeloppet och således också på pensionerna i samma utsträckning som tidigare. Därför påverkas inte våra beräkningar av de indirekta KPI-effekternas av dessa förändringar.

I princip är det möjligt att övergången till inkomstindexering av pensioner ger upphov till nya indirekta effekter i samband med att skatteförändringar övervältras på lönesumman. Exempelvis antas en sänkning av arbetsgivaravgifterna skapa ett ökat löneutrymme via övervältring. Detta kan antingen resultera i en högre timlön för de anställda, vilket påverkar inkomstindex, eller till ökad sysselsättning. I och med att konventionerna utgår från ett fullt resursutnyttjande borde slutsatsen vara att det ökade löneutrymmet leder till högre löner, vilket leder till att inkomstindex påverkas. Då det hittills inte har gått att klargöra exakt hur stor effekten på inkomstindex är, tar vi emellertid tills vidare inte hänsyn till eventuella indirekta budgeteffekter som kan uppstå vid löneövervältring via inkomstindex. Implicit antar vi således att ett ökat löneutrymme enbart leder till en ökning av antalet arbetade timmar, varmed inkomstindex och beräkningen av de indirekta effekterna inte påverkas.

2.3 Allmänt om olika mått på skatteuttag

Information om hur olika skattesatser har förändrats över tiden och hur nivåer varierar mellan olika länder presenteras i många sammanhang. Förutom de formella skatternas nivåer förekommer det uppgifter om nivåer på effektiva, implicita och marginella skatter. De ekonomiska effekter som följer av beskattning beror i hög utsträckning på de effektiva skattesatserna vilka bestäms av såväl de formella skattesatserna som de regler som definierar skattebasen. En hög formell skattesats kan likväl innebära en låg effektiv skattesats om det beskattningsbara underlaget är lägre än den i ekonomisk mening sanna inkomsten, konsumtionen eller förmögenheten.

Den stora floran av mått på skatternas nivå motiveras av den stora mängden användningsområden för sådana mått. Vilket mått man bör använda beror på sammanhanget. Vid beräkning av offentlig-finansiella effekter vid förändrade skatteregler är vissa typer av mått tillämpliga medan andra mått är lämpliga vid bedömningar av hur skatterna påverkar individens och företags beteenden. Därtill finns det mått som främst lämpar sig för användning i makroekonomiska modeller.

Här kommer fokus vara på de mått som används vid beräkning av offentlig-finansiella effekter vid förändrade skatteregler.

Två av de vanligast förekommande begreppen är marginalskatt och genomsnittlig skatt. Många av de snedvridande effekter där individens och företags konsumtions-

Inkomsterna som avses är pensionsgrundande inkomst efter avdrag för allmänna pensionsavgifter samt inkomster i form av förtidspension. Anledningen till att endast det senaste årets prisförändringar ska användas är att man vill förhindra att det dröjer flera år innan variationer i inflationstakten slår igenom i och med att inkomstindex används för utgående pensioner utöver att utgöra "räntan" på behållning. Basår för inkomstindex är 1999.

⁸ Folkpension för personer som saknar ATP kommer även i fortsättningen att följa prisbasbeloppet.

spar- och investeringsbeteende ändras och där individernas tidsanvändning blir annorlunda än i frånvaro av skatter beror på de marginella skattesatserna. Dessa definieras som den extra skatt som följer på en ytterligare enhet inkomst, konsumtion eller förmögenhet. Genomsnittliga skattesatser, vilka definieras som den sammanlagda skatten i förhållande till inkomsten, konsumtionen eller förmögenheten, påverkar inkomstfördelningen och den offentliga sektorns inkomster.

Nedan följer en kortfattad beskrivning av några olika mått på skatten.

Formell skatt

I lagtext definieras den inkomst som utgör underlag för beskattningen. Genom formella skattesatser anges vidare den andel av det definierade underlaget som skall betalas in till skattemyndigheten.

Effektiv skatt

Om den beskattningsbara inkomsten skiljer sig från den s.k. sanna ekonomiska inkomsten ger den formella skattesatsen inte något rättvisande mått på den faktiska skattebelastningen. För att få sådant mått behöver man beräkna den effektiva skattesatsen, dvs. det faktiska skatteuttaget i förhållande till den sanna ekonomiska inkomst som skatten avser.

Marginell skatt

Ändrade skatteregler medför i många fall ändrade marginalsatser. Den marginella skatten definieras som den skatteförändring som följer på en inkomstförändring och är bl.a. av betydelse vid bedömningar av skattens beteendeeffekter. Beräkningar av marginalsattesatsen måste i regel utgå från uppgifter avseende enskilda individer eller företag. För att få ett aggregerat mått används några olika metoder. En metod är att beräkna det ovägda genomsnittet av individernas skattesatser, alltså det vanliga medelvärdet. En annan metod är att väga genomsnittet, exempelvis med individens inkomst eller totala skatt. Valet mellan dessa två alternativ beror bland annat på om det är effekten på beteendet som studeras eller om det är de offentlig-finansiella effekterna av en viss inkomstförändring som ska beräknas.

Genomsnittlig skatt

Den genomsnittliga skatten anger hur stor andel av den totala inkomsten som betalas i skatt. Således inverkar den genomsnittliga skatten på fördelningen av nettoinkomster i samhället. Därtill är den genomsnittliga skatten avgörande för den offentliga sektorns samlade skatteinkomster. Slutligen är den genomsnittliga skatten också av betydelse för aktörernas beteenden, såsom individernas arbetsmarknadsdeltagande och företagets etableringsbeslut. Beräkning av den genomsnittliga skatten på aggregerad nivå görs på motsvarande sätt som för den marginella skatten.

Implicit skatt

Den implicita skattesatsen är ett mått på den genomsnittliga skatten beräknad enligt en viss metod. Ibland omnämns den därför som den statistiska skattesatsen. Den implicita skatten beräknas på makrodata som de samlade skatteinkomster som är hänförliga till en viss typ av underlag dividerat med detta underlag.

Även mått på skattekvot, skattekil, skattetryck och skattebördas tas regelmässigt fram för olika typer av jämförelser.⁹

2.4 Genomsnittliga marginalskattesatser för 2005

Vissa skattesatsförändringar leder genom övervältring till att underlagen för skatten på förvärvsinkomster påverkas. Detta ger upphov till indirekta budgeteffekter som måste beaktas vid beräkningar av den offentlig-finansiella nettoeffekten av åtgärden. I det sammanhanget används vägda genomsnittliga marginalskatter.

I Tabell 2.3 redovisas vägda genomsnittliga marginalskattesatser för sju olika typer av inkomster. Marginalskatterna är beräknade för förändringar i fyra olika inkomstslag, nämligen för inkomst av tjänst, inkomst av aktiv respektive passiv näringsverksamhet samt för skattepliktiga pensioner. De vägda genomsnittliga marginalskatterna har beräknats som ett med individernas taxerade inkomst vägt medelvärde. När en sådan vägd marginalskatt multipliceras med den totala inkomstförändringen i ekonomin ges en approximation av en inkomstförändrings effekter på skatteintäkterna, dock under förutsättning att den relativa inkomstförändringen är lika stor.

Tabell 2.3: Vägda genomsnittliga marginalskatter för olika inkomstslag

Procent

Typ av inkomst	Kommunal skatt-	Statlig skatt	Allmän pensions-avgift	Skatte-reduktion	Summa
Taxerad förvärvsinkomst	32,68	7,88	3,52	-3,07	41,00
Inkomst av tjänst och näringsverksamhet	32,68	7,90	3,58	-3,12	41,02
Inkomst av tjänst	32,69	7,93	3,55	-3,09	41,06
Inkomst av näringsverksamhet	32,36	6,55	5,12	-4,50	39,51
Aktiv näringsverksamhet	32,36	6,06	5,49	-4,82	39,07
Passiv näringsverksamhet	32,30	13,35	0,00	0,00	45,65
Skattepliktiga pensioner	32,88	3,78	0,00	0,00	36,66

Anm.: Allmän pensionsavgift tas ut med 7 procent på inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp. För inkomståret 2005 kompenseras den enskilde individen för 87,5 procent av avgiften.

⁹ *Skattekvot*: I samband med jämförelser av skatten mellan olika länder är skattekvoten ett vanligt förekommande mått. Skatten sätts här i relation till bruttonationalprodukten. Då olika länder har olika utformade skattesystem blir ofta jämförelserna svårtolkade. För att nämna ett vanligt förekommande exempel; länder som beskattar transfereringar till hushåll får jämförelsevis högre skattekvoter. *Skattekil*: Den köpkraft som följer på en kronas lönekostnad beror av den så kallade skattekilens. Av denna anledning kommer skattekilens att påverkas av nivån på socialavgifterna, den allmänna löneavgiften, den allmänna pensionsavgiften, den kommunala och den statliga inkomstskatten samt av punkt- och mervärdesskatterna. *Skattetryck/skattebördas*: Politiker, debattörer och journalister talar ofta om nivån på skattetrycket och storleken på skattebördan. Förutom den värdeladdning som orden kan sägas innehålla ger dessa ord dessutom uttryck för en hög grad av generalitet såtillvida att det inte klart framgår vad som egentligen avses. Någon strikt ekonomisk definition av de aktuella begreppen förekommer inte.

Då de skattskyldiga har olika sammansättning av och nivå på den taxerade förvärvsinkomsten kommer följaktligen marginalskatterna att skilja sig åt mellan olika grupper. Generella förändringar av nivån på grundavdraget påverkar alla med förvärvsinkomster varför beräkning av indirekta effekter förutsätter information om den genomsnittliga marginalskattesatsen för alla med en taxerad förvärvsinkomst. Beräkning av de effekter som följer på en övervältring på lönesumman kräver tillgång till den genomsnittliga marginalskattesatsen för skattskyldiga med inkomst av tjänst.

3 Direkt skatt på arbete

Direkta skatter utgörs i princip av sådana skatter för vilka skattesubjektet kan antas sammanfalla med skatteobjektet, dvs. skatter som inte övervältras på andra aktörer än den som skatten tas ut av. Arbetsinkomster beskattas dels direkt genom skatt på fysiska personers förvärvsinkomster och allmän pensionsavgift, dels indirekt genom socialavgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt. I detta kapitel redovisas konventioner för beräkning av effekter av ändrade regler för direkta skatter på arbete, dvs. kommunal och statlig inkomstskatt på förvärvsinkomster, allmän pensionsavgift samt skattefria förmåner som arbetsgivaren erbjuder den anställde. De direkta skatterna på arbete svarar för drygt 36 procent av offentliga sektorns totala skatteintäkter. Konventioner för beräkning av effekter vid ändrade nivåer för socialavgifter och löneskatter presenteras i kapitel 6.

Antagandet om att de direkta skatterna på arbete generellt sett inte övervältras medför i allmänhet att inga indirekta effekter uppstår. Därför påverkas i regel inte heller andra delar av den offentliga sektorn än den sektor som debiterar skatten. Ett undantag är dock den allmänna pensionsavgiften som genom att den är avdragsgill mot taxerad förvärvsinkomst påverkar såväl statens som kommunernas skatteintäkter. Den antagna frånvaron av övervältring av dessa skatter och avgifter är en avsevärd förenkling. En höjd inkomstskatt på arbetsinkomster kan exempelvis leda till höjda lönekrav.

Ytterligare ett antagande som används vid beräkningar av budgeteffekter av förändrade direkta skatter och avgifter är att förändringen inte leder till beteendeförändringar hos skattesubjektet, dvs. beräkningen är helt statisk. Också detta antagande medför att indirekta effekter av ändrade direkta skatter och avgifter inte beaktas. I praktiken gäller dock att exempelvis en höjd skatt på arbetsinkomster kan ge indirekta effekter med budgetkonsekvenser även i det fall då övervältring inte förekommer. Diskussionen om inkomstskattens effekter på arbetsutbudet handlar ju bl.a. om möjliga sådana effekter. Då de empiriska resultaten är tvetydiga är det svårt att formulera allmängiltiga konventioner.

Att man av förenklingsskäl bortser från effekter på bl.a. arbetsutbudet skapar ett behov av att komplettera beräkningarna av budgeteffekter med exempelvis effekter på olika skatteklar som kan ge upphov till långsiktiga, men inte försumbara effekter.¹⁰

¹⁰ En skattekil utgörs av skillnaden mellan arbetsgivarens kostnad för arbetskraft och löntagarens reala köpkraft med hänsyn tagen till skatter och avgifter. I syfte att illustrera detta betraktar vi en situation där marginalskatten uppgår till 30 procent, den allmänna pensionsavgiften till 7 procent och arbetsgivaravgifterna till 32,70 procent. För att kunna tillgodogöra sig ett ökat konsumtionsutrymme på 100 kronor måste en löntagare, vid en mervärdesskattesats på 25 procent, få en inkomstökning på 125 kronor efter det att skatter och avgifter är betalda. Löneökningen före skatter och avgifter måste därmed uppgå till 198 kronor ($198 * (1 - 0,07 - 0,30) = 125$). En löneökning på 198 kronor förutsätter i sin tur en ökning av arbetsgivarens lönekostnad med 263 kronor ($198 * (1 + 0,3270) = 263$). Sammanfattningsvis följer därmed att av de 263 kronorna i ökad lönekostnad kommer 163 kronor att gå till skatter

För närvarande pågår en reformering av förvärvsinkomstbeskattningen som innebär sänkta marginal- och genomsnittsskatter för främst låg- och medelinkomsttagare. Inkomstskattereformen påbörjades inkomståret 2000. I rutan nedan följer en kortfattad beskrivning av reformen.

Inkomstskattereformen

Inkomståret 2000 inleddes en reform av förvärvsinkomstbeskattningen bestående av två delar. Den ena syftar till att kompensera löntagare och övriga personer med pensionsgrundande inkomst för effekterna av den allmänna pensionsavgiften på genomsnitt- och marginalskatter. Fullt utbyggd innebär reformen att en skattereduktion ges som motsvarar hela den allmänna pensionsavgift som skall betalas för beskattningsåret. Samtidigt slopas avdragsrätten för den allmänna pensionsavgiften vid beräkningen av underlaget för kommunal och statlig inkomstskatt. Den andra delen av inkomstskattereformen syftar till att minska andelen personer som betalar statlig skatt på förvärvsinkomster. Regeringens mål är att andelen på sikt begränsas till 15 procent.

Under inkomståren 2000-2002 kompenstrades löntagarna, genom skattereduktion för den enskilde individen, för en successivt ökande andel av den allmänna pensionsavgiften. Sedan 2002 uppgår kompensationen till tre fjärdedelar av den allmänna pensionsavgiften. Samtidigt är avdragsrätten för den allmänna pensionsavgiften begränsad till 25 procent. För inkomståret 2005 ökas kompensationen för den allmänna pensionsavgiften från 75 till 87,5 procent av avgiften. Samtidigt begränsas avdragsrätten från 25 till 12,5 procent av avgiften.

Konstruktionen i form av en skattereduktion i kombination med begränsad avdragsrätt innebär att den allmänna pensionsavgiftens nettobelastning för varje enskild individ kompenseras. Ett exempel illustrerar. För en individ som har en inkomst på 200 000 kronor uppgår den allmänna pensionsavgiften till 14 000 kronor. Vid en kompensationsgrad på 87,5 procent av den allmänna pensionsavgiften får individen en skattereduktion på 12 250 kronor. Samtidigt begränsas avdragsrätten för den allmänna pensionsavgiften motsvarande det belopp som individen kompenseras med. Vid den genomsnittliga kommunalskattesatsen 31,51 procent motsvarar det ett ökat skatteuttag på 3 860 kronor ($0,3151 \cdot 12\,250$). Den sammanlagda effekten av kompensationen för den allmänna pensionsavgiften via skattereduktionen och begränsningen i avdragsrätten är att individens nettoinkomst, dvs. inkomst efter allmän pensionsavgift, skatter och skattereduktion, kommer att öka med 8 390 kronor ($12\,250 - 3\,860$), jämfört med en situation utan skattereduktion och full avdragsrätt.

Kompensationen av den allmänna pensionsavgiften är densamma för alla individer. Däremot påverkar såväl kommunalskattesatsen som uttaget av statlig skatt på förvärvsinkomster värdet av avdragsrätten. Avdragsrätten är av större betydelse för individer med hög marginalskatt.

3.1 Fysiska personers inkomstskatt

Underlaget för beräkningen av fysiska personers inkomstskatt på förvärvsinkomster, dvs. på inkomster i inkomstslagen tjänst och näringsverksamhet, utgörs av den beskattningsbara förvärvsinkomsten. Enligt 1 kap. 5 § Inkomstskattelagen (1999:1229) beräknas den beskattningsbara förvärvsinkomsten på följande sätt. Summan av överskott i inkomstslagen tjänst och näringsverksamhet minskas med allmänna avdrag.

och avgifter och resterande 100 kronor till en ökad köpkraft. Den totala skattekillen är således till 62 procent ($163 / 263 = 0,62$).

Det återstående beloppet avrundas nedåt till helt hundratal kronor och är *den taxerade förvärvsinkomsten*. Från den taxerade förvärvsinkomsten dras 12,5 procent av sådana avgifter enligt lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift som avser beskattningsåret, avrundat uppåt till helt hundratal kronor, samt grundavdrag och sjöinkomstavrdrag. Avdragen ska göras i nu nämnd ordning. Det återstående beloppet är *den beskattningsbara förvärvsinkomsten*.

Allmänna avdrag beskrivs i 62 kap. IL. Det vanligast förekommande allmänna avdraget är pensionsparavdrag vilket kan avse dels pensionsförsäkring, dels pensionsparkonto. Pensionsparavdrag får göras bara för pensionsförsäkring som den skattskyldige äger, och inbetalningar på pensionspararens eget pensionsparkonto. Pensionsparavdrag får inte göras för försäkring som ägs av arbetsgivare.

I rutan nedan redovisas beräkningen av förvärvsinkomst, taxerad förvärvsinkomst samt beskattningsbar förvärvsinkomst.

löner, skattepliktiga förmåner, sjukpenning m.m.
+ kostnadsersättning
+ allmän pension, tjänstepension
+ privat pensionsförsäkring, livränta
+ skattepliktiga ersättningar som ej är pensionsgrundande
+ ersättningar från fåmansföretag/handelsbolag
+ övrig inkomst
- avdrag för resor till och från arbetet
- avdrag för tjänsteresor
- avdrag för dubbel bosättning
- avdrag för övriga kostnader
= Sammanräknad förvärvsinkomst
- allmänt avdrag för privat pensionsparande och pensionsförsäkringar
= Taxerad förvärvsinkomst
- avdrag för allmän pensionsavgift
- grundavdrag
- sjöinkomstavrdrag
= Beskattningsbar förvärvsinkomst

Den direkta beskattningen av fysiska personers förvärvsinkomster styrs i huvudsak av fyra komponenter; de kommunala och statliga inkomstskatterna, grundavdraget samt eventuella skattereduktioner som dras från den slutliga skatten.

Kommunal inkomstskatt betalas av alla som har en positiv beskattningsbar inkomst. Den kommunala inkomstskatten är proportionell mot inkomsten men skattesatsen varierar mellan olika kommuner. Kommunalskattesatserna för beskattningsåret blir kända först i december föregående år. I våra beräkningar för 2005 används därför de kommunalskattesatser som fastställdes för 2004. Under 2004 har Dals-Ed kommun den högsta skattesatsen på 34,04 procent, medan Kävlinge kommun har den lägsta på 28,90 procent (båda angivna exklusive den obligatoriska begravningsavgiften). Den med skatteunderlaget i respektive kommun vägda medelskattesatsen i riket uppgår till 31,51 procent varav 10,71 procentenheter avser landstingens skatteuttag.¹¹

¹¹ För personer som inte är medlemmar i svenska kyrkan och följaktligen inte betalar kyrkoavgift tillkommer en obligatorisk begravningsavgift på i genomsnitt 0,21 procentenheter. Personer som är

Det fasta beloppet på 200 kronor i statlig inkomstskatt tas bort från och med inkomståret 2005. Det innebär att statlig inkomstskatt från och med inkomståret 2005 enbart betalas av personer som har en beskattningsbar inkomst överstigande den nedre skiktgränsen. På beskattningsbara inkomster som överstiger den nedre skiktgränsen på 298 600 kronor tas statlig inkomstskatt ut med en skattesats om 20 procent. På inkomster som överstiger den övre skiktgränsen på 450 500 kronor tas ytterligare 5 procent ut i statlig skatt. Skiktgränsen avser den *beskattningsbara* inkomsten. För att erhålla motsvarande gräns i termer av *taxerad* inkomst, den så kallade brytpunkten, måste hänsyn tas till inverkan av grundavdraget och den avdragsgilla allmänna pensionsavgiften. Den nedre brytpunkten uppgår till 313 000 kronor och den övre brytpunkten till 465 200 kronor.¹² I Tabell 3.1 redovisas skiktgränser och brytpunkter under inkomståren 2001 till 2005.

Tabell 3.1: Skiktgränser (beskattningsbar inkomst) och brytpunkter (taxerad inkomst)

Kr, löpande priser

År	2001	2002	2003	2004	2005
Skiktgränser					
Nedre skiktgräns	252 000	273 800	284 300	291 800	298 600
Övre skiktgräns	390 400	414 200	430 000	441 300	450 500
Brytpunkter					
Nedre brytpunkt	271 500	290 100	301 000	308 800	313 000
Övre brytpunkt	411 100	430 900	447 200	458 900	465 200

Den slutliga skatten reduceras genom skattereduktioner, främst den skattereduktion som kompenserar för en andel av den allmänna pensionsavgiften. I nedanstående ruta redovisas en sammanställning av de olika komponenterna som styr den direkta beskattningen av fysiska personers förvärvsinkomster.

- Grundavdrag
- Kommunal inkomstskatt: Varierande (medelutdebitering 31,51 procent)
- Statlig inkomstskatt: 0,20 eller 25 procent
- Skattereduktioner

I Tabell 3.2 redovisas underlaget för inkomstskatten för 2001 till 2005. Underlaget för inkomstskatten beräknas 2005 uppgå till 1 386 miljarder kronor. För information om den allmänna pensionsavgiften, se nästa avsnitt.

medlemmar i svenska kyrkan betalar kyrkoavgift inklusive begravningsavgift på i genomsnitt 1,18 procentenheter.

¹² En approximation av den nedre brytpunkten erhålls genom att man till den nedre skiktgränsen på 298 600 kronor adderar grundavdraget på 11 600 kronor och beaktar att 25 procent av den allmänna pensionsavgiften på 7,00 procent är avdragsgill ($313\,000 = (298\,600 + 11\,600) / (1 - 0,125 * 0,07)$). Den övre brytpunkten erhålls på motsvarande sätt med undantag av att den allmänna pensionsavgiften endast tas ut på inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp ($465\,200 = 450\,500 + 11\,600 + (0,125 * 0,07 * 8,07 * 42\,900)$).

Tabell 3.2: Skatteunderlag för och intäkter från skatt på förvärvsinkomster för fysiska personer inkomståren 2001 till 2005

Mdkr, löpande priser

År	2001	2002	2003*	2004*	2005*
Beskattningsbar förvärvsinkomst	1 174	1 236	1 291	1 336	1 386
Kommunalskatt	359	377	402	421	437
Statlig inkomstskatt	35	33	33	34	37

Anm.: En * markerar att uppgiften är en prognos. För senare prognoser se vår- och budgetpropositionerna.

Ändringar i skatteskalen kan ske antingen genom förändringar i skiktgränserna, av de statliga eller de kommunala skattesatserna, eller genom förändringar i grundavdraget. Det lägsta grundavdraget uppgår 2005 till 11 600 kronor. Avdraget påverkar basen för beskattningen, den beskattningsbara förvärvsinkomsten, och därmed det genomsnittliga skatteuttaget. Genom sin konstruktion i de lägre inkomstskikten påverkar det även marginalsikten. Grundavdragets nivå påverkas av prisbasbeloppet via konsumentprisindex. 2005 uppgår prisbasbeloppet till 39 400 kronor. Grundavdragets formella konstruktion redovisas i Tabell 3.3.

Tabell 3.3: Grundavdragets formella konstruktion

Inkomstskikt	Grundavdrag
Taxerad inkomst	Regel
- 1,185 BB	0,423 BB
1,185 BB - 2,72 BB	0,423 BB + 0,2 * (TI - 1,185 BB)
2,72 BB - 3,11 BB	0,730 BB
3,11 BB - 7,48 BB	0,730 BB - 0,10 * (TI - 3,11 BB)
7,48 BB -	0,293 BB

Anm.: TI = Taxerad inkomst, BB = prisbasbelopp enligt lagen om allmän försäkring.

Noteras bör att avrundningsreglerna medför att de formella gränserna i Tabell 3.3 inte kan översättas direkt till krontalen i Tabell 3.4. Ett exempel illustrerar. En inkomst på 1,185 prisbasbelopp motsvaras av en taxerad inkomst på 46 600 kronor. Vid denna inkomst utgör grundavdraget 16 700 kronor. Trots att upptrappningen i princip påbörjas redan vid en inkomst på 46 700 kronor kommer den till följd av avrundningsreglerna dock inte resultera i ett högre grundavdrag förrän vid en inkomst på 46 900 kronor. I Tabell 3.4 redovisas de inkomstgrupper vid vilka de faktiska förändringarna uppkommer givet 2005 års prisbasbelopp.

Tabell 3.4: Grundavdraget uttryckt i kronor

Inkomstskikt	Grundavdrag
Taxerad inkomst	
- 46 800	16 700
46 900 - 106 800	16 800 - 28 700
106 900 - 123 100	28 800
123 200 - 294 100	28 700 - 11 700
294 200 -	11 600

För att bedöma budgeteffekterna av olika förändringar i skatteskalen krävs i allmänhet beräkningar baserade på individdatamaterial, eftersom resultatet till stor del beror av inkomstfördelningen före skatt. Några indirekta effekter av förändringar i skatteskalen förekommer inte enligt våra antaganden. Nettoeffekten är därför densamma som bruttoeffekten. Den kassamässiga redovisningen beaktar dock vissa förskjutningar i uppbörden av skatten (se avsnitt 1.5).

Exempel 3.1: Grundavdraget höjs med 1 000 kronor

En höjning av grundavdraget medför en skattesänkning för alla personer med förvärvsinkomster. Grundavdraget påverkar såväl den kommunala som den statliga inkomstskatten på förvärvsinkomster. En höjning av grundavdraget med 1 000 kronor beräknas leda till att kommunalskatteintäkterna minskar med 2,13 miljarder kronor och intäkterna av den statliga skatten med 0,26 miljarder kronor, vilket motsvaras av en totaleffekt på 2,39 miljarder kronor. I den periodiserade redovisningen motsvaras helårseffekten och den varaktiga effekten av bruttoeffekten. I den kassamässiga redovisningen tas emellertid hänsyn till att skatten uppbärs med en månads förskjutning, något som innebär att effekten 2005 uppgår till 11/12 av bruttoeffekten. Denna effekt kommer att belasta statsbudgeten. Beräkningarna redovisas nedan.

Tabell 3.5: Periodiserad redovisning av en höjning av grundavdraget

Mdkr

Bruttoeffekt				-2,39
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	-2,39	-2,39	-2,39	-2,39
Kommunerna	-2,13	-2,13	-2,13	-2,13
Fysiska personers inkomstskatt	-2,13	-2,13	-2,13	-2,13
Summa intäkter	-2,13	-2,13	-2,13	-2,13
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa intäkter	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00
Staten	-0,26	-0,26	-0,26	-0,26
Skatt på inkomst	-0,26	-0,26	-0,26	-0,26
Juridiska personers inkomstskatt	0,00	0,00	0,00	0,00
Fysiska personers inkomstskatt	-0,26	-0,26	-0,26	-0,26
Summa intäkter	-0,26	-0,26	-0,26	-0,26
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00

Anm.: Beräkningarna är utförda i FASIT-modellen på 2002 års Storumval.

Tabell 3.6: Kassamässig redovisning av en höjning av grundavdraget

Mdkr

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	-2,19	-2,39	-2,39
Kommunerna	-2,13	-2,13	-2,13
Fysiska personers inkomstskatt	-2,13	-2,13	-2,13
Summa inkomster	-2,13	-2,13	-2,13
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,00	0,00
Summa inkomster	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00
Staten	-0,06	-0,26	-0,26
Skatt på inkomst	-0,06	-0,26	-0,26
Juridiska personers inkomstskatt	0,00	0,00	0,00
Fysiska personers inkomstskatt	-0,06	-0,26	-0,26
Summa inkomster	-0,06	-0,26	-0,26
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00

3.2 Den allmänna pensionsavgiften

Den allmänna pensionsavgiften är en form av socialavgift som tas ut på förvärvsinkomster. Underlaget utgörs av pensionsgrundande ersättningar, dvs. löneersättningar och beskattade förmåner såsom sjukpenning, föräldrapenning och arbetslöshetsersättning. För enskilda näringsidkare utgörs underlaget av överskottet av aktiv näringsverksamhet. Sammantaget beräknas underlaget för den allmänna pensionsavgiften

uppgå till 1 071 miljarder kronor 2005. Avgiften uppgår till 7 procent och tas ut på summan av inkomsterna till den del denna inte överstiger 8,07 gånger inkomstbasbeloppet¹³. Den allmänna pensionsavgiften skall dock inte betalas om inkomsten understiger 42,3 procent av det för året gällande prisbasbeloppet. Avgiften tillförs Första, Andra, Tredje och Fjärde AP-fonderna för förvaltning. Tillsammans med ålderspensionsavgiften, som tas ut som en indirekt skatt av arbetsgivaren, finansierar den allmänna pensionsavgiften ålders- och premiepension.

Att den allmänna pensionsavgiften tas ut på inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp medför att en inkomstökning för individer vars inkomster överstiger 346 200 kronor inte leder till ökade intäkter för den offentliga sektorn från den allmänna pensionsavgiften. Generella löneökningar kommer därför att förstärka socialförsäkringssektorns intäkter med mindre än 7 procent av löneökningen. Andelen inkomster över taket beräknas uppgå till 11,4 procent 2005.

En förändring av nivån på den allmänna pensionsavgiften ger upphov till andra effekter än de som följer av ändrade socialavgifter, vilka betalas av arbetsgivare och de som bedriver näringsverksamhet (se kapitel 6). Beräkningar av de periodiserade offentlig-finansiella effekterna av en förändring i avgiftssatsen är därför mer att likna vid en ändring av en direkt skatt än av socialavgifter. Den enskilde individen kompenseras 2005 för den allmänna pensionsavgiften till 12,5 procent i form av ett avdrag och till 87,5 procent i form av en skattereduktion. Vid beräkning av de periodiserade offentlig-finansiella effekterna av en förändring av avgiftssatsen beaktas denna skattereduktion. Vid den kassamässiga redovisningen beaktas därutöver upp-
bördsförskjutningar.

Underlaget för allmän pensionsavgift skiljer sig från underlaget för socialavgifter. Dels görs avgiftsuttag endast på inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp, dels utgår allmän pensionsavgift på beskattade socialförsäkringsförmåner. Totalt sett kan underlaget för allmän pensionsavgift därför vara högre än för socialavgifter. I Tabell 3.7 redovisas avgiftsunderlaget och intäkterna från den allmänna pensionsavgiften för perioden 2001-2005.

Tabell 3.7: Avgiftsunderlag för och intäkter från den allmänna pensionsavgiften

Mdkr

År	2001	2002	2003*	2004*	2005*
Pensionsgrundande inkomster	939,27	973,39	1 007,81	1 038,52	1 071,04
Inbetalda allmänna pensionsavgifter ¹	65,75	68,14	70,55	72,70	74,97

Anm.: En * markerar att uppgiften är en prognos.

¹ Intäkterna uppgår till 7 procent av avgiftsunderlaget. Inga avdrag skall således göras innan beräkningen.

Inkomster från den allmänna pensionsavgiften redovisas på inkomstiteln 1262: *Allmän pensionsavgift* i statsbudgeten. Medlen förs vidare till socialförsäkringssektorn

¹³ Pensionsgrundad inkomst fastställs till inkomsten minskad med den allmänna pensionsavgiften, det s.k. PGI-avdraget. Avgiften tas därför ut på inkomster upp till 8,06 inkomstbasbelopp (=7,5/(1-0,07)). (Av andra skäl är gränsen sedan satt till 8,07 inkomstbasbelopp).

Inkomstbasbeloppet bestämmer även taket för pensionsgrundande inkomst, vilket 2005 är 7,5 * 42 900, dvs. 321 750 kronor.

under samma år, vilket är anledningen till att denna inkomsttitel inte redovisas under staten i dessa beräkningskonventioner. Slutreglering av avgiften sker två år efter inkomståret. Redovisning i dessa beräkningskonventioner sker däremot endast som en del av Första-Fjärde AP-fonden på inkomsttiteln *Allmän pensionsavgift* under socialförsäkringssektorn.

Exempel 3.2: En höjning av den allmänna pensionsavgiften med en procentenhet

En höjning av den allmänna pensionsavgiften med en procentenhet 2005 beräknas förstärka Första-Fjärde AP-fonden med 8,11 miljarder kronor. Samtidigt medför skattereduktionen att statens skatteintäkter minskar med 7,18 miljarder kronor och kommunens skatteintäkter minskar med 0,33 miljarder kronor. Den periodiserade nettoeffekten för offentlig sektor stannar därmed på 0,60 miljarder kronor.

I den kassamässiga redovisningen tas hänsyn till att avgiften inbetalas med en månads förskjutning, något som medför en effekt 2005 som uppgår till 11/12 av bruttoeffekten. Effekten belastar statsbudgeten. Beräkningarna redovisas nedan.

Tabell 3.8: Periodiserad redovisning av en höjning av den allmänna pensionsavgiften med en procentenhet

Mdkr

Bruttoeffekt				8,11
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	0,60	0,60	0,60	0,60
Kommunerna	-0,33	-0,33	-0,33	-0,33
Fysiska personers inkomstskatt	-0,33	-0,33	-0,33	-0,33
Summa intäkter	-0,33	-0,33	-0,33	-0,33
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	8,11	8,11	8,11	8,11
Allmän pensionsavgift	8,11	8,11	8,11	8,11
Summa intäkter	8,11	8,11	8,11	8,11
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00
Staten	-7,18	-7,18	-7,18	-7,18
Skatt på inkomst	-7,18	-7,18	-7,18	-7,18
Juridiska personers inkomstskatt	0,00	0,00	0,00	0,00
Fysiska personers inkomstskatt	-7,18	-7,18	-7,18	-7,18
Summa intäkter	-7,18	-7,18	-7,18	-7,18
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00

Anm.: Beräkningarna av bruttoeffekten är utförda i FASIT-modellen på 2002 års Storurval.

Tabell 3.9: Kassamässig redovisning av en höjning av den allmänna pensionsavgiften med en procentenhet

Mdkr

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	0,55	0,60	0,60
Kommunerna	-0,33	-0,33	-0,33
Fysiska personers inkomstskatt	-0,33	-0,33	-0,33
Summa inkomster	-0,33	-0,33	-0,33
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	7,43	8,11	8,11
Allmän pensionsavgift	7,43	8,11	8,11
Summa inkomster	7,43	8,11	8,11
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00
Staten	-6,55	-7,18	-7,18
Skatt på inkomst	-6,55	-7,18	-7,18
Juridiska personers inkomstskatt	0,00	0,00	0,00
Fysiska personers inkomstskatt	-6,55	-7,18	-7,18
Summa inkomster	-6,55	-7,18	-7,18
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00

3.3 Skattefria förmåner och bruttolöneavdrag

Vid inkomsttaxeringen skall enligt 11 kap. 1 § inkomstskattelagen (1999:1229) löner, arvoden, kostnadsersättningar, pensioner, förmåner och alla andra inkomster som erhålls på grund av tjänst tas upp som intäkt, om inte något annat anges i 8 eller 11 kap. Som exempel på förmåner som under vissa förutsättningar inte skall tas upp som intäkt kan nämnas kost vid representation, datorutrustning som arbetsgivaren tillhandahåller för privat bruk (hemdator), julgåvor och personalvårdsförmåner. En förändring i de regler som definierar vilka förmåner som inte ska tas upp som intäkt kan förväntas få offentlig-finansiella konsekvenser av flera slag. Utgångspunkten är att arbetstagaren erbjuds den skattefria förmånen i utbyte mot ett bruttolöneavdrag som helt kompenserar arbetsgivaren för dennes kostnad för förmånen. Ett sådant bruttolöneavdrag minskar den anställdes beskattningsbara arbetsinkomst. Därigenom minskar intäkterna från inkomstskatten. Vidare minskar arbetsgivarens lönesumma vilket medför att de socialavgifter som arbetsgivaren ska betala minskar. Under antagande om en oförändrad total lönekostnad och fullt resursutnyttjande motsvarar bruttolöneavdraget precis företagets bruttokostnad för förmånen (t.ex. företagets leasingkostnad för hemdatorn) minskat med de socialavgifter som skulle ha tagits ut på detta belopp.

Bytet av lön mot en skattefri förmån medför även att underlaget för beräkning av den pensionsgrundande inkomsten samt för sjukpenning, föräldrapenning och andra förmåner från socialförsäkringen minskar. Anställda med inkomster under eller nära taken för dessa får därmed ett lägre pensions- och socialförsäkringsskydd. Därigenom minskar utgifterna i socialförsäkringssystemen. Beroende på hur tjänstepensionsavtalet ser ut, kan även tjänstepensionen påverkas negativt för de anställda som omfattas av bruttolöneavdraget. De offentlig-finansiella effekterna av detta beaktas dock

inte. Inkomstprövade bidrag som t.ex. bostadsbidrag kan påverkas förmånligt för individen. Detta beaktas inte heller i beräkningarna.

Den budgetförsvagning som uppstår till följd av den offentliga sektorns minskade intäkter av tjänsteinkomstskatt och socialavgifter motverkas något av de minskade åtagandena i socialförsäkringen. Den sammantagna effekten blir att den offentliga sektorns budget försvagas med ett belopp som motsvarar ungefär 65 procent av storleken på bruttolöneavdraget.

Exempel 3.3: Arbetsgivaren erbjuder en skattefri förmån i utbyte mot ett bruttolöneavdrag

Antag att en miljon arbetstagare blir erbjudna en skattefri förmån (t.ex. hemdator) i utbyte mot ett bruttolöneavdrag på 400 kronor i månaden, dvs. 4 800 kronor per år. Detta motsvarar en total lönesumma om 4,8 miljarder kronor per år. Budgetkonsekvenserna för den offentliga sektorn blir då (mdkr):

Den offentliga sektorn:	ikraft- trädande året	varaktigt
Lägre tjänsteinkomstskatt på grund av bruttolöneavdraget (=genomsnittlig marginalskatt * totalt bruttolöneavdrag = 41,0% * 4,8)	-1,97	-1,97
Lägre socialavgifter på grund av bruttolöneavdraget (= socialavgifter * totalt bruttolöneavdrag = 32,7% * 4,8)	-1,57	-1,57
Minskade socialförsäkringsåtaganden (= (socialavgifter - särskild löneskatt) * totalt bruttolöne- avdrag= (32,7% - 24,26%) * 4,8)	+0,41	+0,41
Summa: varav	-3,13	-3,13
budgeteffekt för staten:	-1,62	-1,62
budgeteffekt för kommunerna (kommunalskatt):	-1,51	-1,51

Obeskattade förmåner till anställda har även en fördelningspolitisk aspekt eftersom anställda med hög marginalskatt har mest att vinna på förmånen medan grupper som står utanför arbetsmarknaden, t.ex. arbetslösa och pensionärer, inte får ta del av förmånen men ändå påverkas av det skattebortfall som uppstår för den offentliga sektorn. Ytterligare en aspekt att beakta är att utvidgade möjligheter till obeskattad arbetserättning påverkar lönebildningen i vid mening. Den ökade ersättningen för arbete som en obeskattad förmån innebär finansieras ju inte enbart av arbetsgivaren utan även av den offentliga sektorn eftersom skatteintäkterna minskar. Möjligheten att erbjuda anställda skattefria förmåner riskerar därför att leda till bristande ansvar från berörda arbetsgivare och arbetstagare för de totala arbetskraftskostnadernas utveckling.

4 Skatt på kapital

Till de direkta skatterna hör skatt på kapital. Skattesubjektet antas sammanfalla med skatteobjektet och sålunda förväntas inte skatten övervältras på andra aktörer än dem som skatten tas ut av. I likhet med direkta skatter på arbete innebär detta att fördelningen på den offentliga sektorns olika delar är förhållandevis okomplicerad. Undantag finns dock. Ett ges av förändrad avkastningsskatt på tjänstepensionskapital som via effekter på löner påverkar såväl kommunerna som socialförsäkringssektorn.

Tidigare har vi pekat på att beräkningarna av de finansiella effekterna förutsätter att de förändrade skatterna inte leder till beteendeförändringar. Detta gäller även förändringar i skatten på fysiska personers kapitalinkomster. Skillnaden är dock att indirekta effekter på exempelvis hushållens portföljval, som inte beaktas, kan innebära att huvudkalkylen ger en missvisande bild redan i det korta tidsperspektivet. Liksom vid analysen av förändrade skatteregler för arbetsinkomster aktualiseras en kompletterande redovisning av skatteklar för olika slag av sparande.

Skatt på kapitalinkomster kan ses som en skatt på ägande av kapital. Kapitalinkomstbeskattningen består i huvudsak av tre delar: (1) skatt på löpande avkastning, (2) skatt på realiserad värdestegring och (3) skatt på förmögenhet. Avkastningen på fysiska personers kapital beskattas i inkomstslaget kapital. Indirekt ägande via värdepappersfonder eller investmentbolag beskattas hos dessa genom att fonden eller bolaget påförs en schablonintäkt. År 2005 beräknas inkomsterna från beskattningen av kapital uppgå till ca 70 mdkr, dvs. till strax över fem procent av den offentliga sektorns totala skatteinkomster.

4.1 Beskattning av inkomst av kapital

Skatt på kapitalinkomster betalas av fysiska personer och dödsbon. När andra skattesubjekt erhåller avkastning på kapital beskattas de i inkomstslaget näringsverksamhet (se kapitel 5). Kapitalinkomster beskattas med en proportionell skattesats om 30 procent. Beskattningen i inkomstslaget kapital kan delas in i två huvudgrupper; beskattning av löpande avkastning såsom räntor, hyresintäkter, aktieutdelning etc., och beskattning av kapitalvinster.

Kapitalvinster och kapitalförluster sorteras in i undergrupper i enlighet med den typ av tillgång som de härstammar ifrån. Förluster kvittas sedan mot vinster enligt särskilda regler i de olika undergrupperna och i den slutliga sammanläggningen. Exempelvis får kapitalförluster på svenska räntefonder dras av i sin helhet. Kapitalförluster på aktier, noterade som onoterade, samt övriga noterade delägarrätter förutom räntefonder får dock endast fullt ut kvittas mot kapitalvinster på sådana tillgångar. Om dessa kapitalvinster inte räcker till får resten av förlusten dras av med 70 procent. När det gäller kapitalvinster på fastigheter skall två tredjedelar av vinsten på en privatbostadsfastighet och 90 procent av vinsten på en näringsfastighet tas upp. Uppkommer det i stället en kapitalförlust skall i det förra fallet 50 procent av förlusten och i

det senare fallet 63 procent av förlusten dras av. Syftet med att begränsa förlustavdragen är att minska incitamenten till att realisera förluster förlöpande medan realiseringen av vinster skjuts på framtiden.

En av de grundläggande utgångspunkterna vid utformningen av reglerna för beskattning av indirekt ägande i exempelvis investmentbolag och värdepappersfonder är att det skall råda skattemässig neutralitet i förhållande till direktägande av värdepapper. Investmentbolagens och värdepappersfondernas skattepliktiga intäkter utgörs därför, utöver annan inkomst från näringsverksamhet, också av en schablonintäkt. Schablonintäkten påförs för att balansera att investmentbolag och värdepappersfonder inte beskattas för kapitalvinster på aktier och övriga delägarätter. Den skattepliktiga inkomsten skall dock reduceras med lämnad utdelning. Detta innebär att schablonintäkten kan reduceras genom utdelning av kapitalvinster. Genom att mellanhändernas avkastning är skattepliktig och att deras lämnade utdelning är avdragsgill åstadkoms skattemässig neutralitet mellan direkt och indirekt ägande av värdepapper.

Sammantaget resulterar reglerna för beskattning av avkastningen på direkt och indirekt ägda tillgångar i en mängd mer eller mindre enkelt identifierbara skattebaser. Underlaget för kapitalinkomstskatt består dels av den löpande avkastningen på olika kapitaltillgångar med avdrag för ränteutgifter, dels av realiserad nettovärdeökning. Vid underskott medges skattereduktion om 30 procent av underskottet i den mån det inte överstiger 100 000 kronor. Underskott större än 100 000 kronor kvoterar till 70 procent.

Kapitalskattebasen och i synnerhet kapitalvinstdelen är känslig för konjunktursvängningar. Sedan 1996 har skatten på kapitalinkomster, dvs. räntor, utdelningar och kapitalvinster, varit högre än den skattereduktion som utgiftsräntorna ger upphov till. Under ett antal tidigare år var dock skattereduktionen större än skatten på kapitalinkomsterna vilket innebär att nettot från kapitalinkomstskatten var negativ.

Nedan specificeras delbaser i inkomstslaget kapital. Eftersom nettokapitalförluster i många fall endast är avdragsgilla till 70 procent, och kapitalunderskott överstigande 100 000 kronor kvoterar ner till 70 procent vid beräkningen av skattereduktionen, är den totala kapitalskattebasen beroende av storleken och sammansättningen på individernas kapitalinkomster. En nettokapitalförlust på exempelvis aktier reducerar skatten med 14,7 procent ($= 0,7 * 0,7 * 0,3$) av förlustens storlek när personens nettounderskott av kapital överstiger 143 000 kronor. Ränteutgifter överstigande 100 000 kronor ger dock en skattereduktion på 21 procent ($= 0,7 * 0,3$).

Uppbördstidpunkten för kapitalinkomstskatten varierar mellan inkomstlagen. Skatten på utdelningar och räntor antas betalas in som preliminärskatt under innevarande år. Skatten på kapitalvinster antas inkomma som fyllnadsinbetalning eller kvarskatt året därpå. Kapitalinkomstskatten bokförs på statsbudgetens inkomsttitel 1110:

Fysiska personers kapitalinkomstskatt.

Skattebaser i inkomstslaget kapital:

- utdelning på aktier och andelar i ekonomisk förening,
- kapitalvinst på noterade aktier,
- kapitalvinst på onoterade aktier,
- kapitalvinst på andel i ekonomisk förening,
- kapitalförlust på noterade aktier,
- kapitalförlust på onoterade aktier,
- kapitalförlust på andel i ekonomisk förening,
- ränteintäkter,
- ränteutgifter,
- positiv räntefördelning,
- kapitalvinst på noterade fordringar,
- kapitalvinst på onoterade fordringar,
- kapitalförlust på noterade fordringar,
- kapitalförlust på onoterade fordringar,
- hyresintäkter,
- kapitalvinst privatbostad,
- kapitalvinst näringsfastighet i enskild näringsverksamhet,
- kapitalförlust privatbostad,
- kapitalförlust näringsfastighet i enskild näringsverksamhet.

Kunskapen om storleken på de ovan angivna baserna är delvis bristfällig. I Tabell 4.1 redovisas tillgängliga uppgifter om sammanlagda intäkter från kapitalinkomstskatt och skattebasens sammansättning.

Tabell 4.1: Intäkter från kapitalinkomstskatten och dess sammansättning*Mdkr, löpande priser*

År	2001	2002	2003*	2004*	2005*
Överskott av kapital	102,50	81,31	86,92	97,11	103,75
Underskott av kapital	58,67	63,44	63,26	57,27	60,85
Skatt på positiva kapitalinkomster	30,54	24,15	25,84	28,89	30,88
Skattereduktion	16,41	17,93	18,13	16,36	17,43
Nettoskatt på kapitalinkomster	14,13	6,23	7,71	12,54	13,45
Inkomstränta, utdelning m.m.	36,53	36,68	33,89	33,78	37,34
Positiv räntefördelning	5,27	5,62	5,83	5,86	5,94
Kapitalvinst	74,72	52,83	60,70	71,00	75,00
Uthyrning av privatbostad	1,24	1,28	1,38	1,38	1,38
Utgiftsränta m.m.	60,96	65,43	66,14	62,18	67,74
Kapitalförlust	11,71	12,04	10,82	8,83	7,84
Avdrag för förvaltningskostnader	0,52	0,34	0,34	0,34	0,35
Negativ räntefördelning	0,73	0,74	0,84	0,84	0,84

Källa: Riksskatteverkets taxeringsutfall inkomstären 2001 till 2002. En * markerar att uppgiften är en prognos.

En individs nettokapitalinkomst beräknas genom att kapitalinkomsterna reduceras med utgiftsräntor och avdragsgilla kapitalförluster m.m. Om denna summa är positiv redovisas den under posten överskott av kapital och om summan är negativ redovisas den under posten underskott av kapital. De enskilda inkomst- och utgiftsposterna i tabellens nedre del behöver därför inte summera till över- respektive underskott.

4.2 Inkomster från fåmansföretag

Inkomster från fåmansföretag beskattas enligt särskilda regler (de s.k. 3:12-reglerna) i de fall aktieägaren i betydande omfattning är verksam i företaget. 3:12-reglerna har sin bakgrund i den duala inkomstskattemodell som tillkom genom 1990 års skatte-reform. Kombinationen av en progressiv beskattning av arbetsinkomster och en från denna separerad och proportionell kapitalbeskattning gör att det marginella skatte-uttaget på förvärvsinkomster för personer som både betalar kommunal- och statlig inkomstskatt överstiger summan av bolagsskatt och kapitalinkomstskatt. För att begränsa möjligheten att omvandla arbetsinkomst till lägre beskattad kapitalinkomst definieras i 3:12-reglerna hur mycket av bolagets vinst som vid utbetalningen till den kvalificerade aktieägaren skall betraktas som kapital- respektive förvärvsinkomst. Den skattemässiga uppdelningen sker på ett schablonmässigt sätt. Utgångspunkten är att normal avkastning skall beskattas i inkomstslaget kapital. Inkomster som överstiger vad som kan betraktas som normal avkastning beskattas i inkomstslaget tjänst. Med normal kapitalavkastning avses kapitalinkomst upp till ett s.k. gränobelopp. Detta gränobelopp beräknas som statslåneräntan plus 7 procentenheter multiplicerat med ett speciellt definierat underlag. Enligt huvudregeln utgörs underlaget av anskaffningskostnaden för aktierna (indexuppräknad om aktierna förvärvades före 1990). Till anskaffningskostnaden får läggas ett löneunderlag som beräknas på summan av de löner, förmåner och ersättningar som har utgått till arbetstagare i företaget, andra än

aktieägarna, under kalenderåret före delägarens inkomstår. Löneunderlaget utgörs av den del av detta sammanlagda ersättningsbelopp som överstiger 10 gånger det prisbasbelopp som gällde för året före delägarens inkomstår. För att kunna utnyttja löneunderlaget krävs att den aktiva ägaren antingen erhållit löneersättning som motsvarar minst 120 procent av den högsta ersättning som under året före beskattningsåret betalats ut till en enskild arbetstagar, eller erhållit löneersättning som uppgår till minst 10 prisbasbelopp.

4.3 Värdepappersfonder och investmentföretag

Värdepappersfonder och investmentföretag påförs en schablonintäkt som uppgår till 1,5 procent av värdet på de aktier och övriga delägarätter som innehas vid beskattningsårets ingång.¹⁴ Från och med inkomstår 2004 skall dock i underlaget för schablonintäkt för investmentföretag inte räknas in onoterade delägarätter eller delägarätter i noterade företag där investmentföretaget innehar mer än 10 procent av röststyrkan. Schablonintäkten beskattas som inkomst av näringsverksamhet med 28 procent för investmentbolag och med 30 procent för värdepappersfonder.

I Tabell 4.2 redovisas värdet på ingående innehav av aktier för värdepappersfonder och investmentföretag för perioden 2001 till 2005. Investmentföretagens och värdepappersfondernas skattepliktiga intäkter utgörs förutom av schablonintäkten också av annan inkomst från näringsverksamhet. Den skattepliktiga inkomsten skall reduceras med lämnad utdelning. Detta innebär att schablonintäkten kan reduceras genom utdelning av kapitalvinster. Tillgänglig statistik tyder på att skatten i stor utsträckning elimineras genom de avdragsgilla utdelningarna.

Tabell 4.2: Investmentföretags och värdepappersfonders ingående innehav av aktier

Mdkr, löpande priser

År	2001	2002	2003	2004*	2005*
Investmentföretag	253,0	198,9	120,4	128,8	137,8
Värdepappersfonder	612,7	568,8	387,1	515,4	609,0

Källa: SCB, FM 37 SM och SOS FM 06. En * markerar att uppgiften är en prognos.

Skatt betald av svensk värdepappersfond eller svenskt investmentföretag bokförs på statsbudgetens inkomsttitel 1120: *Juridiska personers inkomstskatt*. Genom att schablonintäkten generellt elimineras genom avdragsgilla utdelningar antas ändringar i schablonintäkten påverka hushållens utdelningsinkomster.

¹⁴ För investmentbolag uppgick schablonintäkten tidigare till 2 procent av värdet av aktieportföljen vid beskattningsårets ingång. Från och med år 2002 uppgår schablonintäkten för investmentföretag till 1,5 procent av underlaget, dvs. samma nivå som gäller för värdepappersfonder.

4.4 Avkastningsskatt

Indirekt sparande i form av pensionssparande och kapitalförsäkringar beskattas genom avkastningsskatt på det sparade kapitalet. Avkastningsskatt tas ut på nedan angivna pensions- och kapitalförsäkringskapital.

Underlag för avkastningsskatt:

- tjänstepensionskapital i försäkringsbolag,
- tjänstepensionskapital i stiftelser,
- tjänstepensionsavsättningar i företagens balansräkningar,
- privat pensionskapital.

Avkastningsskatten baseras på en schablonmässigt beräknad avkastning och ersätter den del av kapitalbeskattningen som normalt utgår på löpande avkastning såsom utdelning och ränta. Skatteunderlaget beräknas genom att kapitalunderlaget, dvs. värdet av den skattskyldiges tillgångar, med avdrag för finansiella skulder vid beskattningsårets ingång, multipliceras med den genomsnittliga statslåneräntan året före beskattningsåret. Den genomsnittliga statslåneräntan året före beskattningsåret, dvs. räntan 2004, prognoseras till 4,32 procent. Pensionsförsäkringskapital beskattas sedan med en skattesats på 15 procent, medan avkastningen på kapitalförsäkringar beskattas med 27 procent.

Det totala kapitalunderlaget uppskattas vid ingången av 2005 uppgå till 1 803 miljarder kronor. Av detta underlag beräknas pensionskapitalet svara för 1 612 miljarder kronor och kapitalförsäkringskapitalet för 192 miljarder kronor.¹⁵ Pensionskapitalet i sin tur fördelar sig på individuellt (privat) pensionskapital, 888 miljarder kronor och kollektivt pensionskapital, 723 miljarder kronor. Vad gäller fördelningen mellan individuellt och kollektivt kapital så är den befintliga statistiken något bristfällig. För det första ingår delar av det kollektiva sparandet i det individuella kapitalet. För det andra inkluderas endast belopp som är garanterade hushållen i det kollektiva pensionskapitalet, dvs. exklusive värdestegring medan det i det individuella kapitalet ingår återbäringsfond m.m.

I Tabell 4.3 redovisas skatteunderlag för avkastningsskatt och skatteintäkter avseende inkomstären 2001 till 2005.

¹⁵ Källa: Finansdepartementets prognos baserad på finansräkenskaperna, FM 17 SM från SCB och RSVs taxeringsutfall.

Tabell 4.3: Underlag för avkastningsskatt och skatteintäkter

Procent och mdkr, löpande priser

År	2001	2002	2003*	2004*	2005*
Genomsnittlig statslåneränta året före beskattningsåret (procent)	5,35	4,97	5,15	4,39	4,32
Underlag för avkastningsskatt 15 procent	80,47	73,17	70,81	67,47	69,62
Underlag för avkastningsskatt 27 procent	10,34	8,88	8,42	8,02	8,27
Avkastningsskatt	14,86	13,37	12,89	12,29	12,68

* Uppgiften är en prognos.

Det individuella pensionskapitalet har bildats genom individuella avsättningar, med eller utan avdragsrätt. En höjning av skattesatsen tenderar att minska framtida pensioner och underlaget för inkomstskatt på utfallande pensioner (i fallet med avdragsgilla avsättningar). I dessa beräkningskonventioner antas detta motverkas av att en höjd avkastningsskatt utlöser ökade premieinbetalningar.

Det kollektiva pensionskapitalet bildas genom avsättningar på lönesumman i syfte att garantera en viss utfallande pension. En förändring av avkastningsskatten antas få liknande effekter som en arbetsgivaravgiftshöjning (se kapitel 6). En höjning antas framkalla ökade premieinbetalningar för tryggnad av utfästelser vilket reducerar utrymmet för löneökningar. Därmed uppkommer en indirekt effekt på underlaget för socialavgifter och för inkomstskatten.

Vid en förändring av avkastningsskatten uppstår en bruttoeffekt vilken beräknas som skattesatsförändringen multiplicerat med underlaget. Bruttoeffekten vältras på lång sikt över på lönerna. På kort sikt sker emellertid en övervältring på priser och vinster. Övervältringsmekanismen och övervältringsantaganden redovisas utförligt i bilaga E. En höjning av avkastningsskatten leder till sänkta löner, men på kort sikt även till lägre vinster i bolagssektorn och högre priser. Övervältringen som procentandel av bruttoeffekten framgår av Tabell 4.4.

Tabell 4.4: Övervältring på löner, vinster och priser som andel av bruttoeffekten, ΔT_B , vid en ändring av avkastningsskatten

Procent

År	2003	2004	2005	2006	2007	Varaktigt
Löner ¹⁾	-25,12	-28,64	-31,65	-34,66	-37,68	-75,363
Vinster	-33,33	-29,00	-25,00	-21,00	-17,00	0,00
Priser	33,33	33,00	33,00	33,00	33,00	0,00

¹⁾En förändring av lönesumman med 25,12 procent av bruttoeffekten innebär en förändring av lönekostnaderna inkl. socialavgifter med 33,33 procent

När lönesumman sjunker med 25,12 procent av bruttoeffekten innebär detta att effekter uppkommer på alla de inkomst- och utgiftstitlar som är knutna till lönerna; arbetsgivaravgifter, förmåner och skatter. Den andel av avkastningsskatteändringen som övervältras på vinsterna ger förändrade bolagsskatteintäkter.

Slutligen påverkar den höjda avkastningsskatten den allmänna prisnivån. Denna effekt beaktas dock enbart schablonmässigt och utan någon bruttoredovisning av effekterna på inkomst- och utgiftstitlar. Prisökningen medför ökade mervärdesskatte-

intäkter för staten som antas fullt ut motverkas av den höjda prisnivåns effekt på de offentliga finanserna (se kapitel 2).

Tidsprofilen för övervältringen på vinster, löner och priser vid en ändring av avkastningsskatten antas vara densamma som för en förändring av en punktskatt på företagets insatsanvändning (se bilaga E). Avkastningsskatten redovisas på statsbudgetens inkomsttitel 1120: Juridiska personers inkomstskatt.

Exempel 4.1: Avkastningsskatten på pensionssparandet höjs med en procentenhet

Avkastningsskatten höjs med en procentenhet från år t . Den genomsnittliga statslåneräntan under år $t-1$ antas vara 4,32 procent. Pensionssparandet består av två delar, det privata pensionssparandet och säkrandet av arbetsgivarnas tjänstepensionsutfästelser. En höjning av avkastningsskatten får olika effekter för dessa kategorier.

Basen för det individuella pensionssparandet uppgår till 888 miljarder kronor. En höjning av avkastningsskatten med en procentenhet innebär en bruttoförstärkning av inkomsterna på titeln 1120: *Juridiska personers inkomstskatt* om 0,38 miljarder kronor. Eftersom ändringen inte antas ge upphov till några indirekta effekter är den varaktiga nettobudgeteffekten lika stor som bruttoeffekten. Den periodiserade effekten är därmed lika med bruttoeffekten från och med år t .

Vid beräkningen av den kassamässiga effekten beaktas att en justering av preliminärskattebetalningarna kräver tid. Ingen kassamässig effekt uppkommer år t . Ökade skatteinkomster avseende år t kommer in som fyllnadsbetalningar år $t+1$. Fyllnadsbetalningar avseende år $t+1$ sker år $t+2$, då även preliminärskatt avseende år $t+2$ erläggs. Redovisning avseende det privata pensionssparandet sker nedan.

För tjänstepensionskapitalet, där basen uppgår till 723 miljarder kronor, uppkommer delvis andra effekter. Eftersom den höjda avkastningsskatten antas leda till ökade premiebetalningar höjs företagets lönekostnader. Därmed kommer en höjd avkastningsskatt att innebära ett varaktigt minskat löneutrymme. Dock kommer anpassningen till en ny avkastningsskatt att ta tid. Övervältringsmönstret redovisas på föregående sida. Bruttoeffekten på 0,31 miljarder kronor motverkas av sänkta intäkter från inkomstskatter och socialavgifter och, på kort sikt, av sänkta bolagsskatter. Fullständiga beräkningar av effekterna av höjd avkastningsskatt på pensionskapitalet redovisas nedan.

Tabell 4.5: Periodiserad redovisning av en höjning av avkastningsskatten på pensionssparandet med en procentenhet - privat pensionssparande

Mdkr

Bruttoeffekt				0,38
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	0,38	0,38	0,38	0,38
Kommunerna	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa intäkter	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa intäkter	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00
Staten	0,38	0,38	0,38	0,38
Juridiska personers inkomstskatt	0,38	0,38	0,38	0,38
Summa intäkter	0,387	0,38	0,38	0,38
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00

Tabell 4.6: Kassamässig redovisning av en höjning av avkastningsskatten på pensionssparandet med en procentenhet - privat pensionssparande

Mdkr

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	0,00	0,38	0,77
Kommunerna	0,00	0,00	0,00
Summa inkomster	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,00	0,00
Summa inkomster	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00
Staten	0,00	0,38	0,77
Juridiska personers inkomstskatt	0,00	0,38	0,77
Summa inkomster	0,00	0,38	0,77
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00

Tabell 4.7: Periodiserad redovisning av en höjning av avkastningsskatten på pensionssparandet med en procentenhet - tjänstepensioner

<i>Mdkr</i>				
Bruttoeffekt				0,31
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	0,20	0,20	0,20	0,16
Kommunerna	-0,08	-0,08	-0,08	-0,09
Fysiska personers inkomstskatt	-0,03	-0,03	-0,04	-0,09
Summa intäkter	-0,03	-0,03	-0,04	-0,09
Lönekostnad	-0,05	-0,04	-0,04	0,00
Summa kostnader	-0,05	-0,04	-0,04	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,00	0,00	-0,01
Ålderspensionsavgift	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02
Allmän pensionsavgift	0,00	0,00	0,00	-0,01
Summa intäkter	-0,01	-0,01	-0,01	-0,03
Ålderspension	0,01	0,01	0,01	0,02
Summa kostnader	0,01	0,01	0,01	0,02
Staten	0,24	0,24	0,25	0,21
Skatt på inkomst	0,27	0,27	0,28	0,29
Juridiska personers inkomstskatt	0,28	0,28	0,29	0,31
Fysiska personers inkomstskatt	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02
Socialavgifter	-0,01	-0,01	-0,01	-0,06
Ålderspensionsavgift	0,00	0,00	0,00	0,00
Sjukförsäkringsavgift	-0,01	-0,01	-0,01	-0,03
Arbetsmarknadsavgift	0,00	0,00	0,00	-0,01
Arbetskadavgift	0,00	0,00	0,00	0,00
Föräldraförsäkringsavgift	0,00	0,00	0,00	-0,01
Efterlevandepensionsavgift	0,00	0,00	0,00	0,00
Allmän löneavgift	0,00	0,00	0,00	-0,01
Summa intäkter	0,26	0,26	0,27	0,23
Ek. trygghet vid sjukdom, handikapp	0,00	0,01	0,01	0,01
Ek. trygghet vid ålderdom	0,00	0,00	0,00	0,00
Ek. trygghet vid arbetslöshet	0,00	0,00	0,00	0,00
Ek. trygghet för familjer och barn	0,00	0,00	0,00	0,00
Lönekostnad	0,01	0,01	0,01	0,00
Summa kostnader	0,02	0,02	0,02	0,02

Tabell 4.8: Kassamässig redovisning av en höjning av avkastningsskatten på pensionssparandet med en procentenhet - tjänstepensioner

Mdkr

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	-0,10	0,18	0,47
Kommunerna	-0,08	-0,07	-0,08
Fysiska personers inkomstskatt	-0,03	-0,03	-0,04
Summa inkomster	-0,03	-0,03	-0,04
Lönekostnad	-0,05	-0,04	-0,04
Summa utgifter	-0,05	-0,04	-0,04
Socialförsäkringssektorn	-0,01	-0,01	-0,01
Ålderspensionsavgift	-0,01	-0,01	-0,01
Allmän pensionsavgift	0,00	0,00	0,00
Summa inkomster	-0,01	-0,01	-0,01
Ålderspension	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00
Staten	-0,04	0,24	0,53
Skatt på inkomst	-0,01	0,27	0,56
Juridiska personers inkomstskatt	0,00	0,28	0,57
Fysiska personers inkomstskatt	-0,01	-0,01	-0,01
Socialavgifter	-0,01	-0,01	-0,01
Ålderspensionsavgift	0,00	0,00	0,00
Sjukförsäkringsavgift	-0,01	-0,01	-0,01
Arbetsmarknadsavgift	0,00	0,00	0,00
Föräldraförsäkringsavgift	0,00	0,00	0,00
Allmän löneavgift	0,00	0,00	0,00
Summa inkomster	-0,02	0,26	0,55
Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp	0,00	0,01	0,01
Ekonomisk trygghet vid ålderdom	0,00	0,00	0,00
Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,00	0,00	0,00
Ekonomisk trygghet vid arbetslöshet	0,00	0,00	0,00
Lönekostnad	0,01	0,01	0,01
Summa utgifter	0,02	0,02	0,02

4.5 Fastighetsskatt¹⁶

Fastställande av taxeringsvärde

Fastighetsskatt tas ut på olika slag av fastigheter. Genomgående gäller att skatteunderlaget är knutet till fastigheternas marknadsvärde; skatteunderlaget utgörs av ett taxeringsvärde som i princip skall uppgå till 75 procent av marknadsvärdet.

I Fastighetstaxeringslagen (FTL) gjordes tidigare en åtskillnad mellan det så kallade basvärdet och taxeringsvärdet. Basvärdet skulle bestämmas till det belopp som motsvarade 75 procent av taxeringsenhetens marknadsvärde. Med marknadsvärdet avses det pris som taxeringsenheten sannolikt betingar vid en försäljning på den allmänna marknaden. Marknadsvärdet skall bestämmas med hänsyn till det genomsnittliga prisläget två år före det år då fastighetstaxering av taxeringsenheten sker. Basvärdet fastställdes vart sjätte år vid den allmänna fastighetstaxeringen. För hyreshus skedde den senaste allmänna taxeringen 2000 och för småhus 2003.¹⁷

Taxeringsvärdena fastställdes sedan vid den så kallade omräkningen genom att taxeringsenheternas basvärden multiplicerades med ett fastställt omräkningstal som byggde på försäljningspriserna för fastigheter som försålts i det så kallade prisutvecklingsområdet under perioden den 1 juli två år före inkomståret till och med den 30 juni året före inkomståret.¹⁸ Omräkningstalen för 2002 baserades alltså på försäljningsprisernas utveckling mellan den 1 juli 2000 och den 30 juni 2001. Omräkningstalet skulle bestämmas så att det genomsnittliga förhållandet mellan taxeringsvärdena och marknadsvärdena blev 0,75 inom varje prisutvecklingsområde.

Omräkningsförfarandet infördes 1996 för att taxeringsvärdena bättre skulle avspegla marknadsvärdet under åren mellan de allmänna fastighetstaxeringarna. Då omräkningsförfarandet kom att utsättas för viss kritik beslöt riksdagen att "frysa" taxeringsvärdena på 1997 års nivå för 1998 till 2000 i avvaktan på de förslag som skulle lämnas av Fastighetstaxeringsutredningen och Fastighetsbeskattningskommittén. Inkomståret 2001 upphörde frysningen av taxeringsvärdena.

Hösten 2001 beslutade dock riksdagen, i enlighet med Fastighetstaxeringsutredningens förslag, att omräkningssystemet skall ersättas av ett system med förenklade fastighetstaxeringar som skall äga rum mitt emellan de allmänna fastighetstaxeringarna. Omräkning av varje typ av fastighet skall dock ske till dess att fastighetstypen är föremål för en allmän eller förenklad fastighetstaxering.

Riksdagen beslutade också att tidpunkterna för de allmänna fastighetstaxeringarna skulle ändras. Enligt beslutet skall de allmänna fastighetstaxeringarna i fortsättningen

¹⁶ Fastighetsskatten på näringsfastigheter räknas av tradition till de indirekta skatterna. I denna rapport redovisas den dock tillsammans med fastighetsskatten på privatbostadsfastigheter bland de direkta skatterna. Orsaken till detta är att fastighetsskatten på egna hem ses som en del av kapitalinkomstbeskattningen.

¹⁷ Efter förslag i 2000 års ekonomiska vårproposition flyttades den allmänna fastighetstaxeringen av småhus från år 2002 till år 2003. Motiveringen var att de förslag som Fastighetstaxeringsutredningen lade fram i sitt betänkande *Fastighetstaxering - precision, påverkansmöjligheter, individuella bedömningar* (SOU 2000:10) skulle hinna beaktas.

¹⁸ Taxeringsvärdet = basvärdet * omräkningstalet, där omräkningstalet bestämdes av den genomsnittliga prisökningen i prisutvecklingsområdet. Omräkning skulle ske för olika typer av skattepliktiga fastigheter utom industrier och elproduktionsenheter, för dessa fastigheter överensstämde basvärde och taxeringsvärde.

ske vart sjätte år räknat fr.o.m. 2003 för småhusenheter, 2005 för lantbruksenheter och 2007 för hyreshus-, industri-, elproduktions- och specialenheter.¹⁹

De förenklade fastighetstaxeringarna skall ske vart sjätte år fr.o.m. 2004 för hyreshusenheter, 2006 för småhusenheter och 2008 för lantbruksenheter.

Uttag av fastighetsskatt

För bostadshus tas fastighetsskatt ut på småhusenheter ("egnahem"), småhus med tillhörande tomtmark på lantbruksenheter ("mangårdsbyggnad") samt på hyreshusenheter.²⁰ Från och med inkomståret 2001 uppgår skattesatsen för småhus till 1,0 procent och för hyreshus till 0,5 procent.²¹

För nybyggda fastigheter är skatten av bostadspolitiska skäl nedsatt under de första 10 åren. Varje fastighet tilldelas ett särskilt värdeår (som kan förändras genom ombyggnader). "Rabatten" på fastighetsskatten för nybyggda fastigheter innebär att för de fem första inkomståren efter värdeåret utgår ingen fastighetsskatt och för de därpå följande fem åren är skatten nedsatt till hälften.²²

En dämpningsregel för fastighetsskatten infördes 2003. Den innebär att höjningar av taxeringsvärdet slår igenom successivt på skatteuttaget med en tredjedel per år från det år då taxeringsvärdet fastställs. En begränsningsregel för fastighetsskatten på småhus som används som permanentbostad tillämpas sedan 2001. Enligt den begränsas fastighetsskatten i princip till fem procent av hushållens inkomster. Den reducerade skatten får dock inte bli lägre än 2 800 kronor per år. För fastigheter som har ett taxeringsvärde över tre miljoner kronor medges dock inte någon skatte-reduktion på den del av taxeringsvärdet som överstiger tre miljoner kronor.

För småhusen innebar 1990 års skattereform att fastighetsskatten kom att ses som en del av kapitalinkomstbeskattningen. Fastighetsskattenivån valdes på ett sådant sätt att en större likformighet mellan hushållens alternativa sparformer skulle uppnås. Med en proportionell kapitalinkomstskatt, där i princip alla kapitalinkomster beskattas med 30 procent, är en fastighetsskatt på taxeringsvärdet likvärdig med att småhusägaren får ta upp en (proportionell) schablonintäkt i inkomstslaget kapital. Vid en skattesats på 1,0 procent skulle motsvarande schablonintäkt bli 3,3 procent (= 0,01 / 0,3).

Fastighetsskatten på hyreshus har sin bakgrund i önskemålet att omfördela skatteuttaget mellan yngre och äldre fastigheter och skall ses i relation till de räntebidrag som utgår på nyproducerade fastigheter. För hyreshus med hyresrätter, där inkomsten beskattas som inkomst av näringsverksamhet, utgör fastighetsskatten en tillkommande skatt. För hyreshus med bostadsrätter är situationen likartad, då dessa utöver fastighetsskatten inkomstbeskattas på ett schablonmässigt sätt.

¹⁹ Specialenheter är befriade från fastighetsskatt. Till specialenheter hör t.ex. försvarsbyggnader, kommunikationsbyggnader, reningsanläggningar och skolbyggnader.

²⁰ Också för privatbostäder utomlands betalas fastighetsskatt. Skattesatsen för dessa uppgår till 1 procent av 75 procent av marknadsvärdet.

²¹ I budgetpropositionen för år 2001 föreslogs att fastighetsskattesatsen för småhus skulle sänkas från 1,5 procent till 1,2 procent och att fastighetsskattesatsen för hyreshus (bostadsdelen) skulle sänkas från 1,5 procent till 0,7 procent. Under åren 1999 och 2000 var fastighetsskatten för hyreshus tillfälligt sänkt till 1,3 respektive 1,2 procent. Efter förslag i budgetpropositionen för år 2002 sänktes fastighetsskattesatsen för småhus och hyreshus (bostadsdelen) retroaktivt från 1/1 2001 till 1,0 respektive 0,5 procent.

²² I samband med 1990 års skattereform, då fastighetsskatten förändrades i grundläggande avseenden, infördes särskilda övergångsregler för fastigheter uppförda före år 1991. Dessa regler innebar att fastigheter uppförda före år 1991 successivt fasades in i det nya systemet.

Sedan inkomståret 1996 beskattas också kommersiella lokaler och industrifastigheter (så kallade industrienheter) med fastighetsskatt. 1999 frikopplades elproduktionsenheter från industrienheter och blev en egen fastighetstyp. Skattesatsen för kommersiella lokaler är 1,0 procent. För industrienheter och elproduktionsenheter är skattesatsen 0,5 procent.

I Tabell 4.9 sammanfattas skattesatserna och skattebaserna för de olika slagen av fastigheter för 2001 till 2005. För bostadshusens del avser värdena taxeringsvärden efter justering med hänsyn till värdeåren, vilket exempelvis innebär att fastigheter där halv skatt betalas ingår med halva taxeringsvärdet. Utvecklingen av skattebaserna avspeglar dels den underliggande prisutvecklingen (då taxeringsvärdena inte är frysta), dels skattereglerna, där infasningen i fastighetsskattesystemet av fastigheter med olika värdeår har betydelse.

Tabell 4.9: Skattesatser och skattebaser för fastighetsskatten

Procent och mdkr, löpande priser

År	2001	2002	2003	2004	2005
Skattesatser					
Bostadshus					
Småhus	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Hyreshus (hyresrätter)	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Hyreshus (bostadsrättsföreningar)	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Kommersiella lokaler	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Industri- och elproduktionsenheter	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Skattebaser ^o					
Bostadshus					
Småhus	1 197	1 358	1 374	1 407	1 444
Hyreshus (hyresrätter)	437	489	527	542	551
Hyreshus (bostadsrättsföreningar) ^o	196	219	237	243	247
Kommersiella lokaler	401	467	507	518	529
Industri- och elproduktionsenheter	367	373	393	395	397

Anm.: ^o För bostadshus avser uppgifterna taxeringsvärden med korrigering för eventuell rabatt. Baserna för de senare åren är preliminära. ^o Bostadsrättsföreningarnas andel av totalt taxeringsvärde för bostadshyreshus antas uppgå till 31 procent.

I Tabell 4.10 redovisas hur småhus och hyreshus med olika värdeår fasas in i fastighetsskattesystemet.

Förändringar i fastighetsskatten

Förändringar i fastighetsskatten kan ge upphov till olika slag av indirekta effekter. Till den del fastighetsinkomsterna beskattas som inkomst av näringsverksamhet kan underlaget för inkomstskatten påverkas av en fastighetsskatteförändring. Men en förändrad fastighetsskatt påverkar också hyrorna i hyreshus, avgifterna i bostadsrättsföreningar och brukarkostnaden för egnahem. För bostadshus gäller följande gemensamma konventioner:

En höjd fastighetsskatt på småhus höjer KPI eftersom fastighetsskatten ingår i KPI-korgen via brukarkostnaden. En höjd fastighetsskatt på övriga bostadshus antas

påverka hyror och avgifter, vilket också ger en KPI-effekt. Därmed uppkommer samma indirekta KPI-effekt som vid exempelvis en höjning av mervärdesskatten eller vid en höjning av en punktskatt. Däremot bortses i detta sammanhang från eventuella inkomstskatteeffekter vilket motiveras på följande sätt. För närvarande är inslagen av hyresreglering förhållandevis starka på den svenska bostadsmarknaden. Denna innebär att hyressättningen i allmännyttiga bostadsföretag påverkar hyrorna i övriga bostadshyreshus. En höjd fastighetsskatt får antas höja hyresnivån i de allmännyttiga företagen. Dessa företag antas redovisa nollresultat i inkomstskattehänseende, varför hyreshöjningen ej dämpas av att fastighetsskatten är avdragsgill mot inkomstskatten.²³ De höjda hyrorna i allmännyttans bostäder antas sprida sig till de privatägda hyresfastigheterna, där hyreshöjningen fullt ut antas balansera den höjda fastighetsskatten. Följaktligen uppkommer inte heller här någon inkomstskatteeffekt.

Tabell 4.10: Skattepliktiga andelar av taxeringsvärden för bostadshyreshus och småhus med olika värdeår för inkomståren 2001 till 2005

Värdeår	Bostadshyreshus					Småhus					
	2001	2002	2003	2004	2005	2001	2002	2003	2004	2005	
	Taxeringsår	2002	2003	2004	2005	2006	2002	2003	2004	2005	2006
1990	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1991	0,5	1	1	1	1	0,5	1	1	1	1	1
1992	0,5	0,5	1	1	1	0,5	0,5	1	1	1	1
1993	0,5	0,5	0,5	1	1	0,5	0,5	0,5	1	1	1
1994	0,5	0,5	0,5	0,5	1	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1
1995	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
1996	0	0,5	0,5	0,5	0,5	0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
1997	0	0	0,5	0,5	0,5	0	0	0,5	0,5	0,5	0,5
1998	0	0	0	0,5	0,5	0	0	0	0,5	0,5	0,5
1999	0	0	0	0	0,5	0	0	0	0	0,5	0,5
2000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2001		0	0	0	0		0	0	0	0	0
2002			0	0	0			0	0	0	0
2003				0	0				0	0	0
2004					0					0	0

Bland annat beroende på mätproblem beaktas inte de kapitaliseringseffekter som kan uppstå vid en förändring av fastighetsskattesatsen. Med kapitaliseringseffekter avses de pris- och förmögenhetsförändringar som en fastighetsskatteförändring kan ge upphov till. Att inte ta hänsyn till kapitaliseringseffekter innebär att man sannolikt över-

²³ Eventuellt kan de skattemässiga underskotten stiga men dessa får betydelse först i en framtid med inkomstskattemässiga överskott.

skattar skatteintäktsökningen vid en skattesatshöjning och överskattar intäktsbortfallet vid en skattesatssänkning.²⁴

För förändringar i fastighetsskatten på industrifastigheter beaktas effekten på basen för inkomstskatten; företagen förutsätts inte kunna kompensera sig för en fastighets-skattehöjning genom att höja sina priser. Samma förhållande antas gälla för fastighets-skatten för kommersiella lokaler. I det senare fallet kan dock, i en sidokalkyl, beaktas eventuella effekter via höjda hyror, varvid en indirekt KPI-effekt också uppkommer.

Exemplet nedan med efterföljande tabeller visar hur budgeteffekterna av en fastighetsskattesänkning på bostadshus beräknas och redovisas.

Exempel 4.2: En permanent sänkning av fastighetsskatten för bostadshus med 0,1 procentenheter

Summan av taxeringsvärden för bostadshus kan för 2005 beräknas till 2 242 miljarder kronor (efter korrigeringsrabatten på fastighetsskatten). För småhusen beräknas skattebasen uppgå till 1 444 miljarder kronor för 2005 och åren därefter. För hyreshusen beräknas skattebasen uppgå till 798 miljarder kronor för 2005 och åren därefter.

Bruttobudgeteffekten för småhus erhålls om skattesatssänkningen tillämpas på skattebasen för småhus (1 444 miljarder kronor) och uppgår till -1,44 miljarder kronor ($0,001 * 1\,444 = 1,444$). Den varaktiga nettobudgeteffekten för offentlig sektor, vilken erhålls om bruttobudgeteffekten modifieras med hänsyn till KPI-effekten, uppgår till -1,25 miljarder kronor ($(1 - 0,1325) * 1,444 = 1,253$).

Faktorn (1 - 0,1325) beaktar KPI-effekten på den offentliga sektorns intäkter och kostnader. Motsvarande nettobudgeteffekt för staten blir -1,35 miljarder kronor ($(1 - 0,0638) * 1,444 = 1,352$) där faktorn (1 - 0,0638) beaktar KPI-effekten på statens intäkter och kostnader. För småhusens del ges den periodiserade effekten ikraftträdandeåret av bruttobudgeteffekten för småhus. För de därpå följande åren sammanfaller kalenderårseffekten med den varaktiga nettobudgeteffekten.

Bruttobudgeteffekten för hyreshus blir -0,80 miljarder kronor ($0,001 * 798 = 0,798$). Den varaktiga nettobudgeteffekten för offentlig sektor uppgår till -0,69 miljarder kronor ($(1 - 0,1325) * 0,798 = 0,692$). Motsvarande nettobudgeteffekt för staten blir -0,75 miljarder kronor ($(1 - 0,0638) * 0,798 = 0,747$).

För småhushushållen antas 5 procent av fastighetsskatteförändringen, vilken uppgår till -0,07 miljarder kronor ($0,05 * 1,444 = 0,072$), via jämkning påverka preliminärskatten ikraftträdandeåret.²⁵

²⁴ Se bilaga 3 eller SOU 1999:59 bilaga 4, för en diskussion om kapitaliseringseffekters potentiella inverkan på skatteintäkterna.

²⁵ Det finns ingen offentlig statistik på hur många hushåll som jämkar. Enligt uppgift från RSV rör det sig om cirka 500 000–600 000 skattskyldiga. Ungefär hälften av dess har dock en stående årlig jämkning och deras preliminärskattebetalningar påverkas därför i de flesta fall först året efter förändringen träder i kraft. Information om hur stor andel av de resterande jämkarna som är småhusägare saknas. Med ett antagande om att hälften av dessa är småhusägare får vi att 125 000–150 000 skattskyldiga småhusägare jämkar. Med 3 miljoner fastighetsskattskyldiga innebär det att omkring 5 procent av fastighetsskatteförändringen via jämkning påverkar preliminärskatten ikraftträdandeåret. Åren därefter, då de med stående jämkning inkluderas, stiger andelen jämkare till cirka 10 procent. Hushållens jämkningsbeteenden bör bl.a. påverkas av hur stor förändringen i fastighetsskatten är, huruvida skatten höjs eller sänks och av det allmänna ränteläget som påverkar värdet av ränteavdragen.

forts exempe 4.2

95 procent av fastighetsskatteförändringen, dvs. -1,37 miljarder kronor ($0,95 * 1,444 = 1,372$), antas påverka fyllnads- och kvarskatteinbetalningarna året därpå. Detta innebär att den periodiserade effekten år t kassamässigt uppkommer med 5 procent på titeln 1111: Fysiska personers inkomstskatt år t och med 95 procent på samma titel år t+1.

En motverkande effekt uppkommer år t+1 på titeln genom KPI-effekten. År t+2 omförs fastighetsskatten från 1111: Fysiska personers inkomstskatt till 1312: Fastighetsskatt.

Denna kassamässiga fördelning upprepas för varje inkomstår med den skillnaden att för åren efter ikraftträdandeåret uppkommer 10 procent av den periodiserade effekten kassamässigt samma år och resterande 90 procent först nästkommande år.

För juridiska personer antas förändringen i fastighetsskatten i sin helhet påverka fyllnads- och kvarskatteinbetalningarna. Detta innebär att skattelättnaden år t minskar fyllnads- och kvarskatteinbetalningarna på titeln 1121: Juridiska personers inkomstskatt år t+1, och att skattelättnaden avseende år t+1 minskar inbetalningarna på samma titel år t+2. År t+2 justeras emellertid även preliminärskatteinbetalningarna avseende inkomståret t+2. Det belopp som omförs från 1121: Juridiska personers inkomstskatt till 1312: Fastighetsskatt år t+2 avser inkomståret t. En dubbel kassamässig försvagning uppstår därmed år t+2.

Såvitt gäller den kassamässiga redovisningen avseende KPI-effekten avviker denna från den periodiserade genom att skatter och avgifter upp bärs med en månads förskjutning i preliminärdebiteringen, vilket innebär en nedskälning med faktorn 11/12 för det första året KPI-effekten inträder.

Tabell 4.11: Periodiserad redovisning av en fastighetsskattesänkning med 0,1 procentenheter - småhus

<i>Mdkr</i>				
Bruttoeffekt				-1,44
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	-1,44	-1,25	-1,25	-1,25
Kommunerna	0,00	-0,05	-0,05	-0,05
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	-0,06	-0,06	-0,06
Lönekostnad	0,00	0,01	0,01	0,01
Socialbidrag	0,00	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,15	0,15	0,15
Allmän pensionsavgift	0,00	-0,03	-0,03	-0,03
Ålderspension	0,00	0,17	0,17	0,17
Staten	-1,44	-1,35	-1,35	-1,35
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	0,09	0,09	0,09
Fastighetsskatt	-1,44	-1,44	-1,44	-1,44
Energiskatt	0,00	-0,07	-0,07	-0,07
Summa intäkter	-1,44	-1,43	-1,43	-1,43
Ekonomisk trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,00	0,05	0,05	0,05
Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,00	0,01	0,01	0,01
Studiestöd	0,00	0,02	0,02	0,02
Samhällsplanering, bostadsförsörj. och byggande	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,08	0,08	0,08

Tabell 4.12: Kassamässig redovisning av en fastighetsskattesänkning med 0,1 procentenheter - småhus

Mdkr

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	-0,07	-1,32	-1,25
Kommunerna	0,00	-0,05	-0,05
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	-0,06	-0,06
Lönekostnad	0,00	0,01	0,01
Socialbidrag	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,15	0,15
Allmän pensionsavgift	0,00	-0,02	-0,03
Ålderspension	0,00	0,17	0,17
Staten	-0,07	-1,43	-1,35
Fysiska personers inkomstskatt	-0,07	-1,43	0,09
Fastighetsskatt	0,00	0,00	-1,44
Energiskatt	0,00	-0,07	-0,07
Summa inkomster	-0,07	-1,50	-1,43
Ekonomisk trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,00	0,05	0,05
Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,00	0,01	0,01
Studiestöd	0,00	0,02	0,02
Samhällsplanering, bostadsförsörj. och byggande	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,08	0,08

Tabell 4.13: Periodiserad redovisning av en fastighetsskattesänkning med 0,1 procentenheter - hyreshus

Mdkr

Bruttoeffekt				-0,80
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	-0,80	-0,69	-0,69	-0,69
Kommunerna	0,00	-0,03	-0,03	-0,03
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	-0,03	-0,03	-0,03
Lönekostnad	0,00	0,01	0,01	0,01
Socialbidrag	0,00	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,08	0,08	0,08
Allmän pensionsavgift	0,00	-0,01	-0,01	-0,01
Ålderspension	0,00	0,10	0,10	0,10
Staten	-0,80	-0,75	-0,75	-0,75
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	0,05	0,05	0,05
Fastighetsskatt	-0,80	-0,80	-0,80	-0,80
Energiskatt	0,00	-0,04	-0,04	-0,04
Summa intäkter	-0,80	-0,79	-0,79	-0,79
Ekonomisk trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,00	0,03	0,03	0,03
Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,00	0,00	0,00	0,00
Studiestöd	0,00	0,01	0,01	0,01
Samhällsplanering, bostadsförsörj. och byggande	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,04	0,04	0,04

Tabell 4.14: Kassamässig redovisning av en fastighetsskattesänkning med 0,1 procentenheter - hyreshus

Mdkr

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	0,00	-0,69	-1,49
Kommunerna	0,00	-0,03	-0,03
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	-0,03	-0,03
Lönekostnad	0,00	0,01	0,01
Socialbidrag	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,08	0,08
Allmän pensionsavgift	0,00	-0,01	-0,01
Ålderspension	0,00	0,10	0,10
Staten	0,00	-0,75	-1,54
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	0,04	0,05
Juridiska personers inkomstskatt	0,00	-0,80	-0,80
Fastighetsskatt	0,00	0,00	-0,80
Energiskatt	0,00	-0,04	-0,04
Summa inkomster	0,00	-0,79	-1,59
Ekonomisk trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,00	0,03	0,03
Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,00	0,00	0,00
Studiestöd	0,00	0,01	0,01
Samhällsplanering, bostadsförsörj. och byggande	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,04	0,04

4.6 Förmögenhetsskatt

Förmögenhetsbeskattningen kan ses som ett progressivt komplement till en för övrigt proportionell kapitalinkomstbeskattning. Den proportionella skatt som tas ut på nettoförmögenheter som överstiger ett visst fribelopp bildar ett andra skikt i beskattningen av avkastningen på kapital. Förmögenhetsskatt tas ut med 1,5 procent på nettoförmögenheter som överstiger detta fribelopp. Fribeloppen har under de senaste åren höjts i flera omgångar, 2001 höjdes fribeloppet från 900 000 kronor till 1 000 000 kronor för ensamstående och till 1 500 000 kronor för sambeskattade hushåll. 2002 höjdes fribeloppen ytterligare, till 1 500 000 kronor respektive 2 000 000 kronor, och från och med 2005 höjs fribeloppet för sambeskattade till 3 miljoner kronor.²⁶

För att i viss mån begränsa det totala uttaget av inkomst- och förmögenhetsskatt finns lagen (1997:324) om begränsning av skatt som i princip innebär att detta skatteuttag inte får överstiga 60 procent av inkomst av tjänst och kapital. Den överskjutande skatten får sättas ned, dock skall minst halva förmögenhetsskatten betalas. Sedan år 2003 kan förmögenhetsskatten också reduceras via lagen (2004:126) om skattereduktion för förmögenhetsskatt. Innebörden av lagen är att den som tillgodoräknats skattereduktion för fastighetsskatt och som betalar förmögenhetsskatt för sin permanentbostad skall kunna tillgodoräknas skattereduktion även för förmögenhets-

²⁶ Vissa juridiska personer betalar förmögenhetsskatt. För dessa uppgår fribeloppet till 25 000 kronor. Skattesatsen för dem uppgår till 1,5 promille.

skatten. Förhållandet mellan tillgodoräknad skattereduktion för fastighetsskatt och den fastighetsskatt som påförts för permanentbostaden avgör hur stor reduktion som skall tillgodoräknas för förmögenhetsskatten. Om skattereduktionen för fastighetsskatt t.ex. utgör en tredjedel av fastighetsskatten, skall skattereduktionen för förmögenhetsskatt uppgå till ett belopp som motsvarar en tredjedel av den förmögenhetsskatt som hänförs till permanentbostaden.

Vid värdering av nettoförmögenheten skall alla tillgångar och skulder i princip tas upp till marknadsvärdet. Ett av undantagen är dock svenska aktier noterade på annan lista än Stockholms Fondbörs A-lista. Värdet av dessa aktier skall ej ligga till grund vid beräkning av förmögenhetsskatten. Aktier inregistrerade på Stockholms Fondbörs A-lista värderas generellt till 80 procent av marknadsvärdet. Vissa undantag finns dock för huvuddelägare. Beräkningar av hushållens förmögenhetssammansättning 2002 visar att "egna hem" är den enskilt största komponenten med ca 43 procent av tillgångsmassan. Därefter kommer bankmedel vars värde motsvarar ca 9 procent av de samlade tillgångarna. I Tabell 4.15 redovisas förmögenhetssammansättningen 2002.

Tabell 4.15: Förmögenhetssammansättning till marknadsvärden 2002

	Summa	Andel med tillgång	Medelvärde för de med tillgång
	<i>mdkr</i>	%	<i>tkr</i>
Reala tillgångar	3 057	42,8	799
Eget hem inkl. bodelen i jordbruk	1 863	28,6	730
Bostadsrätt	388	11,1	391
Fritidshus	272	7,5	406
Jordbruksfastighet	333	4,4	837
Hysesfastighet	158	0,4	4 026
Övriga fastigheter inkl tomtmark	42	1,8	269
Finansiella tillgångar	1 164	70,9	184
Bank	402	41,9	107
Räntefonder	47	6,2	84
Andra fonder än räntefonder	273	47,9	64
Börsnoterade aktier	260	24,0	121
Obligationer och övriga värdepapper	76	9,7	87
Skattepliktig försäkring	107	11,8	102
Övriga reala och finansiella tillgångar	102	2,1	552
Summa tillgångar	4 323	78,4	617
Sammanlagd skuld vid årets slut	1 323	52,2	283
Studieskulder	146	14,8	111
Nettoförmögenhet exkl. studieskulder	3 146	86,2	408
Nettoförmögenhet	3 000	87,6	383

Källa: SCB "Förmögenhetsstatistik 2002"

Förmögenhetsskatten beräknas uppgå till 4,2 miljarder kronor 2005. Detta innebär en beskattningsbar förmögenhet på omkring 280 miljarder kronor. I Tabell 4.16 redovisas statens inkomster från förmögenhetsskatten under 2001 till 2005.

Tabell 4.16: Förmögenhetsskatt 2001 till 2005*Mdkr, löpande priser*

År	2001	2002	2003*	2004*	2005*
Förmögenhetsskatt	6,5	3,9	4,9	5,1	4,2

Källa: Riksskatteverkets taxeringsutfall inkomståren 2001 och 2002. En * markerar att uppgifterna baseras på Finansdepartementets prognos.

Liksom vid beräkningar av effekterna vid förändrade regler för kapitalinkomstbeskattningen beaktas inga indirekta effekter vid förändrade förmögenhetsskatteregler. Uppbörden för förmögenhetsskatten antas till 10 procent ske som preliminärskatt under innevarande år och till 90 procent som fyllnadsinbetalning eller kvarskatt året därpå. En förändrad förmögenhetsskatt kan medföra ändringar på inkomstiteln 1110: *Fysiska personers inkomstskatt* genom begränsningsregeln. Dock kommer huvudeffekten att redovisas på inkomstiteln 1321: *Fysiska personers förmögenhetsskatt*. Juridiska personers förmögenhetsskatt bokförs på inkomstiteln 1322: *Juridiska personers inkomstskatt*.

4.7 Arvs- och gåvoskatt

Skattskyldig till arvs- och gåvoskatt var den som mottog egendom genom arv eller gåva (ett så kallat benefikt förvärv). Från och med inkomstår 2004 avskaffades arvsbeskattningen av efterlevande make eller sambo och från och med inkomstår 2005 avskaffas arvs- och gåvobeskattningen i sin helhet. För bröstarvingar uppgick grundavdraget tidigare till 70 000 kronor. Vissa särregler fanns dock för barn under 18 år. För övriga skattskyldiga uppgick grundavdraget till 21 000 kronor. Gåvoskatt utgick på gåvor med ett värde överstigande 10 000 kronor.

I Tabell 4.17 redovisas de skattesatser och beloppsgränser som tidigare gällde för arvs- och gåvoskatten. Beskattningen var beroende av vilken skatteklass den skattskyldiga tillhörde. Klass I omfattade skattskyldiga bröstarvingar. Klass III omfattade vissa stiftelser och andra organisationer med vissa specificerade syften. Klass II omfattade alla övriga skattskyldiga.

Tabell 4.17: Arvs- och gåvoskatt, skattesatser och beloppsgränser 2004

Kronor och procent

Skattepliktig lott	Skatt och skattesats
Klass I	
- 300 000	10 procent inom skiktet
300 000 – 600 000	30 000 + 20 procent inom skiktet
600 000 -	90 000 + 30 procent inom skiktet
Klass II	
- 70 000	10 procent inom skiktet
70 000 – 140 000	7 000 + 20 procent inom skiktet
140 000 -	21 000 + 30 procent inom skiktet
Klass III	
- 90 000	10 procent inom skiktet
90 000 – 170 000	9 000 + 20 procent inom skiktet
170 000 -	25 000 + 30 procent inom skiktet

Källa: Lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt.

Ändringar i arvs- och gåvobeskattningen antas inte ge några indirekta effekter. I Tabell 4.18 redovisas statens inkomster från arvs- och gåvobeskattningen 2001 till 2005. Arvsskatten bokförs på inkomstiteln 1331: *Arvsskatt*. Gåvoskatten bokförs på inkomstiteln 1332: *Gåvoskatt*. Kassamässigt antas en ändring av arvs- och gåvobeskattningen innebära en ändring på budgeten under innevarande år.

Tabell 4.18: Arvs- och gåvoskatteinkomster

Mdkr, löpande priser

År	2001	2002	2003	2004*	2005*
Arvsskatt	2,20	2,64	2,18	2,28	0,00
Gåvoskatt	0,38	0,33	0,31	0,27	0,00

Källa: Riksskatteverkets taxeringsutfall inkomståren 2001 till 2003. En * markerar att uppgifterna baseras på Finansdepartementets prognos.

5 Företagsbeskattning

Företagsbeskattningen, som i vid mening utgör en del av kapitalinkomstbeskattningen, består av de regler som styr inkomstberäkningen och inkomstslaget för juridiska personer, främst aktiebolag, samt för enskilda näringsidkare. Juridiska personer, förutom handelsbolag, dödsbon och skattebefriade institutioner, är skattskyldiga till bolagsskatt. I övriga fall är det den enskilde näringsidkaren eller delägaren i handelsbolag som är skattskyldig för vinster som uppkommer i näringsverksamheten. Skatt på bolagsvinster utgör 4 procent av den offentliga sektorns totala skatteinkomster.

Inom företagsbeskattningsområdet förekommer numera endast ett fåtal beräkningskonventioner. Istället för konventioner används nästan uteslutande mikrobaserade beräkningar på FRIDA²⁷.

5.1 Allmänna principer

Skatterätten har efter 1990 och 1993 års inkomstskattereformer i allt väsentligt avskilt företagsbeskattningen som en del av inkomstbeskattningen. Ett av syftena med detta har varit att skapa skattemässig neutralitet mellan olika associationsformer genom enhetliga regler. Utgångspunkten för företagsbeskattningen är att vinster skall beskattas med den nominella bolagsskattesatsen 28 procent. Ett visst utrymme för konsolidering med obeskattade reserver finns dock. Denna konsolidering sker framförallt genom avsättning till periodiseringsfond och genom överavskrivningar på anläggningstillgångar.

Sverige har en nära koppling mellan bokföring och beskattning. Utgångspunkten för den skattemässiga inkomstberäkningen är den skattskyldiges bokförda resultat beräknat i enlighet med god redovisningssed om inte något annat uttryckligen föreskrivs i skattelagstiftningen.

Svenska juridiska personer är skattesubjekt och beskattas själva för sina inkomster.

²⁷ En detaljerad beskrivning av FRIDA (Företags Register och Individ DAtabas) finns i bilaga G.

Juridiska personer som är skattesubjekt är följande:²⁸

- aktiebolag,
- ekonomiska föreningar,
- ideella föreningar (skattskyldigheten inskränks för de ideella föreningar som uppfyller ett allmännyttigt ändamål),
- stiftelser (*familjestiftelser* är egna skattesubjekt, men då familjestiftelserna utdelar sina medel till familjemedlemmar blir i praktiken endast dessa skattskyldiga för inkomster, *övriga stiftelser* är skattesubjekt).

Associationsformer som inte är skattesubjekt är följande:

- handelsbolag och kommanditbolag,
- enkelt bolag och partrederi,
- enskild näringsverksamhet (enskild firma).

5.2 Aktiebolag

- Skattebas - inkomst av näringsverksamhet som i princip utgörs av bolagens resultat efter bokslutsdispositioner. Dock görs vissa skattemässiga justeringar innan beskattningsbar inkomst av näringsverksamhet föreligger
- Skattesats - den nominella bolagsskattesatsen är 28 procent

Civilrättsliga regler: Aktiebolaget är en juridisk person och kan således självt förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter. Privata bolag skall ha ett aktiekapital på minst 100 000 kronor, medan publika bolag skall ha ett aktiekapital på minst 500 000 kronor. Det finns regler om obligatoriskt sparande i bolaget genom avsättning till reservfond. Avsättningen skall motsvara minst 10 procent av årsvinsten till dess att reservfonden uppgår till minst 20 procent av aktiekapitalet. Möjligheter till vinstutdelningar begränsas genom det s.k. utbetalningsförbudet. Bolaget kan endast dela ut så mycket av sina medel att det bundna egna kapitalet (dvs. aktiekapital och reservfond) förblir intakt. Aktiebolagens borgenärer skyddas även av tvingande regler om minst hälften av bolagets aktiekapital har förbrukats. Reglerna om årsredovisning stadgar upprättande av balans- och resultaträkningar jämte förvaltningsberättelse samt regler om koncernredovisning. Aktiebolag kan upplösas genom likvidation (frivillig eller obligatorisk), genom fusion, genom konkurs och avregistrering.

Skatterättsliga regler: En viktig princip inom bolagsbeskattningen är att varje aktiebolag är ett skattesubjekt, oberoende av om bolaget ingår i en koncern eller ej. I de fall då aktiebolaget endast har en eller ett fåtal ägare brukar man tala om *fåmans-*

²⁸ Det bör noteras att handelsbolag/kommanditbolag är juridiska personer men inte skattesubjekt.

företag. Ägaren styr i de fallen även bolagets handlande, vilket ansetts kunna ge upphov till skattefördelar.²⁹

All verksamhet inom aktiebolaget räknas som näringsverksamhet och leder till bolagets inkomst av näringsverksamhet. Underskottet ett visst år dras automatisk närmast följande år som ett avdrag i näringsverksamhet. Uppkommer underskott även det året rullas detta vidare i sin helhet till följande år.

Det verkliga resultatet av verksamheten är utgångspunkten även för den skattemässiga inkomstberäkningen. Den skattemässiga inkomstberäkningen ansluter även tidsmässigt till den civilrättsliga inkomstberäkningen. Det innebär att beskattningsåret sammanfaller med räkenskapsåret.

Inkomst av näringsverksamhet för ett aktiebolag beräknas genom att intäkter reduceras med kostnader och avskrivningar med tillägg/avdrag för bokslutmässiga dispositioner och skattemässiga justeringar. Skattesatsen för aktiebolag är 28 procent.

Ett aktiebolag kan avyttras genom att aktierna säljs. Eventuell kapitalvinst beskattas hos aktieägarna i inkomstslaget kapital (om ägaren är en fysisk person) eller som näringsverksamhet (om ägaren är en juridisk person). Kapitalvinsten är dock skattefri om andelarna är näringsbetingade. Aktiebolag är inte skattesubjekt vid förmögenhetsbeskattning. Förmögenhetsskatt tas i stället ut på värdet av aktiebolaget hos respektive aktieägare.

Intäkter: Företagsbeskattningen följer huvudprincipen i inkomstskattesystemet, att alla intäkter, oavsett om de har karaktär av näringsintäkter, finansiella intäkter eller upplösning av obeskattade reserver, skall vara skattepliktiga till marknadsvärdet. Om lägre pris har tagits ut skall enligt huvudregeln uttagsbeskattning ske, vilket medför att tillgången vid inkomstbeskattningen skall behandlas som om den sålts för marknadspris. Denna regel gäller alla tillgångar i näringsverksamheten. Alla finansiella intäkter hänförs till inkomst av näringsverksamhet i bolagssektorn. Även upplösning av periodiseringsfond utgör skattepliktig inkomst, eftersom avdrag medges vid avsättningen. Vid upplösning av överavskrivningar minskas framtida skattemässiga avdrag för värdeminskning.

Kostnader: Liksom inkomstberäkningen bygger även den skatterättsliga avdragsrätten för kostnader på god redovisningssed. En kostnad enligt civilrättslig norm är i skatterättsligt hänseende en kostnad av avdragsgill natur, om inget annat uttryckligen anges. Utgångspunkten är att alla kostnader för att förvärva och bibehålla inkomster i den bedrivna verksamheten är avdragsgilla. Det finns ett flertal undantag från avdragsrätten, såsom avdragsrätt för böter och administrativa avgifter, vissa skadestånd och vissa kostnader för processer m.m. Även när det gäller finansiella kostnader följer skatterätten de regler som utvecklats inom civilrätten. Det bör dock påpekas att det skatterättsliga kostnadsbegreppet är något mera vidsträckt då även poster som inte är bokförda som kostnader får dras av. Det viktigaste av dessa avdrag är underskottsavdraget.

Avskrivningar: Skatterätten kräver att utgiften för en anläggningstillgång fördelas över ett antal år, där fördelningstiden avser att motsvara den ekonomiska livslängden. Denna fördelning sker i form av avskrivningar (värdeminskningssavdrag). Maskiner

²⁹ Se vidare nästa avsnitt.

och inventarier samt immateriella rättigheter skrivs av enligt en räkenskapsenlig avskrivningsmetod eller restvärdesmetod. Företagen kan välja mellan två räkenskapsenliga avskrivningsmetoder – huvudregeln (30-procentsregeln) och kompletteringsregeln (20-procentsregeln).

Enligt huvudregeln får en tillgång årligen skrivas ned med maximalt 30 procent av tillgångens restvärde. Enligt kompletteringsregeln får nedskrivning istället ske med maximalt 20 procent av anskaffningsvärdet. Det är fritt att skifta mellan dessa avskrivningsmetoder mellan olika år. Däremot måste samma regel tillämpas på samtliga tillgångar för ett specifikt år. Ofta medför räkenskapsenlig avskrivning en snabbare skattemässig avskrivning än vad som är företagsekonomiskt motiverat, vilket innebär att en obeskattad reserv i form av överavskrivningar uppkommer.

Byggnader skrivs av med mellan 2 och 5 procent per år och markanläggningar med 5 procent per år.³⁰ Mark får inte skrivas av. Även anskaffningsutgiften för grustäkt och annan naturtillgång samt skog får skrivas av, fast då i takt med utvinningen och för skog inte med hela anskaffningsvärdet.

Bokslutsdispositioner: Bokslutsdispositionerna är knutna till beskattningen och har som främsta funktion att utjämna resultaten mellan olika år, varigenom skattebetalningarna omperiodiseras. De s.k. periodiseringsfonderna innebär att företagen kan reservera upp till 25 procent av sin vinst i upp till sex år. Varje års avsättning skall utgöra en särskild fond i företagets bokslut, dvs. företaget kan maximalt ha sex stycken periodiseringsfonder vid ett och samma tillfälle. I budgetpropositionen för 2005 aviseras en räntebeläggning av avsättningarna. Detta genom att, från och med inkomståret 2005, påföra företag som utnyttjar fonderna en schablonintäkt. De mer exakta reglerna presenteras i en särproposition under hösten 2004 och kan inte beaktas i dessa konventioner.

Värdering av varulager liksom pågående arbete skall ske i enlighet med bokföringslagens regler. Bland övriga reserveringsmöjligheter kan nämnas pensionsavsättningar, ersättningsfond, garantiriskavsättning och avsättning till vinstandelsstiftelse.

Pensioner: Det finns i huvudsak fyra olika system för pensioner till anställda. Dessa är tjänstepensionsförsäkring, avsättning till konto, avsättning till pensionsstiftelse eller direkt pension. Grundprincipen är att arbetsgivarens kostnad för pension ses som en uppskjuten lön. Vissa begränsningar gäller dock för arbetsgivarens avdragsrätt. Eftersom pensionen ses som uppskjuten lön utgår också särskild löneskatt, antingen vid avsättningen eller vid utbetalningen, beroende på vilken typ av pension som avses. Skattesatsen är 24,26 procent. Vid avsättning till konto gäller särskilda regler. Dessutom tas det ut avkastningsskatt med 15 procent på schablonberäknad avkastning hos försäkringsföretagen.

Statistik: Bolagsvinsterna, och därmed inkomst av näringsverksamhet i aktiebolag och ekonomiska föreningar, varierar kraftigt mellan olika år. Skattebasen varierar i princip med konjunkturen, men betydelsefulla korrigeringar kan ske genom att företagen förändrar sina reserver (exempelvis periodiseringsfonden) och genom avdrag för

³⁰ Notera att täckdiken och skogsvägar skrivs av med 10 procent per år.

gamla underskott. I Tabell 5.1 redovisas inkomst av näringsverksamhet för aktiebolag. Där redovisas även den bolagsskatt som aktiebolagen har betalt in till staten.

Tabell 5.1: Inkomst av näringsverksamhet och betald skatt för aktiebolag 1999 till 2002

Mdkr, löpande priser

År	1999	2000	2001	2002
Inkomst av näringsverksamhet	190,7	258,5	191,1	163,9
Slutlig skatt	75,9	99,2	82,8	77,3
varav särskild löneskatt ³¹	10,1	12,0	13,8	15,8
varav avkastningsskatt	7,6	10,8	12,8	11,8
varav fastighetsskatt	6,5	6,5	6,0	6,6
varav bolagsskatt	51,7	69,9	50,2	43,1

Källa: FRIDA.

Beräkningskonventioner: Beskattningen av bolagsinkomster kan i princip förändras på två sätt, antingen genom förändringar av skattebasen eller genom förändrad skattesats.

Vid en förändrad skattebas tas hänsyn till skillnaden mellan formell och effektiv skattesats, där den effektiva skattesatsen är lägre beroende på avsättningar till periodiseringsfonderna. I och med den räntebeläggning av avsättningarna som aviseras i budgetpropositionen för 2005 kommer dock skillnaden att minska. Då de exakta reglerna för räntebeläggningen inte finns beskrivna i budgetpropositionen för 2005 (redovisas istället en särproposition under hösten 2004) kan den effektiva skattesatsen inte exakt bestämmas. Istället beräknas den effektiva skattesatsen utifrån förutsättningen att ingen räntebeläggning sker. Vid beräkning av den effektiva skattesatsen antas bolagen utnyttja avsättningsmöjligheterna fullt ut.³² Skatt erläggs vid upplösning av en fond, där upplösningen i sig antas generera en ny avsättning. Den effektiva skattesatsen är nuvärdet av den skatt som betalas på den betalningsström som avsättning och upplösning av periodiseringsfonder framkallar. Den effektiva skattesatsen är 26,56 procent vid en realränta på 3,05 procent.³³ Detta innebär att bruttoeffekten uppgår till 26,56 procent av skattebasändringen.

Vid en skattesatsändring appliceras den nominella skattesatsen på basen. Även i detta fall görs mikrobaserade beräkningar på FRIDA.

Resultatet efter bokslutsdispositioner och skatt utgör ramen för hur mycket företagen får dela ut. Detta innebär att bolagsskatten kan inverka på ägarnas utdelningsinkomster, och på värdeökningen på deras aktier. För närvarande beaktas emellertid inte indirekta effekter via förändrade underlag för ägarnas beskattning. I de statistiska beräkningar som görs tas inte heller hänsyn till hur företagets investeringar och finansieringsstruktur förändras till följd av en regeländring. Ett arbete med kvantifiering av indirekta effekter sker inom ramen för CIMOD-projektet.³⁴

Efter det att en bruttoeffekt av en given regeländring har beräknats (utan hänsyn tagen till indirekta effekter) för varje enskilt aktiebolag i FRIDA återstår att beräkna

³¹ Avser enbart särskild löneskatt på pensionsåtaganden.

³² Antagandet är en förenkling då det finns starka indikationer på att företagen inte utnyttjar tillgängliga reserveringsmöjligheter fullt ut.

³³ I bilaga H beskrivs härledningen av den effektiva skattesatsen.

³⁴ Se en kort beskrivning av CIMOD i bilaga G.

hur denna bruttoeffekt räknas om till en periodiserad respektive kassamässig budgeteffekt. Vid beräkningen av periodiserade effekter beaktas inga indirekta effekter, utan dessa utgör endast årliga direkta effekter.

Mycket översiktligt sker ett företags skattebetalningar enligt följande mall. Den slutliga skatten för år t inbetalas dels genom preliminärskattebetalningar under året (utgör i praktiken cirka 80 procent av referensåret $t-2$ års slutliga skatt), dels av kompletteringsbetalningar som huvudsakligen inbetalas under februari år $t+1$. Utöver dessa betalningar kan också skatt att betala/återfå efter kompletteringar komma i fråga i slutet av år $t+1$ eller början av år $t+2$ (från dessa betalningar, vilka är relativt oförändrade över tiden, bortses från då de kassamässiga och periodiserade effekterna beräknas).

Vid beräkning av den kassamässiga effekten antas kompletteringsskatten ändras initialt vid en förändring av både skattebasen och skattesatsen. Detta medför att ändringen år t slår igenom kassamässigt år $t+1$. Effekten av regeländringen avseende år $t+1$ påverkar kompletteringsskatten år $t+2$. År $t+2$ påverkar emellertid regeländringen även preliminärskatten eftersom den baseras på slutskatten två år tidigare. Den totala effekten år $t+2$ blir därmed två helårseffekter. Från och med år $t+3$ och framåt uppkommer helårseffekter direkt via preliminärskatten.

Om det är så att den periodiserade effekten förändras över tiden måste detta beaktas i den kassamässiga effekten. Om den periodiserade förstaårseffekten år t ökar till år $t+1$ kommer den kassamässiga effekten år $t+2$ dels beakta den nya preliminärskatten från år t , dels justeringar i preliminärskatten utifrån den ökade periodiserade effekten från år $t+1$.

Exempel 5.1: En sänkning av bolagsskattesatsen med tre procentenheter

Bolagsskatten sänks med tre procentenheter från och med inkomståret t .

Mikrobaserad statisk beräkning av bruttoeffekten: I ett första steg skrivs de enskilda aktiebolagens inkomst av näringsverksamhet för 2002 (FRIDA-databaserna levereras två år efter att företagen lämnat in sina deklARATIONER) fram med en uppräkningsfaktor (vilken dels beaktar tidigare års inkomster, dels det förväntade konjunkturläget). Därefter undersöks hur statens skatteinkomster från den enskilda bolagen sänks pga den 3-procentiga sänkningen av bolagsskatten.

Makrobaserad statisk beräkning av bruttoeffekten: Antag en prognostiserad skattebas på 216 miljarder kronor för 2005, då kommer statens skatteinkomster att sjunka med 6,45 miljarder kronor ($=0,03 \cdot 215$), dvs. vinsten efter skatt i bolagen kommer att öka med 6,45 miljarder kronor.

Antag att bruttoeffekten är beräknad till 6,45 miljarder kronor. Detta utgör den periodiserade effekten. På grund av uppbördsförskjutningar uppkommer den kassamässiga effekten först år $t+1$ med en helårseffekt. År $t+2$ blir effekten två helårseffekt dvs. 12,90 miljarder kronor.

5.3 Fåmansföretag

Som fåmansföretag räknas aktiebolag eller ekonomiska förening³⁵ där fyra eller färre fysiska personer äger aktier eller andelar som motsvarar mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar i företaget, eller där näringsverksamheten är uppdelad på verksamheter som är oberoende av varandra och där en fysisk person genom innehav av, genom avtal eller på liknande sätt, har den reella bestämmanderätten över en sådan verksamhet och självständigt kan förfoga över dess resultat. Med delägare i ett fåmansföretag avses en fysisk person som, direkt eller indirekt, äger eller på liknande sätt innehar andelar i företaget. Vid bedömningen av om ett företag är ett fåmansföretag skall en person och hans närstående (närståendekrets) anses som *en* delägare. Prövning skall göras med utgångspunkt från den äldsta personen och därefter i fallande åldersordning. Om en person har inräknats i någon krets skall denne inte medräknas i någon ytterligare krets.

Utdelning från fåmansföretag (i stället för lön) kan medföra skattefördelar genom den lägre skattesatsen i inkomst av kapital (jämfört med inkomst av tjänst). För att förhindra skattefördelar begränsas möjligheterna för aktiv delägare, inklusive närstående, att få utdelningen behandlad som inkomst av kapital.³⁶ Vid försäljning av aktierna i ett fåmansföretag skall en eventuell kapitalvinst till hälften beskattas i inkomstslaget tjänst och till hälften i inkomstslaget kapital.

Beräkningskonventioner: Alla beräkningar som berör skattereglerna för fåmansföretag baseras på databasen för fåmansföretag (som har matchats med fåmansdelägarrens personliga deklarationer) i FRIDA. Efter framskrivning beräknas bruttoeffekten för alla enskilda fåmansföretag som ingår i FRIDA.

5.4 Ekonomisk förening

Civilrättsliga regler: För att en ekonomisk förening skall föreligga erfordras att ekonomisk verksamhet bedrivs med syfte att främja medlemmarnas ekonomiska intressen. Vidare skall den vara öppen och kooperativ. En verksamhet anses vara kooperativ om medlemmarna deltar aktivt i föreningens verksamhet genom exempelvis köp och försäljning eller eget arbete. Den ekonomiska föreningen har liksom aktiebolaget en egen förmögenhet. Dock saknas regler om visst minimikapital, och insatskapitalet behöver inte betalas kontant till föreningen. Minst 5 procent av årsvinsten skall årligen sättas av till en reservfond till dess att denna tillsammans med insatskapitalet uppgår till antingen föreningens skulder eller 40 procent av föreningens tillgångar. Avsättningen skall dock alltid göras till dess reservfonden uppgår till minst 20 procent av insatskapitalet. Det finns även regler som begränsar utdelningar till föreningens medlemmar. Utdelning kan dock ske i form av återbäring eller efterlikvider, dock med den begränsningen, att återbäring eller efterlikvider skall ingå i underlaget för obligatorisk avsättning till reservfonden. För övrig utdelning gäller att denna inte får överstiga diskontot plus tre procent av inbetalda insatser.

³⁵ Ekonomisk förening behandlas närmare i nästa avsnitt.

³⁶ En mer detaljerad beskrivning av dessa regler återfinns i kapitel 4.

Skatterättsliga regler: Ekonomiska föreningar är skattesubjekt. I stort gäller samma beskattningsregler som för aktiebolag. Den redovisning som har gjorts i avsnitt 5.2 avseende aktiebolagens beskattning gäller därför även ekonomisk förening, dock med vissa undantag. För ekonomisk förening gäller att avdragsrätt föreligger för utbetalning av vinst i form av återbäring eller efterlikvider. Detta gäller även annan vinstutdelning än återbäring eller efterlikvider. Detta innebär att utdelningen endast beskattas hos medlemmen. Skattesatsen för ekonomisk förening är liksom för aktiebolag 28 procent. Ekonomiska föreningar är inte skattesubjekt vid förmögenhetsbeskattningen. I stället beskattas medlemmen för värdet av andelarna i föreningen enligt likartade regler som vid värdering av aktiebolag.³⁷

Statistik: Inkomst av näringsverksamhet i ekonomiska föreningar och den bolagsskatt dessa betalar redovisas i Tabell 5.2.

Tabell 5.2: Inkomst av näringsverksamhet och inkomstskatt från ekonomiska föreningar

Mdkr, löpande priser

År	1999	2000	2001	2002
Inkomst av näringsverksamhet	1,4	1,6	0,9	1,0
Slutlig skatt	0,7	0,8	0,6	0,6

Källa: FRIDA.

Beräkningskonventioner: Beräkningskonventionerna för ekonomiska föreningar följer beräkningskonventionerna för aktiebolag, se avsnitt 5.2.

5.5 Bostadsrättsförening

Civilrättsliga regler: En bostadsrättsförening är en ekonomisk förening. Bostadsrättsföreningens särart har emellertid motiverat en särskild reglering i lag. Särreglerna i denna lag avser främst frågor om upplåtelse av bostad. Bostadsrättsföreningens syfte är att upplåta bostäder till sina medlemmar. Föreningen skall utan tidsbegränsning upplåta bostad till medlemmen och medlemmen får i princip endast kvarstå så länge denne innehar en bostadsrätt. För bostadsrättsförening skall en ekonomisk plan upprättas.

Skatterättsliga regler: Föreningens verksamhet består i upplåtelse av fastigheter och inkomsterna härrör huvudsakligen från sådan upplåtelse. Bostadsrättsföreningar som är äkta bostadsföretag påförs därutöver en intäkt om 3 procent av taxeringsvärdet på fastigheten. Från denna intäkt dras ränta på lånat i fastigheten nedlagt kapital och tomträttsavgäld och dylikt. Däremot får driftskostnader och värdeminskningsskatt inte dras av. Intäkter och kostnader förutom de som hänförs till fastigheten beskattas som inkomst av näringsverksamhet. Underskott följer vanliga regler för underskott i näringsverksamhet

³⁷ Gäller dock ej om andelen är näringsbetingad.

För att räknas som en äkta bostadsrättsförening krävs dels att föreningens fastighet innehåller minst tre bostadslägenheter, dels att minst 60 procent av fastighetens hela taxeringsvärde belöper på bostadslägenheter upplåtna till medlemmar. Inkomstskattesatsen för bostadsrättsförening är som för juridisk person i övrigt 28 procent. Förutom inkomstskatt uttas från bostadsrättsförening statlig fastighets-skatt. Fastighetsskatten utgör 0,5 procent av taxeringsvärdet och är inte avdragsgill för bostadsrättsföreningen. Bostadsrättsförening är inte skattesubjekt vid förmögenhetsbe-skattningen. Däremot beskattas medlemmarna för nettovärdet på andelen i föreningen.

Statistik: Inkomst av näringsverksamhet i bostadsrättsföreningar och den skatt dessa betalar redovisas i Tabell 5.3.

Tabell 5.3: Inkomst av näringsverksamhet och inkomstskatt från bostadsrättsföreningar 1999 till 2002

Mdkr, löpande priser

År	1999	2000	2001	2002
Inkomst av näringsverksamhet	0,6	1,2	1,5	2,1
Slutlig skatt	2,2	2,3	2,0	2,3

Källa: FRIDA.

Beräkningskonventioner: Beräkningskonventioner för bostadsrättsföreningar utgår ifrån urvalet i FRIDA-baserna för bostadsrättsföreningar (som är en delmängd av ekonomiska föreningar). Även här görs mikrobaserade beräkningar för att räkna ut bruttoeffekten av olika regelförändringar. Beräkning av periodiserade och kassamässiga effekter följer beskrivningen i avsnitt 5.2.

5.6 Enskild näringsverksamhet

- Skattebasen - inkomst av näringsverksamhet
- Räntefördelning
- Expansionsfond

Civilrättsliga regler: Enskild näringsverksamhet är inte en juridisk person och kan därmed inte förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter. Ägaren företräder själv sin verksamhet med fullt och oinskränkt förmögenhetssamband. Särskild bokföring skall dock föras för näringsverksamheten utan sammanblandning med privatekonomin.

Skatterättsliga regler: Näringsidkaren beskattas för inkomsten av den enskilda näringsverksamheten. Sociala avgifter tas ut på aktiv verksamhet i form av egenavgifter och på passiv verksamhet i form av särskild löneskatt. Avgifterna är dock avdragsgilla vid beräkningen av skattepliktig inkomst av näringsverksamhet. All näringsverksamhet som bedrivs av en enskild näringsidkare räknas som en enda nä-

ringsverksamhet.³⁸ Om verksamheten är aktiv eller passiv avgörs efter förhållandena för verksamheten i sin helhet. Inkomstberäkningen skall göras enligt bokföringsmässiga grunder. Om underskott uppkommer är dessa avdragsgilla endast mot framtida överskott.³⁹ Inkomstberäkningen följer i övrigt vad som allmänt gäller för inkomst av näringsverksamhet. Det civilrättsligt beräknade resultatet av verksamheten utgör således utgångspunkten för den skatterättsliga inkomstberäkningen.

Regler för beskattning av enskilda näringsidkare syftar till att skapa neutralitet i beskattningen jämfört med delägare i aktiebolag. Generellt gäller att man på inkomst av näringsverksamhet, som i princip beräknas på samma sätt som för juridiska personer, tar ut egenavgifter och progressiv inkomstskatt. Liksom för aktiebolag och ekonomisk förening finns det möjlighet till resultatutjämnning över tiden genom avsättning till periodiseringsfond för enskild näringsverksamhet. En skillnad är dock att avsättningen får uppgå till högst 30 procent av vinsten. Vissa enskilda näringsidkare har möjlighet till avsättning till ytterligare specifika bokslutsdispositioner såsom upphovsmannakonto och skogskonto.

Inkomst av näringsverksamhet från den enskilda verksamheten beskattas hos näringsidkaren tillsammans med andra inkomster (t.ex. inkomst av tjänst). Det innebär att enskilda näringsidkare betalar kommunal skatt, och när inkomster överstiger skiktgränsen även statlig skatt. Därtill kommer allmänna egenavgifter på inkomsten, egenavgifter på aktiv näringsverksamhet och särskild löneskatt på passiv näringsverksamhet. På avsättning till expansionsfond utgår expansionsfondsskatt om 28 procent. Positiv räntefördelning får göras och negativ räntefördelning skall göras.

För enskild näringsverksamhet skall inkomstberäkningen alltid ske för beskattningsår som sammanfaller med räkenskapsår (dvs. kalenderår). Tillgångar och skulder i näringsverksamheten ingår i ägarens övriga förmögenhet, men förmögenhetsskatt utgår inte.

Räntefördelning: Negativ räntefördelning skall göras om kapitalunderlaget (i princip det beskattade egna kapitalet), beloppsmässigt understiger -50 000 kronor. I detta fall påförs näringsverksamheten en intäkt motsvarande statslåneräntan plus en (1) procentenhet multiplicerad med det negativa underlaget. Samma belopp får sedan dras av hos näringsidkaren i inkomstslaget kapital. Om kapitalunderlaget är positivt och överstiger gränsvärdet 50 000 kronor får positiv räntefördelning ske. Det innebär att avdrag får göras från inkomster av näringsverksamhet med ett belopp motsvarande statslåneräntan plus fem (5) procentenheter multiplicerad med det positiva kapitalunderlaget, som beskattas hos näringsidkaren i inkomstslaget kapital. Genom reglerna om positiv räntefördelning har enskilda näringsidkare möjlighet att erhålla en del av avkastningen på det beskattade egna kapitalet i näringsverksamheten som inkomst av kapital. Reglerna om negativ räntefördelning syftar till att förhindra att näringsidkaren drar av privata ränteutgifter i näringsverksamheten.

Expansionsfonder: Reglerna om expansionsfonder syftar till att uppnå en beskattning av enskild näringsverksamhet som är neutral jämfört med aktiebolagens beskattning. Vinsten som avsätts till expansionsfond beskattas endast med expansionsfondsskatt

³⁸ Om näringsidkaren bedriver självständig näringsverksamhet utomlands räknas dock all sådan verksamhet som en egen näringsverksamhet.

³⁹ I fråga om nystartat aktiv näringsverksamhet får underskott dras av som allmänt avdrag.

som motsvarar bolagsskatten (28 procent). När avsättningen återförs till beskattning tas den upp som inkomst av näringsverksamhet och den erlagda expansionsfunds-skatten får tillgodoräknas vid debiteringen av slutlig skatt. Avsättningen är avdragsgill vid beräkning av inkomst av näringsverksamhet. Det finns en beloppsgräns för hur stor avsättning man får göra. För enskilda näringsidkare får fonden uppgå till högst ett belopp som motsvarar 138,89 procent av kapitalunderlaget för expansionsfonden, dvs. skillnaden mellan värdet på tillgångarna och skulderna i näringsverksamheten (efter vissa justeringar). Avsättningar till expansionsfonden räknas inte som skuld.

Statistik: I enskilda näringsverksamhet beskattas således flera olika baser. Den primära basen är emellertid inkomst av näringsverksamhet. Hur basen fördelas framgår av Tabell 5.4.

Tabell 5.4: Inkomst m.m. av aktiv och passiv näringsverksamhet 1999 till 2002

Mdkr, löpande priser

År	1999	2000	2001	2002
Underlag för positiv räntefördelning	101,0	107,0	131,3	131,0
Positiv räntefördelning	4,0	4,4	4,5	4,6
Underlag för negativ räntefördelning	6,1	7,3	9,5	9,6
Negativ räntefördelning	0,3	0,5	0,6	0,6
Takbelopp för avsättning till expansionsfond	129,6	134,8	160,6	153,2
Avsättning till expansionsfond	1,9	1,8	1,4	1,3
Schablonavdrag egenavgifter / särskild löneskatt	6,4	7,1	7,6	8,1
Nettointäkt från aktiv / passiv näringsverksamhet	21,0	23,2	24,9	26,9

Källa: FRIDA.

Den positiva räntefördelningen för enskilda näringsidkare uppgick 2002 till 4,6 miljarder kronor. Avsättningar till expansionsfond uppgick till 1,3 miljarder kronor, där takbeloppet uppgick till 153,2 miljarder kronor. Uppgifterna tyder på att enskilda näringsidkare långt ifrån utnyttjar reglerna för positiv räntefördelning och avsättningar till expansionsfond. En orsak till detta kan vara att enskild näringsverksamhet inte har ett resultat som medger fullt utnyttjande.

Beräkningskonventioner: Vid beskattningen av enskild näringsverksamhet förekommer olika skatte- och avgiftsparametrar. Dessa utgör integrerade delar vilket innebär att ändringar i en skattesats eller i en av baserna kan påverka andra baser. Hur detta samspel ser ut beror på hur företagaren prioriterar med hänsyn till önskemål om disponibel inkomst för privat bruk, ersättningsnivån från socialförsäkringssystemet, verksamhetens soliditet och framtida investeringar.

I beräkningskonventionerna förutsätts att näringsidkarna önskar upprätthålla en given nivå på sin inkomst från näringsverksamheten och att de genomgående prioriterar att få ut fullbeskattade intäkter ur verksamheten framför delbeskattade intäkter.

Vid förändringar i reglerna som medför förändringar i inkomst av näringsverksamhet antas mot denna bakgrund att näringsidkaren söker hålla sin inkomst av näringsverksamhet konstant, och att de resultatreglerande åtgärderna räntefördelning och expansionsfond används som ventiler vid regeländringar. Vidare antas att det i

första hand är räntefördelningen som ändras. Denna konvention måste självfallet modifieras när föreslagna ändringar är så omfattande att underlaget för räntefördelning och det sparade fördelningsutrymmet inte räcker till. Övervältring på inkomst av kapital antas ske utan fördröjning.

Beräkningen av kassamässiga effekter bygger på samma förutsättningar om preliminärdebitering som vid förändrade regler för aktiebolag.

Exempel 5.2: En sänkning av expansionsfondsskatten med tre procentenheter

I Exempel 5.1 sänktes bolagsskatten med tre procentenheter. Bibehållen neutralitet mellan olika bolagsformer kräver en motsvarande sänkning av expansionsfondsskatten (till 25 procent). Genom framskrivning av basen för enskilda näringsidkare (baserat på prognostiserade inkomst av näringsverksamhet) blir avsättningen till expansionsmedel 1,73 miljarder kronor för 2005. Detta ger en bruttoeffekt på -0,05 miljarder kronor ($=0,03 \cdot 1,73$). Den redovisade kapitalinkomsten ökar med bruttobeloppet när man antar att skattelättnaden i sin helhet resulterar i ökad positiv räntefördelning/minskad negativ räntefördelning.

Expansionsfondsskatten är en statlig skatt och en del av fysiska personers inkomstskatt. Skattesänkningen ger ett bortfall på statsbudgeten som motverkas av att kapitalinkomsten beskattas och denna skatt ger ett tillskott till statsbudgeten. En motverkande effekt på 0,02 miljarder kronor ($=0,05 \cdot 0,3$) uppkommer. Nettoeffekten blir -0,03 miljarder kronor.

5.7 Handelsbolag och kommanditbolag

Civilrättsliga regler: Handelsbolag är en företagsform för samarbete mellan ett antal fysiska och/eller juridiska personer. Handelsbolaget är en juridisk person, dvs. handelsbolaget kan själv förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter. Delägarna är till skillnad från aktieägare solidariskt ansvariga för handelsbolagets skulder. Bolagets förpliktelser belastar alltså även delägarna. Ett handelsbolag föreligger, om två eller flera personer avtalat att gemensamt utöva näringsverksamhet i ett bolag och bolaget har förts in i handelsregistret. För handelsbolag saknas krav på visst eget kapital. Detta innebär också, att det inte finns något krav på inbetalning av insatser till handelsbolag. Ett handelsbolag kan också leva vidare med negativt eget kapital, utan krav på att bolagsmännen skall täcka upp kapitalunderskottet. Det ställs samma krav på redovisning i handelsbolag som det görs i aktiebolag.

En variant av handelsbolag är kommanditbolag. I kommanditbolag kan vissa delägares - kommanditdelägarna - ansvar för bolagets förpliktelser begränsas till insatt kapital. Minst en delägare - komplementären - måste emellertid vara obegränsad ansvarig för bolagets samtliga förpliktelser.

Skatterättsliga regler: Den skattemässiga behandlingen av handelsbolag och kommanditbolag är i princip densamma. Handelsbolag är inte skattesubjekt, i stället beskattas delägarna för sina andelar i handelsbolagets resultat. I princip all inkomst från handelsbolag utgör inkomst av näringsverksamhet för delägaren. Det innebär att en delägare som är fysisk person betalar kommunal skatt, och om inkomsterna överstiger skiktgränsen även statlig skatt. Därtill kommer allmänna egenavgifter på inkomsten, egenavgifter på aktiv näringsverksamhet och särskild löneskatt på passiv näringsverksamhet. På avsättning till expansionsfond utgår expansionsfondsskatt om

28 procent. Kapitalvinst på fastighet beskattas dock som inkomst av kapital om delägaren är en fysisk person.

För fysiska personer kan underskott av ett handelsbolags verksamhet endast kvittas mot överskott från samma handelsbolag. Principer för beräkning av inkomster från handelsbolag följer samma grunder som för aktiebolag. Inkomsten beräknas för bolaget som sådant och därefter fördelas den samlade inkomsten på delägarna. Inkomsten måste beräknas enligt bokföringsmässiga grunder. Handelsbolag har rätt till resultatreglering genom avsättning till periodiseringsfond. Sådan avsättning görs dock av delägarna. Underskott av ett handelsbolags verksamhet fördelas på delägarna.

För att skapa skattemässig neutralitet gentemot aktiebolagen gäller, liksom för enskild näringsverksamhet, regler om räntefördelning och expansionsfond. Ett handelsbolag kan ha ett negativt kapital. Negativt kapital i ett bolag får samma effekt som om delägaren har lånat pengar privat. Delägaren får då ta upp en schablonmässigt bestämd ränteintäkt i inkomstslaget näringsverksamhet (statslåneräntan + en procentenhet multiplicerad med det negativa justerade anskaffningsutgiften för andelen). Avdrag får göras för samma belopp i inkomstslaget kapital (negativ räntefördelning). Om kapitalet är positivt får delägaren på motsvarande sätt göra avdrag i näringsverksamheten för en schablonmässigt bestämd kapitalavkastning som utgörs av den justerade anskaffningsutgiften för andelen multiplicerad med statslåneräntan + fem procentenheter. Samma belopp beskattas i stället som inkomst av kapital hos delägaren. Vid räntefördelningen för handelsbolag används den årligen fastställda justerade anskaffningsutgiften (se beskrivning nedan) som kapitalunderlag vid beräkning av varje delägars andel.

Avsättning till expansionsfond får inte överstiga inkomsten av verksamheten eller vissa beloppsgränser. När avsättningen återförs till beskattning tas den upp som inkomst av näringsverksamhet hos delägarna och erlagd expansionsfondsskatt får tillgodoräknas vid debiteringen av slutlig skatt.

Handelsbolaget är inte skattesubjekt vid förmögenhetsbeskattningen. Bolagets förmögenhet ingår dock i delägarnas förmögenhet.

Justerad anskaffningsutgift/skattemässigt värde: Ingångsvärdet erhålles genom att den ursprungliga anskaffningsutgiften (köpeskillingen, tillskott vid bolagets bildande etc.) ökas med senare tillskott till bolaget och minskas med uttag från bolaget. Anskaffningsutgiften skall vidare ökas med de skattepliktiga inkomsterna och minskas med de avdragna underskott som belöpt sig på delägaren under innehavstiden. Den på detta sätt beräknade anskaffningsutgiften är den justerade anskaffningsutgiften. Vidare skall anskaffningsutgiften ökas med 28 procent av avdrag för avsättning till expansionsfond och minskas med 28 procent av återförda avdrag för avsättning till expansionsfond. Anskaffningsutgiften skall dessutom ökas med 72 procent av expansionsfond som förs över från enskild firma till andel i handelsbolag. Räntefördelning påverkar inte ingångsvärdet, utom i den utsträckning negativ räntefördelning minskar ett underskott av näringsverksamhet.

Statistik: I handelsbolag beskattas således flera olika baser. Hur basen fördelas framgår av Tabell 5.5.

Tabell 5.5: Inkomst m.m. av aktiv och passiv näringsverksamhet i handelsbolag för 1999 och 2002

Mdkr, löpande priser

År	1999	2000	2001	2002
Positiv räntefördelning	0,5	0,5	0,5	0,5
Negativ räntefördelning	0,1	0,1	0,1	0,1
Avsättning till expansionsfond	0,5	0,5	0,4	0,4
Schablonavdrag egenavgifter / särskild löneskatt	1,6	1,7	1,8	1,8
Nettointäkt från aktiv / passiv näringsverksamhet	5,2	5,6	5,8	5,9

Källa: FRIDA.

Beräkningskonventioner: Handelsbolag är inte skattesubjekt. Delägarna beskattas istället för sin andel i handelsbolagets resultat. Vid beskattningen av delägarna i handelsbolag följer beräkningskonventionerna samma konventioner som för enskild näringsverksamhet.

5.8 EEIG och europabolag

Civilrättsliga regler: EEIG (europeisk ekonomisk intressegruppering) har vissa likheter med ett handelsbolag och har av många benämnts som ett europeiskt handelsbolag. Syftet med grupperingen är att underlätta eller utveckla medlemmarnas ekonomiska verksamhet men inte att skapa vinst för grupperingen som sådan. Det måste finnas ett samband mellan medlemmarnas ekonomiska verksamhet och EEIG får inte ersätta denna i sådan utsträckning att grupperingen till exempel i förhållande till tredje man utövar en självständig yrkesmässig verksamhet. Medlemmarna måste komma från mer än en stat inom EU för att en EEIG skall kunna bildas. Medlemmarna som kan vara såväl fysiska som juridiska personer svarar solidariskt för grupperingens skulder. En gruppering med säte i Sverige skall vara bokförings-skyldig här i landet. Reglerna som gäller för handelsbolag, t.ex. om årsredovisning, redovisning i koncerner och om revision skall även gälla för EEIG.

Syftet med europabolagen är att skapa en europeisk associationsform för gräns-överskridande samverkan i aktiebolagsform. Bolagen skall ha sitt säte och huvudkontor i ett och samma medlemsstat. Sätet skall kunna flyttas från en EU-medlemsstat till en annan medlemsstat utan att bolaget behöver avvecklas i den första medlemsstaten och bildas på nytt i den andra. Ett europabolag kan exempelvis bildas genom fusion mellan två aktiebolag i olika medlemsstater, genom bilande av holdingbolag eller skapande av dotterbolag.

Skatterättsliga regler: En EEIG beskattas i huvudsak på samma sätt som ett handelsbolag. En viktig skillnad jämfört med beskattningen av handelsbolag är att reglerna om räntefördelning och expansionsfond inte får tillämpas på en EEIG. I fråga om uppbörd samt skyldigheter att lämna och bevara uppgifter till ledning för taxering, gäller samma regler som för handelsbolag.

Ett europabolag skall vid inkomstbeskattningen likställas med ett aktiebolag. Delägare i europabolag skall vid inkomstbeskattningen behandlas på samma sätt som delägare i nationella aktiebolag.

Beräkningskonventioner: EEIG är inte skattesubjekt. Delägarna beskattas i stället för sina andelar i EEIG:s resultat. Vid beskattningen av delägarna i EEIG följer beräkningskonventionerna samma konventioner som för enskild näringsverksamhet, dock med undantag för räntefördelning och avsättningar till expansionsfond. Vid beskattningen av europabolag följer beräkningskonventionerna samma konventioner som för nationella aktiebolag.

5.9 Enkelt bolag och partrederi

Civilrättsliga regler: Ett enkelt bolag uppkommer om två eller flera har avtalat att utöva verksamhet i bolag utan att handelsbolag föreligger. Ett enkelt bolag är inte en juridisk person och kan följaktligen inte självt förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter. Detta innebär att det enkla bolaget inte heller äger någon egen förmögenhet. Bolagsmännen är i stället delägare i de enskilda tillgångarna i bolaget. En företagsform som står det enkla bolaget nära är partrederiet. Dess civilrättsliga regler är i stort sett desamma som för ett enkelt bolag. Partrederi föreligger då ett antal parter överenskommit att, under delat ansvar, gemensamt driva sjöfart med eget fartyg. Partrederiet är inte en juridisk person, utan redarna äger en andel i varje enskild tillgång. Varje redare svarar i förhållande till sin andel i fartyget. Den som utses till s.k. huvudredare har rätt att företräda partrederiet för alla redarnas räkning.

Skatterättsliga regler: Eftersom det enkla bolaget inte är en juridisk person, är det inte heller skattesubjekt. Detsamma gäller partrederiet. I stället beskattas delägarna resp. redarna för inkomsterna. Vid beskattningen görs ingen gemensam inkomstberäkning utan denna görs individuellt för varje delägare/redare. Detta innebär att delägarna/redarna kan ha olika avskrivningsplaner och i förekommande fall göra olika avsättningar till exempelvis ersättningsfond.

Inkomst från enkelt bolag utgör inkomst av näringsverksamhet och inkomstberäkningen följer de regler som allmänt gäller för detta inkomstslag. Inkomst av enkla bolag och partrederi berättigar till avsättning till periodiseringsfond och expansionsfond. Vidare kan räntefördelning ske. Varken enkelt bolag eller partrederi är skattesubjekt vid förmögenhetsbeskattningen.

Beräkningskonventioner: Enkelt bolag och partrederi är inte skattesubjekt. I stället beskattas delägarna respektive redarna för sin respektive andel i det enkla bolagets och partrederiets resultat. Vid beskattningen av delägarna/redarna följer beräkningskonventionerna konventionerna för respektive delägarkategori.

5.10 Koncerner

Beskattningen skall inte styra företagens val av organisationsform. Koncernen utgör inte en särskild juridisk enhet, varken inom civilrätten eller inom skatterätten i Sverige. Detta innebär att koncernen inte är rättssubjekt och inte heller skattesubjekt.

Civilrättsliga regler: Aktiebolagsrättsligt finns en huvudregel och en kompletteringsregel avseende koncerndefinition. Huvudregeln innebär att en koncern föreligger om mer än hälften av röstetalet innehas av annat bolag. Enligt kompletteringsregeln föreligger en koncern om ett företag har bestämmande inflytande över annat bolag på annan grund än aktieinnehav och dessutom erhåller en betydande andel av dess resultat.

Skatterättsliga regler: Skatterättsligt använder man sig såväl av aktiebolagsrättsliga koncernbegrepp som av vissa kompletterande begrepp. Ett mer kvalificerat koncernbegrepp används t.ex. vid koncernbidrag och för att förhindra kringgående används i vissa sammanhang den oäkta koncernen, dvs. företagsgrupper i intresse-gemenskap. Skatterättsligt finns regler om frihet från kedjebeskattningsregler och regler om koncernbidrag och kommissionärföretag. Till gruppen kringgåenderegler hör först och främst reglerna om inkomstöverföringar till utlandet. Vidare finns en omfattande rättspraxis kring omstruktureringar av koncerner, vilken syftar till att förhindra att obehöriga skattefördelar uppkommer vid omstrukturering av koncerner och företagsgrupper. Det finns även från och med den 1 januari 1999 en omfattande lagreglering om omstruktureringar.

Beräkningskonventioner: Beräkningskonventioner följer i stort sätt konventioner utarbetade för aktiebolag när det gäller koncernbidragsreglerna. För övriga regelförändringar görs endast kvalitativa bedömningar.

5.11 Investmentföretag och värdepappersfonder

Beskattningen av investmentföretagen och värdepappersfonderna har utformats bl.a. i syfte att beakta att investmentföretag och värdepappersfonder endast utgör mellanhänder för placeringar på värdepappersmarknaden. Kedjebeskattningsreglerna av utdelningsinkomster är i princip eliminerad genom avdragsrätt för utbetald utdelning och mellanhanden har givits möjlighet till skattefria omplaceringar av aktieinnehavet genom skattefrihet för kapitalvinster. I stället har en schablonmässig beskattning genomförts som kompensation för skattefriheten för kapitalvinster. Reglerna har till syfte att uppnå neutralitet gentemot direktägande. Den skattegrundande schablonintäkten uppgår 2004 till 1,5 procent av underlaget som utgörs av beskattningsårets ingående marknadsvärde på aktie- och övriga delägarätter (se även under avsnitt 4.3).

Ett investmentföretag är ett företag med ett stort antal fysiska personer som aktieägare och med ett väl fördelat innehav av värdepapper vilket erbjuder sina ägare riskspridning. De löpande intäkter som ett investmentföretag kan ha utgörs i princip enbart av ränteintäkter och utdelningsinkomster. Dessa är i sin helhet skattepliktiga intäkter. Utöver dessa löpande intäkter skall investmentföretag dessutom redovisa en schablonintäkt enligt ovan.

En värdepappersfond är en fond bestående av fondpapper och andra finansiella instrument, vilken bildats genom kapitaltillskott från allmänheten och ägs av dem som skjutit till kapital. Värdepappersfonden är inte en juridisk person, men är trots det skattesubjekt. Värdepappersfonderna har inte möjlighet att ta upp lån.

Beräkningskonventioner: För närvarande saknas generellt utformade konventioner för beräkning av offentlig-finansiella effekter vid regelförändringar inom detta område.

5.12 Internationell företagsbeskattning

Den internationella beskattningsrätten består av interna rättsregler, av utländska rättsregler och av föreskrifter i dubbelbeskattningsavtal. Dessa tre regelverk skall på olika sätt samverka för att undvika internationell dubbelbeskattning. Vad gäller fysiska personers beskattning skiljer man mellan obegränsad och begränsad skattskyldighet. Den obegränsade skattskyldigheten omfattar alla inkomster varhelst de förvärvats och avser alla som bor i Sverige eller vistas här stadigvarande. Den begränsade skattskyldigheten omfattar vissa inkomster som härrör från Sverige och som därmed anses ha sådan anknytning hit att Sverige bör få beskattningsrätten till dessa inkomster om de uppbärs av personer som bor utomlands. I förekommande fall lindras dubbelbeskattningen genom interna regler om avdrag eller avräkning för utländsk skatt samt av föreskrifter i dubbelbeskattningsavtal.

För företagets del måste man skilja mellan olika etableringsformer. I den följande framställningen bortses från vad som gäller enligt dubbelbeskattningsavtal. Vid etablering genom filial⁴⁰ beskattas (i Sverige) filialinkomsterna som en del av det svenska företagets inkomster. När dotterbolag etableras får man skilja mellan utländskt bolag⁴¹ och utländsk juridisk person⁴². Ett utländskt bolag beskattas inte i Sverige, men i vissa fall kan en utländsk juridisk persons delägare beskattas här. En svensk delägare i en utländsk juridisk person, som inte är utländskt bolag, skall beskattas i Sverige för sin andel i den löpande vinsten, om den utländska associationen inte är skattesubjekt.

Svenskägda dotterbolag i utlandet omfattas ej av svensk beskattningsrätt, vilket innebär följande: (1) det utländska dotterbolagets inkomster beskattas uteslutande i etableringslandet enligt det landets regler så länge inkomsterna stannar i etableringslandet, (2) förluster i det utländska dotterbolaget är uteslutande hänförliga till dotterbolaget och kan därför inte utnyttjas i Sverige, (3) ytterligare beskattning kan bli aktuell i Sverige vid vinsthemtagning, (4) ytterligare beskattning kan komma ifråga i etableringslandet vid vinsthemtagning genom källskatt (withholding tax) (5) avräkning av utländsk källskatt kan bli aktuell i Sverige vid vinsthemtagning.

⁴⁰ En utländsk filial innebär att företaget inte bildar ett självständigt rättssubjekt i utlandet, vilket enligt svenska beskattningsregler faller utanför den svenska beskattningsrätten.

⁴¹ Ett utländskt bolag omfattar sådana utländska juridiska personer, där någon löpande beskattning av delägarna inte kommer ifråga. Med andra ord måste ett utländskt bolag själv vara skattesubjekt i hemstaten.

⁴² En utländsk juridisk person föreligger, om den utländska associationen har egen rättskapacitet enligt hemstatens lagstiftning och om det har en egen förmögenhetsmassa, som de enskilda delägarna inte fritt kan förfoga över.

Ett utländskt företag som bedriver verksamhet i Sverige skall beskattas här för sina inkomster av den svenska verksamheten (den svenska filialen).⁴³ Svenska dotterbolag till utländskt bolag beskattas som övriga svenska bolag och kupongskatt (30 procent) uttas på vinsthemtagningen.

Beräkningskonventioner: För närvarande saknas generellt utformade konventioner för beräkning av offentlig-finansiella effekter vid regelförändringar inom detta område.

⁴³ Under förutsättningen att fast driftställe finns i Sverige.

6 Socialavgifter och löneskatter

Indirekt beskattning av förvärvsinkomster sker i form av socialavgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt. Dessa utgör sammantaget knappt 30 procent av den offentliga sektorns totala intäkter från skatter och avgifter.

Socialavgifter tas ut i form av arbetsgivaravgifter och egenavgifter, där arbetsgivaravgifter betalas av arbetsgivare och egenavgifter främst betalas av den som bedriver näringsverksamhet. En enskild näringsidkare som har anställda betalar dels egenavgifter för sin egen inkomst av näringsverksamhet, dels arbetsgivaravgifter för den anställdes lön och eventuella förmåner.

Socialavgifterna är i ekonomisk mening skatter och avgifter som utgår på lön eller annan ersättning för utfört arbete. I samband med omläggningen av pensionssystemet skedde en omstrukturering av socialavgifterna. Inom ramen för ett i princip oförändrat avgiftsuttag skulle socialavgifterna renodlas till att avse försäkringar där ersättningarna i viss utsträckning är relaterade till individens inkomst. Därigenom har socialavgifternas försäkringsmässiga karaktär förstärkts och dess karaktär av skatt har minskat. För en enskild kan dock en viss andel av socialavgifterna i ekonomisk mening anses utgöra en skatt, bl.a. mot bakgrund av att inkomster över förmånstaken i olika socialförsäkringar inte är förmånsgrundande samtidigt som socialavgifter tas ut på inkomstdelar över förmånstaken.

Den allmänna löneavgiften fungerar som ett ”dragspel” och justeras för att hålla det totala avgiftsuttaget oförändrat vid små förändringar i socialavgifterna. Avgiften tas ut på samma avgiftsunderlag som arbetsgivaravgifter och egenavgifter och kan i ekonomisk mening i sin helhet anses utgöra en skatt eftersom den inte är direkt kopplad till någon förmån för individen. Socialavgifter och löneskatter svarar för drygt 20 procent av offentlig sektors skatteintäkter.

Avgiftsnivåerna för 2005 sammanfattas i Tabell 6.1. Lägre förväntade utgifter inom sjukförsäkringen och högre förväntade utgifter inom arbetsmarknadsförsäkringen har lett till att nivån på dessa socialavgifter har sänkts respektive höjts. Då dessa justeringar inte skall leda till någon förändring av det totala avgiftsuttaget har den allmänna löneavgiften justerats ned med 0,06 procentenheter. Det sammantagna uttaget av socialavgifter och allmän löneavgift är oförändrat.

Tabell 6.1: Avgiftsnivåer för socialavgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt 2005

Procent

Socialavgifter m.m.	Arbetsgivaravgifter	Egenavgifter
Ålderspensionsavgift	10,21	10,21
Sjukförsäkringsavgift	10,39	11,12
Arbetskadavgift	0,68	0,68
Arbetsmarknadsavgift	4,45	1,91
Efterlevandepensionsavgift	1,70	1,70
Föräldraförsäkringsavgift	2,20	2,20
Allmän löneavgift	3,07	3,07
<i>Summa socialavgifter och allmän löneavgift</i>	<i>32,70</i>	<i>30,89</i>
Särskild löneskatt	24,26	24,26
Särskild löneskatt > 65 år*	16,16	16,16

* Då ålderspensionsavgift och allmän pensionsavgift betalas utöver den särskilda löneskatten för personer över 65 år är nivån satt till 16,16 procent.

För avsättningar till pensionsutfästelser och vissa andra ersättningar erläggs istället för arbetsgivar- eller egenavgifter en reducerad avgift, särskild löneskatt. Den kan i sin helhet betraktas som en skatt och uppgår till 24,26 procent. För arbetstagare över 65 år uppgår den till 16,16 procent. En närmare beskrivning av den särskilda löneskatten ges i avsnitt 6.3.

6.1 Arbetsgivaravgifter

Arbetsgivare är skyldiga att betala arbetsgivaravgifter. Arbetsgivaravgifterna redovisas och betalas månadsvis på samma sätt som preliminärskatten. Både underlag och avgifter tas upp i skattedeklarationen. Underlaget utgörs av lön, andra ersättningar för utfört arbete och av arbetsgivaren utgiven sjuklön. Pensionsavsättningar ingår dock inte i underlaget då dessa inte är förmånsgrundande. På dessa utgår istället särskild löneskatt, se vidare avsnitt 6.3.

Från och med 1997 får en arbetsgivare, vid beräkning av arbetsgivaravgifterna, varje månad göra avdrag med 5 procent av avgiftsunderlaget. Syftet är att stimulera nyanställningar och att uppmuntra egenföretagande. Från och med 2005 sänks avdraget från 3 550 till 3 090 kronor per månad. Om avdraget görs jämnt fördelat över året summerar det till maximalt 37 080 kronor, vilket motsvarar en lönesumma på 741 600 kronor. Om flera arbetsgivare ingår i en koncern skall de vid bedömningen av avdragsrätt anses som en och samma arbetsgivare. Avdraget skall i sådant fall i första hand göras av moderföretaget. Om avdraget inte kan utnyttjas av moderföretaget får det utnyttjas av dotterföretagen i den ordning moderföretaget bestämmer. Denna nedsättning gäller samtliga arbetsgivare.

Från och med 2002 utgår ett regionalt stöd till arbetsgivare med fast driftsställe i stödområde A (vissa delar av Norrland och inre Svealand). De får göra ett avdrag med 10 procent av lönesumman upp till 852 000 kronor. Taket för den regionala nedsättningen uppgår därmed till 85 200 kronor. Denna nedsättning är en utvidgning av den generella nedsättningen på 5 procent. Offentlig sektor och registrerade tros-

samfund omfattas inte av nedsättningen. Inte heller företag inom sektorerna jordbruk, fiske- eller transport omfattas av nedsättningen till följd av EG:s statsstödsregler.

I Tabell 6.2 redovisas avgiftssatser, underlag och intäkter från arbetsgivaravgifterna under perioden 2001 till 2005. Beräkningsunderlaget för 2005 beräknas uppgå till 1 052,09 miljarder kronor. Från intäkterna på 344,03 miljarder kronor dras nedsättningarna, vilket ger inbetalda arbetsgivaravgifter på 338,65 miljarder kronor (= 344,03 – 5,38).

Tabell 6.2: Avgiftssats, avgiftsunderlag och intäkter från arbetsgivaravgifter inklusive allmän löneavgift

Procent och mdkr, löpande priser

År	2001	2002	2003*	2004*	2005*
Avgiftssats	32,82	32,82	32,82	32,70	32,70
Avgiftsunderlag	926,53	957,80	979,20	1 007,26	1 052,09
Inbetalda avgifter	299,06	308,85	315,77	323,67	338,65
Nedsättning företagsstöd ¹	5,03	5,50	5,60	5,70	5,38

Anm.: En * markerar att uppgiften är en prognos.

¹ De generella och regionala nedsättningarna redovisas tillsammans och det finns därför ingen uppdelning av dem. Regional nedsättning saknades 2000 - 2001.

Vid en förändring av totaluttaget av arbetsgivaravgifterna är den *direkta* effekten proportionell mot skatteunderlaget, dvs. bruttoeffekten blir högre på ett större underlag, givet samma storlek på förändringen. Beträffande de *indirekta* effekterna kan utfallet variera beroende på om förändringarna gäller generellt eller om endast delar av beräkningsunderlaget berörs. I de fall det rör sig om regionala förändringar är även det regionala arbetsmarknadsläget av betydelse. Då avsikten med dessa beräkningskonventioner är att ge en tydlig bild av principerna vid beräkning av budgeteffekter kommer endast förändringar som träffar hela skatteunderlaget att beaktas.

En generell förändring av nivån på det samlade avgiftsuttaget medför att lönekostnaderna för företagen och enskilda näringsidkare påverkas. Lägre avgifter kan leda till att företagens benägenhet att anställa fler ökar, eller till att timlönen för de nuvarande anställda ökar. Enligt ekonomisk forskning kan ändrade avgifter ge vissa sysselsättningseffekter på kort sikt. Det förutsätter dock att det finns lediga resurser i ekonomin. Enligt konventionerna utgår emellertid våra effektberäkningar från en situation med fullt resursutnyttjande. Därför räknar vi inte med att ändrade avgifter medför några effekter på sysselsättningen vare sig på kort eller på lång sikt.

Övervältring av arbetsgivaravgifter – beräkning av indirekta effekter

Vid beräkning av de indirekta budgeteffekterna tillämpas en övervältringsprofil för de första fem åren. Avgiftsförändringar antas på kort sikt övervältras på löner, nettointäkter och vinster. Ju längre tid det går, desto högre andel övervältras på lönesumman relativt nettointäkter och vinster. Vid beräkning av den varaktiga (långsiktiga) nettobudgeteffekten antas hela avgiftsändringen ha övervältrats på lönesumman.

Tabell 6.3 visar, givet antagandet om övervältringsprofilen, hur löner, nettointäkter och vinster påverkas av en sänkning av arbetsgivaravgifterna med en procentenhet 2005. Bruttoeffekten i det aktuella fallet uppgår till 10,52 miljarder kronor och utgörs av den ändrade avgiften applicerad på ikraftträdandeårets lönesumma.

Tabell 6.3: Övervältring på lönesumma, nettointäkter och vinster som antas följa på en sänkning av arbetsgivaravgifterna med en procentenhet 2005¹*Mdkr, löpande priser*

	2005	2006	2007	2008	2009	Varaktigt
Lönesumma	3,16	3,52	3,86	4,20	4,53	7,96
Nettointäkter	-3,16	-3,12	-3,05	-3,09	-3,02	0,00
Vinster	3,16	2,73	2,32	1,91	1,51	0,00

¹ För en härledning av övervältringen uttryckt som andel av bruttoeffekten, se bilaga E.

På kort sikt blir den direkta effekten av sänkta arbetsgivaravgifter att avgifts-inkomsterna blir lägre. Detta motverkas till viss del av att lönesumman ökar. Detta ökar underlaget för inkomstskatt med ökade förvärvsskatteinkomster för den offentliga sektorn som följd. Till resterande del spiller dock en del av förtjänsten av det lägre avgiftsuttaget över i lägre nettointäkter (priser) och högre vinster.

Prisförändringen förstärker den initiala bruttoeffekten genom minskade mervärdeskatteintäkter. Samtidigt motverkas dock denna initiala effekt av den KPI-effekt som prisövervältringen medför då prissänkningen leder till att skatteskalen och de offentliga utgifterna justeras ned. Den sammanlagda offentlig-finansiella effekten av dessa deffekter är nära noll. Effekterna av prisförändringen särredovisas därför inte i beräkningarna.

Även företagen tar, till en början, del av sänkningen av avgifterna genom ökade vinster. Detta i sin tur ökar underlaget för bolagsskatt, vilket försvagar den ursprungliga bruttoeffekten.

På lång sikt är lönekostnaderna (lön och arbetsgivaravgifter) givna. Det innebär att en sänkning av arbetsgivaravgifterna på sikt helt kommer löntagarna till godo genom ett ökat löneutrymme. Intäktsminskningen som följer på de sänkta arbetsgivaravgifterna motverkas av ökade inkomstskatteintäkter, vilket försvagar den ursprungliga bruttoeffekten. Den högre lönesumman innebär dock samtidigt att de försäkringsförmåner, som följer på avgifterna, ökar, vilket gör att den ursprungliga bruttoeffekten till följd av sänkningen av arbetsgivaravgifterna förstärks.

Beräkningen av de indirekta effekter som löneövervältringen medför, kräver även information om lönesummans fördelning mellan olika sektorer. 2005 antas den offentliga sektorns andel av lönesumman uppgå till 29,8 procent. Av detta svarar kommunerna för 16,50 procentenheter, staten för 6,90 och landstingen för 6,40. Resterande del av lönesumman, 70,2 procent, står den privata sektorn för.

Vid partiella förändringar av avgifterna, dvs. förändringar som endast träffar en viss del av företagens lönesumma, krävs information om den totala lönesummans fördelning på företag av olika storlek. Detta gäller bl.a. vid beräkning av justering av nivån på de nuvarande nedsättningarna i socialavgifter.

Exempel 6.1: En sänkning av den allmänna löneavgiften med en procentenhet - arbetsgivaravgifter

Den allmänna löneavgiften sänks med en procentenhet med effekt från den 1 januari år t . Beräkningsunderlaget uppgår till 1 052 miljarder kronor med hänsyn tagen till nedsättningar. Detta ger en bruttoeffekt på -10,52 miljarder kronor ($= -0,01 * 1\,052$). En varaktig övervältring på lönerna medför att lönesumman på sikt kommer att uppgå till 1 059,99 miljarder kronor eftersom lönekostnaden varaktigt skall vara den samma som före avgiftssänkningen ($1\,052 * (1 + 0,3270) = X * (1 + 0,3170)$). Utifrån den varaktiga bruttoeffekten på 10,52 miljarder kronor beräknas lönesumman, utifrån övervältringsprofilen, att varaktigt stiga med 7,99 miljarder kronor. För kommunerna medför detta att den initiala sänkningen av lönekostnaderna via sjukförsäkringsavgiften motverkas och på sikt upphävs helt av löneökningar. Samtidigt medför dock högre löner ökade intäkter av kommunal inkomstskatt, vilket ger en varaktig budgetförstärkning i kommunsektorn med 3,08 miljarder kronor vid en genomsnittlig kommunal marginalsatt på 32,69 procent.

Den genomsnittliga statliga marginalskatten är 7,93 procent. Inkomstökningen kommer, utan hänsyn taget till ökade utbetalningar av skattepliktiga inkomstberoende transfereringar, att ge en varaktig förstärkning av inkomsttiteln fysiska personers inkomstskatt med 0,45 miljarder kronor (exklusive kommunalskatteeffekten).

De på den ökade lönesumman löpande arbetsgivaravgifterna fördelas på olika inkomsttitlar (jfr Tabell 6.1). Exempelvis uppgår den allmänna löneavgiften efter sänkningen till 2,07 procent. Varaktigt uppkommer därmed en förstärkning på titeln med 0,10 miljarder kronor ($= 10,46 - 10,36$), som motverkande effekt till den direkta negativa effekten på 10,46 miljarder kronor. Samtidigt medför ökningen av lönesumman med 7,99 miljarder kronor att den förmånsgrundande inkomsten för olika socialförsäkringar höjs. På statsbudgetens utgiftssida kan denna inkomstökning förväntas höja summan av utgifterna med 0,80 miljarder kronor, under förutsättning att de schablonantaganden om socialavgifternas skattedel som ligger till grund för beräkningen av den särskilda löneskatten tillämpas.

Socialförsäkringssektorn (Första-Fjärde AP-fonderna) förstärks till en början, men den varaktiga effekten är 0. På kort sikt sker övervältringen på löner, vinster och nettointäkter enligt schemat i Tabell 6.3. Under år t kommer företagens lönesumma ha ökat med 3,17 miljarder kronor.

Även bolagen tar del av övervältringen genom högre vinster på kort sikt. År t ökar underlaget för bolagens vinst med 3,17 miljarder kronor, varav 0,89 miljarder kronor går till bolagsskatt. År $t+1$ har lönesumman ökat med 3,53 miljarder kronor och bolagsvinsterna med 2,74 miljarder kronor i förhållande till de ursprungliga nivåerna.

Den kassamässiga redovisningen skiljer sig från den periodiserade genom uppöverskjutningar. För arbetsgivaravgifter att den kassamässiga effekten uppgår till 11/12 av helårseffekten år t . För bolagsskatten kommer inkomstskatteändringen att påverka fyllnadsinbetalningarna så att skatten avseende år t erläggs år $t+1$ och att skatten avseende år $t+1$ erläggs år $t+2$. År $t+2$ preliminärdebiteras bolagen dessutom skatten avseende år $t+2$. Observera att fördröjningen av inbetalda avgifter inte kommer påverka den kassamässiga redovisningen för kommunerna och socialförsäkringssektorn.

I tabellerna nedan redovisas exemplet inklusive fördelningen på olika sektorer och på olika inkomsttitlar på statsbudgeten.

Tabell 6.4: Periodiserad redovisning av en sänkning av den allmänna löneavgiften med en procentenhet - arbetsgivaravgifter*Mdkr*

Bruttoeffekt				-10,52
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	-4,85	-4,50	-4,42	-5,98
Kommunerna	2,67	2,70	2,73	3,08
Fysiska personers inkomstskatt	1,22	1,36	1,49	3,08
Summa intäkter	1,22	1,36	1,49	3,08
Lönekostnad	1,45	1,35	1,24	0,00
Summa kostnader	1,45	1,35	1,24	0,00
Socialförsäkringssektorn	1,09	1,49	1,63	0,00
Ålderspensionsavgift	0,29	0,32	0,35	0,73
Allmän pensionsavgift	1,06	1,18	1,30	2,67
Summa intäkter	1,35	1,50	1,65	3,40
Ålderspension	-0,26	-0,01	-0,02	-3,40
Summa kostnader	-0,26	-0,01	-0,02	-3,40
Staten	-8,61	-8,70	-8,79	-9,06
Skatt på inkomst	1,07	0,97	0,87	0,45
Fysiska personers inkomstskatt	0,18	0,20	0,22	0,45
Juridiska personers inkomstskatt	0,89	0,77	0,65	0,00
Socialavgifter	-9,80	-9,72	-9,65	-8,71
Ålderspensionsavgift	0,04	0,04	0,04	0,09
Sjukförsäkringsavgift	0,33	0,37	0,40	0,83
Arbetseskadeavgift	0,02	0,02	0,03	0,05
Arbetsmarknadsavgift	0,14	0,16	0,17	0,36
Efterlevandepensionsavgift	0,05	0,06	0,07	0,14
Föräldraförsäkringsavgift	0,07	0,08	0,09	0,18
Allmän löneavgift	-10,46	-10,45	-10,44	-10,36
Summa intäkter	-8,74	-8,76	-8,77	-8,26
Ek. trygghet vid sjukdom, handikapp	-0,21	-0,23	-0,26	-0,53
Ek. trygghet för familjer och barn	-0,03	-0,04	-0,04	-0,09
Ek. trygghet vid arbetslöshet	-0,07	-0,08	-0,09	-0,18
Lönekostnad	0,44	0,41	0,37	0,00
Summa kostnader	0,12	0,05	-0,01	-0,80

Tabell 6.5: Kassamässig redovisning av en sänkning av den allmänna löneavgiften med en procentenhet - arbetsgivaravgifter*Mdkr*

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	-4,89	-4,38	-3,64
Kommunerna	2,67	2,70	2,73
Fysiska personers inkomstskatt	1,22	1,36	1,49
Summa inkomster	1,22	1,36	1,49
Lönekostnad	1,45	1,35	1,24
Summa utgifter	1,45	1,35	1,24
Socialförsäkringssektorn	1,35	1,50	1,65
Ålderspensionsavgift	0,29	0,32	0,35
Allmän pensionsavgift	1,06	1,18	1,30
Summa inkomster	1,35	1,50	1,65
Ålderspension	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00
Staten	-8,91	-8,58	-8,02
Skatt på inkomst	0,03	1,09	1,64
Fysiska personers inkomstskatt	0,03	0,20	0,22
Juridiska personers inkomstskatt	0,00	0,89	1,42
Socialavgifter	-9,01	-9,72	-9,65
Ålderspensionsavgift	0,01	0,04	0,04
Sjukförsäkringsavgift	0,30	0,37	0,40
Arbetskadavgift	0,02	0,02	0,03
Arbetsmarknadsavgift	0,13	0,16	0,17
Efterlevandepensionsavgift	0,05	0,06	0,07
Föräldraförsäkringsavgift	0,06	0,08	0,09
Allmän löneavgift	-9,58	-10,45	-10,44
Summa inkomster	-9,04	-8,64	-8,01
Ek. trygghet vid sjukdom, handikapp	-0,21	-0,23	-0,26
Ek. trygghet för familjer och barn	-0,03	-0,04	-0,04
Ek. trygghet vid arbetslöshet	-0,07	-0,08	-0,09
Lönekostnad	0,44	0,41	0,37
Summa utgifter	0,12	0,05	-0,01

6.2 Egenavgifter

Egenavgifter betalas främst av den som bedriver aktiv näringsverksamhet. Avgifterna fastställs i samband med inkomsttaxeringen och ingår i den slutliga skatten. Genom att den slutliga skatten ligger till grund för beräkning av preliminär F-skatt betalas egenavgifter i praktiken månadsvis.

Under 2005 uppgår summan av egenavgifter och allmän löneavgift till 30,89 procent av avgiftsunderlaget. För avsättningar till pensionsförsäkringar, icke förmånsgrundande ersättningar, inkomst av passiv näringsverksamhet, samt i de fall den som bedriver aktiv näringsverksamhet är äldre än 65 år erläggs inte egenavgifter

utan kallad särskild löneskatt med 24,26 procent alternativt 16,16 procent (se avsnitt 6.3).

Egenavgifterna är i vissa fall reducerade. Om den försäkrade har förlängd karenstid i sjukpenningförsäkringen betalas en reducerad sjukförsäkringsavgift för inkomster upp till 7,5 gånger prisbasbeloppet vid årets ingång. Storleken på den reducerade avgiften fastställs årligen av Riksförsäkringsverket och beräknas utifrån hur karenstiden bedöms påverka försäkringens utgifter.

Från och med 1997 får egenföretagare göra avdrag med 5 procent av underlaget, dock högst med 9 000 kronor per år, vilket motsvarar ett underlag på 180 000 kronor. Om den försäkrade under året har betalat ut lön eller annan förmån till arbetstagare, och som arbetsgivare gjort avdrag från arbetsgivaravgifterna, får det sammanlagda avdraget från egenavgifterna och arbetsgivaravgifterna inte överstiga 37 080 kronor per år. Om den försäkrade är delägare i ett handelsbolag får det sammanlagda avdraget från de egenavgifter som är hänförliga till handelsbolagets inkomster för samtliga delägare i handelsbolaget inte överstiga 37 080 kronor per år.

Från och med 2002 får arbetsgivare med fast driftsställe i stödområde A (vissa delar av Norrland och inre Svealand) göra ett avdrag med 10 procent av lönesumman upp till 180 000 kronor, dvs. högst 18 000 kronor per år. Denna nedsättning är en utvidgning av den generella nedsättningen på 5 procent.

I Tabell 6.6 redovisas inbetalda egenavgifter inklusive allmän löneavgift under perioden 2001 till 2005. Beräkningsunderlaget för 2005 beräknas uppgå till 32,74 miljarder kronor. Från intäkterna på 10,11 miljarder kronor dras nedsättningarna, vilket ger inbetalda egenavgifter på 8,78 miljarder kronor (=10,11 – 1,33).

Tabell 6.6: Avgiftssats, avgiftsunderlag och inkomster från egenavgifter inklusive allmän löneavgift

Procent och mdkr, löpande priser

År	2001	2002	2003*	2004*	2005*
Avgiftssats	31,01	31,01	31,01	30,89	30,89
Avgiftsunderlag	23,85	28,62	29,87	31,39	32,74
Inbetalda avgifter	6,31	7,68	8,00	8,42	8,78
Generell nedsättning	1,08	1,12	1,19	1,20	1,25
Regional nedsättning ¹		0,07	0,07	0,07	0,08

Anm.: En * markerar att uppgiften är en prognos.

¹ Den regionala nedsättningen infördes 2002. Till skillnad från arbetsgivaravgifterna finns det utfallsdata för såväl den generella som den regionala nedsättningen.

Näringsidkare antas försöka hålla inkomsterna från näringsverksamhet jämna över tiden. En förändring av egenavgiftsuttaget förutsätts därför medföra att den positiva räntefördelningen ökar eller minskar när nivån på egenavgifterna sänks respektive höjs. Tidsprofilen för övervältring av egenavgifterna blir därmed något annorlunda jämfört med den för arbetsgivaravgifterna. På kort sikt antas att en tredjedel av förändringen övervältras på priserna, och att två tredjedelar övervältras på näringsinkomsterna. Genom att anpassning sker av utnyttjandet av den positiva räntefördelningen beskattas inkomstförändringen i inkomstslaget kapital. Varaktigt antas det ske en fullständig överföring till inkomst av kapital.

Exempel 6.2: En sänkning av sjukförsäkringsavgiften med en procentenhet - egenavgifter

Sjukförsäkringsavgiften sänks från och med den 1 januari år t . Beräkningsunderlaget för sjukförsäkringsavgiften i aktiv enskild näringsverksamhet och hos aktiva delägare i handelsbolag uppgår till 32,74 miljarder kronor. Detta ger en bruttoeffekt på $-0,33$ miljarder kronor ($= -0,01 * 32,74$).

Genom sänkningen stiger inkomsten av näringsverksamhet med 0,33 miljarder kronor. Genom en anpassning av den positiva räntefördelningen gör näringsidkarna avdrag för inkomstförändringen och beskattar den som inkomst av kapital. Detta innebär att ett bortfall motsvarande bruttoeffekten uppkommer på inkomstiteln 1221: Sjukförsäkringsavgift och att en motverkande effekt uppkommer på titeln 1111: Fysiska personers inkomstskatt. Varaktigt uppgår den motverkande effekten till 0,10 miljarder kronor ($= 0,30 * 0,33$) vid en kapitalskatt på 30 procent. På kort sikt beskattas emellertid endast $2/3$ av bruttoeffekten i inkomst av kapital, vilket ger en förstärkning på 0,07 miljarder kronor.

Preliminärskatt för enskilda näringsidkare uppbärs som ett ospecificerat belopp avseende år t . Beloppet fördelas med lika belopp under februari år t till februari år $t+1$. Effekten av en ändring i sjukförsäkringsavgiften antas till 90 procent påverka preliminärskatten. Resterande 10 procent betalas som fyllnadsinbetalning. Detta innebär att $11/12 * 90$ procent avseende år t erläggs år t , 10 procent avseende år t samt 90 procent avseende år $t+1$ erläggs år $t+1$. Exemplet redovisas i nedanstående tabeller.

Tabell 6.7: Periodiserad redovisning av en sänkning av sjukförsäkringsavgiften med en procentenhet - egenavgifter

Mdkr

Bruttoeffekt				-0,33
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	-0,26	-0,26	-0,26	-0,23
Kommunerna	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa intäkter	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa intäkter	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00
Staten	-0,26	-0,26	-0,26	-0,23
Skatt på inkomst	0,07	0,07	0,07	0,10
Fysiska personers inkomstskatt	0,07	0,07	0,07	0,10
Socialavgifter	-0,33	-0,33	-0,33	-0,33
Sjukförsäkringsavgift	-0,33	-0,33	-0,33	-0,33
Summa intäkter	-0,26	-0,26	-0,26	-0,23
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00

Tabell 6.8: Kassamässig redovisning av en sänkning av sjukförsäkringsavgiften med en procentenhet - egenavgifter*Mdkr*

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	-0,23	-0,26	-0,26
Kommunerna	0,00	0,00	0,00
Summa inkomster	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,00	0,00
Summa inkomster	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00
Staten	-0,23	-0,26	-0,26
Skatt på inkomst	0,06	0,07	0,07
Fysiska personers inkomstskatt	0,06	0,07	0,07
Socialavgifter	-0,29	-0,33	-0,33
Sjukförsäkringsavgift	-0,29	-0,33	-0,33
Summa inkomster	-0,23	-0,26	-0,26
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00

6.3 Särskild löneskatt

För arbetsgivares avsättningar till tjänstepension, vissa ersättningar (t.ex. viss avgångsersättning, komplement till förtidspension), och inkomster av passiv näringsverksamhet (enskilda personer, dödsbo) betalas en särskild löneskatt på 24,26 procent istället för socialavgifter. Skatten betalas i de flesta fall månadsvis.

De ersättningar som ligger till grund för särskild löneskatt är inte förmånsgrundande. Det innebär att avsättningar till pensionsförsäkringar inte ger rätt till sjukpenning, ålderspension, föräldraförsäkring etc. Skatten är därför tänkt att motsvara skattedelen i socialavgifterna. Den särskilda löneskatten infördes i samband med skattereformen 1990-91 (prop. 1989/90:110) och nivån på den särskilda löneskatten beräknas schablonmässigt. Med utgångspunkt från egenavgifterna antogs olika avgifter ha olika grad av skatteinnehåll. Den allmänna löneavgiften ansågs t.ex. vara en skatt i sin helhet. Övriga avgifter har någon typ av samband med förmånerna, men sambanden är ofullständiga i många avseenden. Exempelvis finansierar sjukförsäkringen förmåner för dem som inte förvärvsarbetar och ålderspensionsavgifter som tas ut på inkomster över 7,5 inkomstbasbelopp ger inte några ytterligare pensionsförmåner. Bedömningen gjordes därför att hälften av socialavgifterna, bortsett från den allmänna löneavgiften, utgörs av skatt och hälften av förmån. Fr.o.m. 1995 ingår även hälften av den allmänna pensionsavgiften i beräkningen av den särskilda löneskatten.

Av förenklingsskäl är den särskilda löneskatten densamma för arbetsgivare som för egenföretagare. Anledningen till att det är egenavgifterna, och inte arbetsgivaravgifterna, som ligger till grund för skatten är att egenavgifterna har en något mer försäkringsmässig karaktär och att de är lägre än arbetsgivaravgifterna. Nivån på den särskilda löneskatten följer inte automatiskt förändringar i egenavgifterna utan justeras endast när väsentliga förändringar i socialavgiftsuttaget har skett.

I vissa fall ska en lägre skattesats på 16,16 procent betalas på lön och annan ersättning istället för 24,26 procent. Det gäller för skattskyldig som före årets början har fyllt 65 år och för skattskyldig som inte har fyllt 65 år, men under hela året uppburet hel ålderspension. Deras förvärvsinkomster är pensionsgrundande och de betalar därför ålderspensionsavgift och allmän pensionsavgift utöver den särskilda löneskatten. Då den särskilda löneskatten på förvärvsinkomster är nära kopplad till socialavgiftssystemet redovisas intäkterna från den lägre skattesatsen på 16,16 procent som socialavgiftsintäkt istället för som intäkt av särskild löneskatt.

I Tabell 6.9 redovisas underlag och skatteintäkter från särskild löneskatt, uppdelat på juridiker och fysiker, under perioden 2001 till 2005. Beräkningsunderlaget för den särskilda löneskatten för juridiker utgörs i huvudsak av avsättningar till tjänstepensioner och omfattar såväl fonderade avsättningar som pay-as-you-go, varav de fonderade avsättningarna står för drygt hälften.

Tabell 6.9: Skattesats, skattebaser och intäkter¹ från särskild löneskatt fördelade på juridiska och fysiska personer

Procent och mdkr, löpande priser

År	2000	2001	2002*	2003*	2004*
Skattesats	24,26	24,26	24,26	24,26	24,26
Juridiska personer					
skattebas	80,99	89,79	90,70	93,23	95,32
skatteintäkter	19,65	21,78	22,00	22,62	23,12
Fysiska personer					
skattebas	5,71	5,54	5,82	6,15	6,42
skatteintäkter	1,39	1,34	1,42	1,49	1,56

Anm.: En * markerar att uppgiften är en prognos.

¹ Skatteintäkterna uppgår till 24,26 procent av underlaget. Inga avdrag skall således göras.

I statsbudgeten redovisas den särskilda löneskatten på pensionskostnader under inkomsttiteln 1120: *Juridiska personers inkomstskatt*. Under inkomsttiteln 1110: *Fysiska personers inkomstskatt* redovisas den särskilda löneskatten på vissa förvärvsinkomster. I juni månad andra året efter inkomståret omförs den särskilda löneskatten från dessa titlar till titeln 1291: *Särskild löneskatt*, vilket har betydelse för den kassamässiga redovisningen.

Exempel 6.3: En sänkning av den särskilda löneskatten med en procentenhet – juridiska personer

Beräkningsunderlaget för särskild löneskatt för juridiska personer beräknas år t uppgå till 95,32 miljarder kronor. En procentenhets sänkning av särskilda löneskatten ger en bruttoeffekt på -0,95 miljarder kronor (= -0,01 * 95,32). Varaktigt övervältras denna på löner. För övervältringen på kort sikt tillämpas samma övervältringsschema som för arbetsgivaravgifter (se avsnitt 6.1).

De kassamässiga effekterna läggs ut enligt samma mall som vid en ändring i egenavgifterna. Exemplet redovisas i nedanstående tabeller.

Exempel 6.4: En sänkning av den särskilda löneskatten med en procentenhet - fysiska personer

Beräkningsunderlaget för särskild löneskatt för fysiska personer beräknas år t uppgå till 6,42 miljarder kronor. Bruttoeffekten kommer därmed att uppgå till 0,06 miljarder kronor ($= -0,01 * 6,42$). Denna bruttoeffekt leder till ett bortfall på titeln 1291: Särskild löneskatt på statsbudgeten. En motverkande effekt uppkommer genom att näringsidkaren antas ta ut inkomstförstärkningen som inkomst av kapital som beskattas med 30 procent. På kort sikt beskattas emellertid endast 2/3 av inkomstökningen i kapital.

De kassamässiga effekterna läggs ut enligt samma mall som vid en ändring i egenavgifterna. Exemplet redovisas i nedanstående tabeller.

Tabell 6.10: Periodiserad redovisning av en sänkning av den särskilda löneskatten med en procentenhet - juridiska personer

Mdkr

Bruttoeffekt				-0,95
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	-0,35	-0,34	-0,32	-0,06
Kommunerna	0,25	0,25	0,26	0,30
Fysiska personers inkomstskatt	0,11	0,13	0,14	0,30
Summa intäkter	0,11	0,13	0,14	0,30
Lönekostnad	0,14	0,13	0,12	0,00
Summa kostnader	0,14	0,13	0,12	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,10	0,11	0,12	0,27
Ålderspensionsavgift	0,03	0,03	0,03	0,07
Allmän pensionsavgift	0,10	0,11	0,12	0,26
Summa intäkter	0,13	0,14	0,15	0,33
Ålderspension	-0,02	-0,03	-0,03	-0,06
Summa kostnader	-0,02	-0,03	-0,03	-0,06
Staten	-0,70	-0,70	-0,70	-0,62
Skatt på inkomst	0,10	0,09	0,08	0,04
Fysiska personers inkomstskatt	0,02	0,02	0,02	0,04
Juridiska personers inkomstskatt	0,08	0,07	0,06	0,00
Socialavgifter	-0,82	-0,80	-0,78	-0,59
Ålderspensionsavgift	0,00	0,00	0,00	0,01
Sjukförsäkringsavgift	0,03	0,03	0,04	0,08
Arbets-skadeavgift	0,00	0,00	0,00	0,01
Arbetsmarknadsavgift	0,01	0,01	0,02	0,03
Efterlevandepensionsavgift	0,01	0,01	0,01	0,01
Föräldraförsäkringsavgift	0,01	0,01	0,01	0,02
Allmän löneavgift	0,01	0,01	0,01	0,02
Särskild löneskatt	-0,88	-0,88	-0,87	-0,77
Summa intäkter	-0,72	-0,71	-0,70	-0,55
Ek. trygghet vid sjukdom, handikapp	-0,02	-0,02	-0,02	-0,04
Ek. trygghet vid ålderdom	0,00	0,00	0,00	-0,01
Ek. trygghet för familjer och barn	0,00	0,00	0,00	-0,01
Ek. trygghet vid arbetslöshet	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02
Lönekostnad	0,04	0,04	0,03	0,00
Summa kostnader	0,01	0,01	0,00	-0,08

Tabell 6.11: Kassamässig redovisning av en sänkning av den särskilda löneskatten med en procentenhet - juridiska personer

Mdkr

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	-0,37	-0,30	-0,22
Kommunerna	0,25	0,25	0,26
Fysiska personers inkomstskatt	0,11	0,13	0,14
Summa inkomster	0,11	0,13	0,14
Lönekostnad	0,14	0,13	0,12
Summa utgifter	0,14	0,13	0,12
Socialförsäkringssektorn	0,13	0,14	0,15
Ålderspensionsavgift	0,03	0,03	0,03
Allmän pensionsavgift	0,10	0,11	0,12
Summa inkomster	0,13	0,14	0,15
Ålderspension	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00
Staten	-0,74	-0,69	-0,63
Skatt på inkomst	0,00	0,10	0,15
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	0,02	0,02
Juridiska personers inkomstskatt	0,00	0,08	0,13
Socialavgifter	-0,75	-0,80	-0,78
Ålderspensionsavgift	0,00	0,00	0,00
Sjukförsäkringsavgift	0,03	0,03	0,04
Arbetskadavgift	0,00	0,00	0,00
Arbetsmarknadsavgift	0,01	0,01	0,02
Efterlevandepensionsavgift	0,00	0,01	0,01
Föräldraförsäkringsavgift	0,01	0,01	0,01
Allmän löneavgift	0,01	0,01	0,01
Särskild löneskatt	-0,81	-0,88	-0,87
Summa inkomster	-0,75	-0,70	-0,63
Ek. trygghet vid sjukdom, handikapp	-0,02	-0,02	-0,02
Ek. trygghet vid ålderdom	0,00	0,00	0,00
Ek. trygghet för familjer och barn	0,00	0,00	0,00
Ek. trygghet vid arbetslöshet	-0,01	-0,01	-0,01
Lönekostnad	0,04	0,04	0,03
Summa utgifter	0,01	0,01	0,00

Tabell 6.12: Periodiserad redovisning av en sänkning av den särskilda löneskatten med en procentenhet - fysiska personer

Mdkr

Bruttoeffekt				-0,06
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	-0,05	-0,05	-0,05	-0,05
Kommunerna	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa intäkter	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa intäkter	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00
Staten	-0,05	-0,05	-0,05	-0,05
Skatt på inkomst	0,01	0,01	0,01	0,02
Fysiska personers inkomstskatt	0,01	0,01	0,01	0,02
Socialavgifter	-0,06	-0,06	-0,06	-0,06
Särskild löneskatt	-0,06	-0,06	-0,06	-0,06
Summa intäkter	-0,05	-0,05	-0,05	-0,05
Summa kostnader	0,00	0,00	0,00	0,00

Tabell 6.13: Kassamässig redovisning av en sänkning av den särskilda löneskatten med en procentenhet - fysiska personer

Mdkr

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	-0,04	-0,05	-0,05
Kommunerna	0,00	0,00	0,00
Summa inkomster	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,00	0,00
Summa inkomster	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00
Staten	-0,04	-0,05	-0,05
Skatt på inkomst	0,01	0,01	0,01
Fysiska personers inkomstskatt	0,01	0,01	0,01
Socialavgifter	-0,05	-0,06	-0,06
Särskild löneskatt	-0,05	-0,06	-0,06
Summa inkomster	-0,04	-0,05	-0,05
Summa utgifter	0,00	0,00	0,00

7 Mervärdesskatt

Mervärdesskatt är en indirekt skatt. Det innebär att skattesubjekt och skatteobjekt inte sammanfaller. Skatten betalas in till staten av producenten (skattesubjekt) men kan övervältras på konsumenten (skatteobjekt) via högre priser. Som framgått i tidigare avsnitt antas en förändring av mervärdesskatten övervältras helt på den slutliga konsumenten.

Mervärdesskatten utgör ca en femtedel av den offentliga sektorns totala inkomster från skatter och avgifter. Mervärdesskatt tas ut på privat och offentlig konsumtion av varor och tjänster. Den tas ut i samtliga led i produktions- och distributionskedjan. Det mervärde som har tillförts varan respektive tjänsten i varje led beskattas. Rent praktiskt går det till så att mervärdesskattepliktiga företag i olika led i produktions- och distributionskedjan tar ut mervärdesskatt från efterföljande led (utgående skatt) och drar av mervärdesskatt från föregående led (ingående skatt). Mellanskillnaden betalas in till staten om den utgående mervärdesskatten är större än den ingående mervärdesskatten. Genom denna konstruktion undviker man dubbelbeskattning av det mervärde som skapas i varje led. Avdragsrätten medför att mervärdesskatt som hänförs till företagsmervärdesskattepliktiga inköp inte genererar några intäkter till staten. Staten erhåller endast mervärdesskatteintäkter genom inköp som görs av grupper som inte har rätt att dra av den ingående mervärdesskatten. Dessa grupper är hushållen, allmännyttiga ideella föreningar och de företag vars verksamhet inte är skattepliktigt. Intäkterna bokförs på inkomsttitel 1411: *Mervärdesskatt*.

Mervärdesskatt tas ut med en viss procent av beskattningsunderlaget, som utgörs av varans eller tjänstens pris före mervärdesskatt. Normalskattesatsen är 25 procent. För vissa varor och tjänster har man av olika skäl valt lägre skattesatser: 12 och 6 procent. Livsmedel, rumsuthyrning i hotellrörelse eller liknande verksamhet, samt konstnärers försäljning av egna konstverk är exempel på varor och tjänster som beskattas med 12 procent. Allmänna nyhetstidningar, böcker, personbefordran, entréavgifter till konserter, bio, teater och liknande föreställningar samt mervärdesskattepliktiga tjänster inom idrottsområdet beskattas med 6 procent. Varor och tjänster som inte beskattas men för vilka företag som säljer dessa varor och tjänster ändå har avdragsrätt för den ingående mervärdesskatten, benämns som kvalificerat undantagna. Receptbelagda läkemedel, skepp för yrkesmässig sjöfart, flygbensin och flygfotogen, guld som levereras till Sveriges riksbank samt sedlar och mynt som är gällande betalningsmedel är exempel på varor och tjänster som är kvalificerat undantagna. I Tabell 7.1 redovisas dessa under rubriken 0 procent.

Företag som tillhandahåller varor och tjänster som är undantagna från mervärdesskattning skall inte ta ut någon mervärdesskatt av efterföljande led. De har emellertid inte heller någon avdragsrätt för sin ingående mervärdesskatt. Det innebär att konsumtion av undantagna varor ändå belastas med mervärdesskatt på den del av mervärdet som tillförts i tidigare led. Härigenom skiljer sig beskattningen av de undantagna varorna och tjänsterna från de kvalificerat undantagna. Bostadshyror, sjuk- och tandvård, omsorg och finansiella tjänster är exempel på områden som är

undantagna från mervärdesbeskattning. Drygt 34 procent av hushållens konsumtion består av utgifter för varor och tjänster som är undantagna från skatteplikt. År 2004 förväntas det motsvara 386 miljarder kronor.

Sedan Sverige blev medlem i EU ska Sverige tillämpa det EU-direktiv (sjätte mervärdesskattedirektivet) som reglerar mervärdesbeskattningen. Av direktivet framgår bl.a. att varje medlemsstat själv får bestämma normalskattesatsen, som dock inte får understiga 15 procent, samt att det är tillåtet med högst två skattesatser som är lägre än normalskattesatsen för vissa varor och tjänster, dock ej understigande 5 procent. Av direktivet framgår vilka varor och tjänster som tillåts beskattas med en lägre skattesats än normalskattesatsen respektive vara undantagna från mervärdesbeskattning.

Tabell 7.1: Baser för mervärdesskatt 2001 till 2005¹⁾

Mdkr, löpande priser

Mervärdesskattesatser	2001	2002	2003	2004*	2005*
25 %	600	616	643	669	704
12 %	129	134	139	144	150
6 %	77	89	91	95	99
0 %	5	5	4	5	6

Anm.: * markerar att baserna är prognoser. Baserna motsvarar det underlag som mervärdesskatten beräknas på och redovisas därmed exklusive mervärdesskatt. Hushållens konsumtion fördelas utifrån data från SCB. Förbrukning och investeringar i verksamheter utan avdragsrätt fördelas utifrån den fördelning som används av Skatteverket vid beräkningen av Sveriges EU-avgift. Denna fördelning grundar sig på data från 2003 varför mervärdesskatteintäkterna, beräknade utifrån denna uppdelning, kan komma att skilja något från det totala utfallet. Alla baser är uttryckta enligt de nya nationalräkenskaperna (NR) som är anpassat till ESA95 (European System of Accounts). Kommunsektorns förbrukning och investeringar ingår inte i baserna.

¹⁾ Undantagna varor och tjänster redovisas inte i tabellen. Omsättningen inom det området uppskattas totalt till omkring 512 miljarder kronor för år 2005. Det är dock endast mervärdet i det sista ledet som undantas beskattning. Mervärdet som skapats i tidigare led inkluderas i basen för motsvarande skattesats.

I Tabell 7.1 visas mervärdesskattebaserna fördelade på olika skattesatser. De baser som redovisas i tabellen är de som är relevanta vid beräkning av budgeteffekter för staten och den konsoliderade offentliga sektorn. I de redovisade mervärdesskattebaserna ingår hushållens och de allmännyttiga ideella föreningarnas konsumtion samt förbrukning och investeringar i verksamheter utan avdragsrätt.

Mervärdesskattebaserna tas vanligen fram med hjälp av prognoser över privat konsumtion och utgiftsandelar för enskilda varor och tjänster enligt nationalräkenskaperna eller enligt varuvikter i konsumentprisindex. Vid skattesatsförändringar som berör enskilda varor eller tjänster används ibland omsättningsstatistik från branschorganisationer eller liknande material. Förbrukning och investeringar av aktuella varor och tjänster läggs till basen i den utsträckning som de används av företag utan avdragsrätt för ingående mervärdesskatt.

Vid beräkningar av statsfinansiella effekter tas ingen hänsyn till beteendeförändringar till följd av ändrade mervärdesskattesatser då det saknas bra underlag om priselasticiteter för enskilda varor och tjänster. Däremot tas hänsyn till att de faktiska mervärdesskatteintäkterna, på grund av skattefusk, uppbördsförluster m.m. är ca

2 procent lägre än vad de skulle ha varit i frånvaro av sådana förekomster. Vid budgetberäkningar avseende förändringar av skattesatser där alla varor och tjänster inom skattesatsens område omfattas beaktas detta genom att mervärdesskattebasen minskas med 2 procent. Vid en förändring av mervärdesskattesatsen som endast avser en enstaka vara eller tjänst beaktas dock inte detta eftersom kunskap saknas om storleken på skattefusk m.m. för enskilda varor och branscher.

7.1 Budgeteffekter

Budgeteffekten för den konsoliderade offentliga sektorn beräknas som summan av *bruttoeffekten* och den motverkande *KPI-effekten*. Bruttoeffekten visar hur den offentliga sektorns mervärdesskatteintäkter påverkas av en förändring av mervärdesskattesatsen. KPI-effekten avspeglar det faktum att den offentliga sektorns utgifter för pensioner, socialbidrag m.m. som är knutna till prisnivån, påverkas när en mervärdesskatteförändring ändrar den allmänna prisnivån. För en given storlek på bruttoeffekten beräknas KPI-effekten på ett enhetligt sätt. I kapitel 2 ges en detaljerad beskrivning av de indirekta effekter som följer på förändringar av KPI. Bruttoeffekten beräknas emellertid på olika sätt beroende på om åtgärden i fråga består i en förändring av skattesatsen på ett tidigare skattebelagt område eller om det rör sig om en skattebeläggning av ett tidigare undantaget område.

Ändrad skattesats på ett sedan tidigare mervärdesskattebelagt område

Bruttoeffekten för den konsoliderade offentliga sektorn av en skattesatsförändring på ett tidigare mervärdesskattebelagt område beräknas som förändringen av skattesatsen multiplicerat med mervärdesskattebasen för de varor och tjänster som omfattas av skattesatsförändringen (se Exempel 7.1: Sänkning av mervärdesskatten på livsmedel med en procentenhet).

Mervärdesskattebeläggning av ett tidigare undantaget område

Vid beräkning av bruttoeffekten för den konsoliderade offentliga sektorn av en mervärdesskattebeläggning av ett tidigare undantaget område behöver man ta hänsyn till följande:

- De ökade mervärdesskatteintäkter som skattebeläggningsen ger den offentliga sektorn. De ökade intäkterna består av den mervärdesskatt som inte är avdragsgill i senare produktions- och distributionsled, dvs. den mervärdesskatt som betalas av hushåll, ideella föreningar och av företag vars verksamhet inte är mervärdesskattepliktiga.
- Att företag som producerar varor och tjänster som är undantagna från mervärdesskatt inte har rätt att dra av den ingående mervärdesskatten. Den ingående mervärdesskatten utgör därmed en kostnad för dessa företag och en intäkt för den offentliga sektorn. När företagen får avdragsrätt för ingående mervärdesskatt i samband med mervärdesskattebeläggningsen flyter denna intäkt inte in till den offentliga sektorn i detta led utan först i ett senare led.

- Effekten på den offentliga sektorns mervärdesskatteintäkter av företagens kostnad för den ingående mervärdesskatten (före mervärdesskattebeläggningen) antas övervältras framåt på varans eller tjänstens pris.
- En mervärdesskattebeläggning medför att kostnaden för ingående mervärdesskatt avlägsnas. Priset exkl. mervärdesskatt på de aktuella varorna och tjänsterna antas då falla i proportion till denna kostnadsminskning. Skatteunderlaget för den utgående mervärdesskatten blir därför lägre än det skulle ha varit vid ett oförändrat producentpris (se Exempel 7.2: Mervärdesskattebeläggning av ett tidigare inte mervärdebeskattat område).

7.2 Effekter för stat och kommunsektorn

Förutom att beräkna budgeteffekterna för den konsoliderade offentliga sektorn är det intressant att se hur statens respektive kommunsektorns budget påverkas. Inom kommunsektorn (kommuner och landsting) bedrivs såväl skattepliktig som icke skattepliktig verksamhet. För kommunsektorns *icke* skattepliktiga verksamhet gäller ett särskilt system, det s.k. kommunkontosystemet. Kommunkontosystemet är ett kompensationsystem för kommunsektorns ingående mervärdesskatt i icke skattepliktig verksamhet i syfte att säkerställa konkurrensneutraliteten i valet mellan att bedriva verksamhet i egen regi eller annan regi (se prop. 2001/02:112 s. 17)⁴⁴. Kommunkontosystemet innebär således att kommunsektorn får kompensation för den ingående mervärdesskatten de inte har avdragsrätt för, dvs. ingående skatt hänförlig till den icke skattepliktiga verksamheten. Tidigare finansierades systemet genom att kommunsektorn betalade avgifter till systemet. Dessa avgifter skulle täcka uttagen ur systemet. Från och med den 1 januari 2003⁴⁵ är finansieringen statlig och uttagen från systemet sker över statsbudgeten. Avsikten är dock inte att staten skall stå för kostanden för kompensationen, utan det skall fortfarande kommunsektorn göra. För att uppnå denna effekt har statsbidragen till kommunsektorn sänkts i motsvarande grad.

Till följd av rätten till ersättning för ingående mervärdesskatt samt slopandet av avgiften till kommunkontona, har beräkningskonventionerna anpassats så att en ändrad mervärdesbeskattning av en vara eller tjänst inte längre ger någon direkt effekt på kommunsektorns budget. Däremot påverkas vissa poster indirekt via förändringar i konsumentpriser. Statens budget påverkas främst genom intäkterna från mervärdeskatt samt genom ett antal övriga poster som påverkas av ändrade konsumentpriser.

7.3 Periodiserade och kassamässiga effekter

Resonemanget om budgeteffekter har hittills handlat om *periodiserade* budgeteffekter, vilka inte tar hänsyn till hur faktiska betalningsströmmar ser ut.

⁴⁴ Se lagen (1995:1518) om mervärdesskattekonton för kommuner och landsting och förordningen (1995:1647) om ersättning för mervärdesskatt enligt lagen (1995:1518) om mervärdesskattekonton för kommuner och landsting

⁴⁵ Se prop. 2001/02:112 s.1, 20 och SFS 2002:671, SFS 2002:672

I verkligheten sker emellertid inbetalningarna av mervärdesskatten med en viss fördröjning. Vid den *kassamässiga* beräkningen beaktas denna fördröjning. Mervärdesskatt deklarerar och betalas drygt en månad efter verksamhetsmånaden. För företag med ett beskattningsunderlag över 40 miljoner kronor är förfallodagen den 26:e i månaden efter verksamhetsmånaden medan förfallodagen för övriga företag är den 12:e i andra månaden efter verksamhetsmånaden. Den andel av mervärdesskatten som betalas av större företag är ca 50 procent. Om en skattesatsförändring träder i kraft den 1 januari kan den kassamässiga budgeteffekten för staten under ikraftträdandeåret därför uppskattas till 11/12 av 50 procent respektive 10/12 av 50 procent av den periodiserade budgeteffekten.

För åren efter ikraftträdandeåret sammanfaller de kassamässiga med de periodiserade nettobudgeteffekterna.

Exemplen nedan med efterföljande tabeller visar hur budgeteffekterna av en sänkning av mervärdesskatten på livsmedel samt en mervärdesskattebeläggning av ett tidigare inte mervärdesskattebelagt område beräknas och redovisas.

Exempel 7.1: Sänkning av mervärdesskatten på livsmedel med en procentenhet

I detta räkneexempel visas budgeteffekterna av en sänkning av mervärdesskatten på livsmedel med en procentenhet från 12 till 11 procent. Hushållens konsumtion av livsmedel (skattebasen) beräknas uppgå till 124 miljarder kronor exklusive mervärdesskatt år 2005.

Bruttobudgeteffekten för den konsoliderade offentliga sektorn blir -1,21 miljarder kronor ($-0,01 * 124 * 0,98$) när hänsyn tas till skattefusk m.m. på 2 procent.

Eftersom de indirekta effekterna inträffar med ett års fördröjning påverkas enbart statsbudgeten av mervärdesskattesänkningen år 2005. Statens inkomster från mervärdesskatt minskar med 1,21 miljarder kronor. Mervärdesskattesänkningen från 12 till 11 procent kan förväntas sänka livsmedelspriserna med ca 0,89 procent ($1,11/1,12 - 1 = 0,0089$). Eftersom konsumtionen av livsmedel utgör ca 11 procent av den totala privata konsumtionen i Sverige blir genomslaget på prisnivån ca 0,1 procent ($0,0089 * 0,11$). Den lägre prisnivån som mervärdesskattesänkningen ger upphov till under 2005 påverkar bl.a. basbeloppet och inkomstskatteskalorna för år 2006 (KPI-effekten). Budgetförsvagningen blir därför mindre fr.o.m. år 2006 jämfört med år 2005. Den årliga budgeteffekten för den konsoliderade offentliga sektorn minskar till -1,05 miljarder kronor ($-1,21 * (1 - 0,1327)$), där -0,1327 motsvarar KPI-effekten för den offentliga sektorn. För kommunsektorn ger KPI-förändringen effekter på kommunalskatten, kommunernas lönekostnader och socialbidragen. Med avseende på dessa försvagas kommunsektorns budget med 0,04 miljarder kronor från 2006 och framåt.

För staten uppkommer motverkande KPI-effekter via bl.a. sjukförsäkring, pensioner, föräldrapenning, studiemedel och bostadsbidrag. Budgeteffekten för staten blir därför -1,21 miljarder kronor ($-0,01 * 124 * 0,98$) år 2005, och -1,14 miljarder kronor de efterföljande åren. En utförlig redovisning av hur KPI-effekterna beräknas finns i kapitel 2. Budgeteffekterna för 2005 till 2007 samt varaktigt presenteras nedan.

Tabell 7.2: Periodiserad redovisning av en sänkning av mervärdesskatt på livsmedel med en procentenhet*Mdkr, löpande priser*

Bruttoeffekt				-1,21
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	-1,21	-1,05	-1,05	-1,05
Kommunerna	0,00	-0,04	-0,04	-0,04
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	-0,05	-0,05	-0,05
Summa intäkter	0,00	-0,05	-0,05	-0,05
Lönekostnad	0,00	0,01	0,01	0,01
Förbrukningskostnad *	0,00	0,00	0,00	0,00
Socialbidrag	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,01	0,01	0,01
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,12	0,12	0,12
Allmän pensionsavgift	0,00	-0,02	-0,02	-0,02
Summa intäkter	0,00	-0,02	-0,02	-0,02
Ålderspension	0,00	0,15	0,15	0,15
Summa kostnader	0,00	0,15	0,15	0,15
Staten	-1,21	-1,14	-1,14	-1,14
Skatt på inkomst	0,00	0,07	0,07	0,07
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	0,07	0,07	0,07
Skatt på varor och tjänster	-1,21	-1,27	-1,27	-1,27
Mervärdesskatt *	-1,21	-1,21	-1,21	-1,21
Energiskatt	0,00	-0,06	-0,06	-0,06
Summa intäkter	-1,21	-1,20	-1,20	-1,20
UO10: Ek. trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,00	0,04	0,04	0,04
UO12: Ek. trygghet för familjer och barn	0,00	0,01	0,01	0,01
UO15: Studiestöd	0,00	0,02	0,02	0,02
UO18: Samhällsplanering, bost.f. och byggande	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,07	0,07	0,07

* Till följd av kommunernas rätt till ersättning för ingående mervärdesskatt tas i beräkningarna ingen hänsyn till förändringar i förbrukningskostnader vid ändrade skattesatser. Förändringar i inbetald mervärdesskatt från kommunerna till staten inkluderas inte heller i beräkningarna.

Tabell 7.3: Kassamässig redovisning av en sänkning av mervärdesskatt på livsmedel med en procentenhet

Mdkr

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	-1,06	-1,06	-1,05
Kommunerna	0,00	-0,04	-0,04
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	-0,05	-0,05
Summa inkomster	0,00	-0,05	-0,05
Lönekostnad	0,00	0,01	0,01
Förbrukningskostnad *	0,00	0,00	0,00
Socialbidrag	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,01	0,01
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,13	0,12
Allmän pensionsavgift	0,00	-0,02	-0,02
Summa inkomster	0,00	-0,02	-0,02
Ålderspension	0,00	0,15	0,15
Summa utgifter	0,00	0,15	0,15
Staten	-1,06	-1,14	-1,14
Skatt på inkomst	0,00	0,07	0,07
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	0,07	0,07
Skatt på varor och tjänster	-1,06	-1,27	-1,27
Mervärdesskatt *	-1,06	-1,21	-1,21
Energiskatt	0,00	-0,06	-0,06
Summa inkomster	-1,06	-1,21	-1,20
UO10: Ek. trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,00	0,04	0,04
UO12: Ek. trygghet för familjer och barn	0,00	0,01	0,01
UO15: Studiestöd	0,00	0,02	0,02
UO18: Samhällsplanering, bost.f. och byggande	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,07	0,07

*) Se anmärkning under periodiserad redovisning.

Exempel 7.2: Mervärdesskattebeläggning av ett tidigare inte mervärdebeskattat område

Ett företag som bedriver verksamhet som är undantagen från mervärdesskatt har ingen avdragsrätt för sin ingående mervärdesskatt. Det innebär att de insatsvaror som används i företaget är mervärdesskattebelagda. Undantaget gäller alltså enbart det förädlingsvärde som skapas i företaget. Om företagets verksamhet mervärdesskattebeläggs kan det dra av sin ingående mervärdesskatt.

Därigenom kommer en utvidgning av mervärdesskatteplikten endast träffa förädlingsvärdet i företaget samt eventuellt icke mervärdesskattebelagda insatsvaror.

Antag oförändrad vinstmarginal samt oförändrad försäljningsvolym och att verksamheten skall beläggas med 25 procent mervärdesskatt. Omsättningen före mervärdesskattebeläggningen antas uppgå till 10 miljarder kronor. All försäljning antas ske till icke skattskyldiga. Kostnadsstrukturen är sådan att ingående mervärdesskatt uppgår till 0,63 miljarder kronor. Antag att alla insatsvaror är belagda med 25 procents mervärdesskatt. Kostnaden för insatsvarorna kan då beräknas till 3,15 miljarder kronor inklusive mervärdesskatt ($0,63/0,20$) eller till 2,52 miljarder kronor exklusive mervärdesskatt ($0,63/0,25$). Förädlingsvärdet är således 6,85 miljarder kronor ($10 - 3,15$). Således uppgår omsättningen exklusive såväl ingående som utgående mervärdesskatt till 9,37 miljarder kronor ($10 - 0,63 = 2,52 + 6,85$).

Bruttobudgeteffekten motsvaras av den utgående mervärdesskatten minus den ingående mervärdesskatten miljarder kronor, d.v.s. $((10 - 0,63) * 0,25) - 0,63 = 2,34 - 0,63 = 1,71$.

Man kan också beräkna den utgående mervärdesskatten utifrån omsättningen inklusive mervärdesskatt det vill säga 10 miljarder kronor (vilken motsvarar 0,63 miljarder kronor). I så fall måste man dock kompensera för den ingående mervärdesskatten. Det innebär att man måste räkna bort 25 procent av den ingående mervärdesskatten ($0,25 * 0,63$) enligt följande: $(0,25 * 10) - 0,63 - (0,25 * 0,63) = 1,71$. Görs inte det så dubbelräknas mervärdesskatten och budgeteffekten blir:

$$(0,25 * 10) - 0,63 = 1,87$$

Beräkningen av periodiserade och kassamässiga nettobudgeteffekter sker med hjälp av samma parametrar som i exemplet med mervärdesskatt på livsmedel (se kapitel 2 samt tabell nedan). Detta innebär att den varaktiga nettoeffekten för staten uppgår till 1,60 miljarder kronor, medan nettoeffekten för konsoliderad offentlig sektor uppgår till 1,49 miljarder kronor.

Tabell 7.4: Periodiserad redovisning av mervärdesskattebeläggning av ett tidigare inte mervärdebeskattat område

Mdkr, löpande priser

Bruttoeffekt				1,71
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	1,71	1,49	1,49	1,49
Kommunerna	0,00	-0,04	-0,04	-0,04
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	-0,05	-0,05	-0,05
Summa intäkter	0,00	-0,05	-0,05	-0,05
Lönekostnad	0,00	0,01	0,01	0,01
Socialbidrag	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,01	0,01	0,01
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,12	0,12	0,12
Allmän pensionsavgift	0,00	-0,02	-0,02	-0,02
Summa intäkter	0,00	-0,02	-0,02	-0,02
Ålderspension	0,00	0,15	0,15	0,15
Summa kostnader	0,00	0,15	0,15	0,15
Staten	-1,21	-1,14	-1,14	-1,14
Skatt på inkomst	0,00	0,07	0,07	0,07
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	0,07	0,07	0,07
Skatt på varor och tjänster	-1,21	-1,27	-1,27	-1,27
Mervärdesskatt	-1,21	-1,21	-1,21	-1,21
Energiskatt	0,00	-0,06	-0,06	-0,06
Summa intäkter	-1,21	-1,20	-1,20	-1,20
UO10: Ek. trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,00	0,04	0,04	0,04
UO12: Ek. trygghet för familjer och barn	0,00	0,01	0,01	0,01
UO15: Studiestöd	0,00	0,02	0,02	0,02
UO18: Samhällsplanering, bost.f. och byggande	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,07	0,07	0,07

Tabell 7.5: Kassamässig redovisning av mervärdesskattebeläggning av ett tidigare inte mervärdebeskattat område

Mdkr, löpande priser

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	1,50	1,49	1,49
Kommunerna	0,00	0,06	0,06
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	0,07	0,07
Summa inkomster	0,00	0,07	0,07
Lönekostnad	0,00	-0,01	-0,01
Socialbidrag	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	-0,02	-0,02
Socialförsäkringssektorn	0,00	-0,18	-0,17
Allmän pensionsavgift	0,00	0,03	0,03
Summa inkomster	0,00	0,03	0,03
Ålderspension	0,00	-0,21	-0,21
Summa utgifter	0,00	-0,21	-0,21
Staten	1,50	1,61	1,61
Skatt på inkomst	0,00	-0,10	-0,10
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	-0,10	-0,10
Skatt på varor och tjänster	1,50	1,80	1,80
Mervärdesskatt	1,50	1,71	1,71
Energiskatt	0,00	0,09	0,09
Summa inkomster	1,50	1,70	1,70
UO10: Ek. trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,00	-0,06	-0,06
UO12: Ek. trygghet för familjer och barn	0,00	-0,01	-0,01
UO15: Studiestöd	0,00	-0,03	-0,03
UO18: Samhällsplanering, bost.f. och byggande	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	-0,09	-0,09

8 Punktskatter

Punktskatter räknas liksom mervärdesskatt till de indirekta skatterna, där skattesubjekt och skatteobjekt inte sammanfaller. Punktskatten betalas i regel in till staten av producenten (skattesubjekt) men antas övervältras på konsumenten (skatteobjekt) via högre priser. Det är framför allt tre typer av produkter som beläggs med punktskatter: alkohol, tobak och energi. Dessa punktskatter svarar för cirka 8 procent av den offentliga sektorns totala skatteintäkter.

Punktskatter läggs bl.a. på varor vars konsumtion ger upphov till samhälls-ekonomiska kostnader vid varans användning. Detta gäller t.ex. bensin, alkohol och tobak som har negativa effekter på miljö och hälsa. Punktskatterna är i allmänhet fixerade till ett visst belopp per enhet av varan eller proportionell mot det innehåll i varan som anses skadligt. Det finns dock även värderelaterade punktskatter⁴⁶. Punktskattens reala värde skulle minska om inte skattesatserna höjdes i takt med inflationen. Från och med 1994 infördes därför en realvärdesäkring av de intäktsmässigt mer betydande punktskatterna genom en årlig omräkning med konsumentenprisindex. Tobaks- och alkoholskatterna är dock undantagna från denna realvärdesäkring sedan den 1 augusti 1998.

Om den aktuella varan ingår i hushållens konsumtionsutgifter antas en förändring av punktskatten övervältras på hushållen via konsumentpriserna. Eftersom mervärdesskatten är en värderelaterad skatt kommer förändringen av punktskatten även att påverka statens intäkter från mervärdesskatt. Förändringen av punktskatten inklusive effekten på mervärdesskatten antas fullt ut påverka konsumentpriserna. Bruttoeffekten inkl. mervärdesskatt visar hur privat konsumtion i nominella termer förändras till följd av punktskatteförändringen.

Precis som vid förändringar av mervärdesskatten ger förändringar i punktskatten på en vara som ingår i hushållens privata konsumtion upphov till en KPI-effekt. Vid beräkningar av KPI-effekten av en punktskatteförändring måste dock även mervärdesskatteffekten av punktskatteförändringen beaktas. Följande uttryck beskriver hur detta kan ske:

$$\begin{aligned} \text{Volym} * \text{skattesatsförändring} * (1 + \text{mervärdesskattesats}) &= \text{bruttoeffekt inkl. mervärdesskatt} \\ \Rightarrow \text{KPI-effekt} \\ \text{Nettoeffekt} &= \text{bruttoeffekt inkl. mervärdesskatt} + \text{KPI-effekt} \end{aligned}$$

En punktskatteförändring på en insatsvara antas på kort sikt övervältras på löner, vinster och priser. På lång sikt antas det dock att punktskatteförändringen övervältras endast på löntagarna genom ändrade löner, vilket i sin tur ger en indirekt effekt på inkomstskatt och skattedelen av socialavgifterna.

⁴⁶ Tobaksskatten på cigaretter består både av en styckeskatt och en värderelaterad skatt.

Vid beräkningar av den offentlig-finansiella effekten av en skatteförändring beaktas generellt sett inte de effekter på efterfrågan som kan uppkomma då skatteförändringen övervältras på konsumentpriserna. Detta motiveras delvis av att sådana efterfrågeeffekter i allmänhet kan antas motsvaras av substitution mellan den vara som berörs av skatteförändringen och andra beskattade varor. Den offentlig-finansiella effekten av efterfrågeförändringarna torde därför i allmänhet vara begränsad. Förändringar i alkohol- och tobaksskatterna utgör dock ett undantag. Till följd av de regler som numera gäller för privatinförsel av alkohol och tobak från andra EU-länder kan betydande substitution mellan inhemska och utländska inköp uppkomma vid förändringar i skattereglerna. En sänkning av t.ex. ölskatten, som övervältras på konsumenterna i form av sänkta ölpriser, kan förmodas leda till att en del av privatinförseln av öl ersätts av ökad inhemska inköp vilket motverkar den direkta offentlig-finansiella effekten av skattesänkningen. Efterfrågeeffekter av detta slag bör beaktas i beräkningarna och arbete med att utveckla nya konventioner på detta område pågår. I princip bör bedömningar av efterfrågeeffekterna baseras på skattningar av efterfrågans priselasticitet. Sådana skattningar baserade på nuvarande förhållanden vad gäller möjligheterna till privatinförsel saknas dock. I det följande avsnittet redovisas därför endast den konvention som tidigare använts vid beräkningar av offentlig-finansiella effekter av ändrade skatter på alkohol eller tobak med hänsyn tagen till vissa efterfrågeeffekter. Den priselasticitet som används, och som uppgår till 0,92, baseras dock på skattningar avseende den inhemska efterfrågans priskänslighet under den tid då införselreglerna utgjorde en bindande restriktion på hushållens val mellan inhemska inköp och privatinförsel.⁴⁷ Under nuvarande förhållanden finns det skäl att anta att priselasticiteten avseende efterfrågan på alkohol som säljs i Sverige är betydligt högre. Sannolikt ligger den betydligt över 1. För närvarande kan vi dock inte lämna någon närmare bedömning av elasticitetens nuvarande storlek.

8.1 Alkoholskatt

Intäkterna från punktskatter på alkoholhaltiga drycker beräknas för 2005 uppgå till omkring 11,0 miljarder kronor. Sprit och öl beskattas proportionellt mot alkoholstyrkan och skattesatserna framgår av Tabell 8.1.

⁴⁷ I normalfallet används punktelasticiteter som visar elasticiteten i en viss punkt. Dessutom antas elasticiteten vara konstant längs hela efterfrågekurvan. I vissa fall kan det dock finnas skäl att frånga detta. Det gäller t.ex. om man skulle genomföra en skatteförändring i två steg.

Tabell 8.1: Skattesatser för beskattning av alkohol 2001 till 2005

Kr, löpande priser

År	2001	2002	2003	2004	2005
Etylalkohol (spritdrycker) (per liter ren alkohol)	501,40	501,40	501,40	501,40	501,40
Vin och andra jästa drycker (per liter)					
Över 1,2 men högst 2,25 volymprocent	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Över 2,25 men högst 4,5 volymprocent	7,58	7,58	7,58	7,58	7,58
Över 4,5 men högst 7,0 volymprocent	11,20	11,20	11,20	11,20	11,20
Över 7,0 men högst 8,5 volymprocent	15,41	15,41	15,41	15,41	15,41
Över 8,5 men högst 15,0 volymprocent	22,08	22,08	22,08	22,08	22,08
Över 15,0 men högst 18,0 volymprocent (endast vin)	45,17	45,17	45,17	45,17	45,17
Mellanklassprodukter (per liter)					
Över 1,2 men högst 15,0 volymprocent	27,20	27,20	27,20	27,20	27,20
Över 15,0 men högst 22,0 volymprocent	45,17	45,17	45,17	45,17	45,17
Öl (per volymprocent och liter)					
Över 0,5 men högst 2,8 volymprocent	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Över 2,8 volymprocent	1,47	1,47	1,47	1,47	1,47

I Tabell 8.2 redovisas statens periodiserade intäkter från alkoholskatten. Intäkter från beskattning av alkoholdrycker bokförs på inkomsttiteln 1425: *Alkoholskatt*, som i sin tur redovisas på fyra undertitlar: etylalkohol, vin och andra jästa drycker, mellanklassprodukter och öl.

Tabell 8.2: Intäkter från alkoholbeskattningen och förbrukade kvantiteter, periodiserade utfall 2001 till 2005

Mnkr, löpande priser

År	2001	2002	2003	2004*	2005*
Intäkter					
Etylalkohol (spritdrycker)	4 874	5 060	4 707	4 250	4 250
Vin och andra jästa drycker	3 597	3 346	3 304	3 355	3 830
Mellanklassprodukter	132	164	282	157	179
Öl	2 384	2 609	2 603	2 493	2 750
Summa	10 987	11 178	10 896	10 254	11 008
Förbrukad kvantitet					
<i>tusen liter i flaskor</i>					
Etylalkohol (spritdrycker)	24 346	25 249	23 491	21 191	21 191
Vin och andra jästa drycker	149 225	168 519	171 142	170 359	184 878
Mellanklassprodukter	3 292	4 485	5 624	4 402	5 211
Öl	239 000	257 400	265 300	281 420	294 921

Anm.: * markerar att uppgiften är en prognos.

Av Exempel 8.1 framgår hur skatteförändringar påverkar efterfrågan på en vis alkoholvara samt hur den periodiserade respektive den kassamässiga effekten beräknas.

Analysen baseras på en skattesänkning av vin. Notera att det elasticitetsantagande som används inte har anpassats till de förändringar i den inhemska alkoholefterfrågans priskänslighet som uppkommit till följd av ändrade regler för privatinförsel.

Exempel 8.1: Sänkt skatt på vin från 22,08 till 17,08 kronor per liter

Antag att konsumtionen av vin med en alkoholhalt på 8,50 till 15,00 volymprocent uppgår till 141 miljoner liter år t , att punktskatteintäkterna är 3 105 miljoner kronor och att literpriset på vin är 75 kronor. När skatten minskar med 5 kronor per liter kommer priset att minska med mer än 5 kronor på grund av att det tas ut mervärdesskatt på punktskatten. Priset minskar därmed med 6,25 kronor per liter (skattesänkningen * (1 + mervärdesskatten)) = (5 * (1 + 0,25)), då mervärdesskatten på alkoholdrycker är 25 procent. Det nya priset blir därmed 68,75 kronor per liter. Mervärdesskattens andel av priset är 20 % (= 0,25 / 1,25).

Ett förändrat pris påverkar efterfrågan på en vara och i normalfallet ökar efterfrågan när priset minskar. Effekter på efterfrågan av en prisförändring beskrivs av priselasticiteten som anger hur många procent efterfrågan ändras när priset ändras med en procent, $\varepsilon = -(\Delta Q/Q)/(\Delta P/P)$. För vin antas efterfrågan öka med 0,92 procent för varje procents minskning av priset⁴⁸.

I exemplet minskar priset från 75 till 68,75 kronor, dvs. med 8,33 procent. Detta medför en ökad efterfrågan på vin med 7,67 procent (0,92 * 0,0833), från 141 till 152 miljoner liter (141 * (1 + 0,0767)).

Skattesänkningen ger dessutom upphov till en rad olika motverkande budgeteffekter som sammanställs nedan:

Förändring i punktskatteintäkter

(+) Högre punktskatteintäkter p.g.a. ökad efterfrågan:

Intäktsökning = ursprungliga punktskatteintäkter * efterfrågeökning i procent
 = 3,105 * (0,92 * 0,0833) = 0,238 miljarder kronor.

(-) Lägre punktskatteintäkter p.g.a. sänkt skatt:

Intäktsminskning = ursprungliga punktskatteintäkter * konsumtion efter efterfrågeökning * punktskattesänkning i procent
 = 3,105 * (1 + 0,92 * 0,0833) * (5 / 22,08) = 0,757 miljarder kronor.
 Hänsyn måste alltså tas till den högre efterfrågan, som är en följd av prissänkningen på vin.

Förändring i mervärdesskatteintäkter

(+) Högre mervärdesskatteintäkter p.g.a. ökad efterfrågan:

Intäktsökning = ursprungliga mervärdesskatteintäkter * efterfrågeökning i procent
 = (0,141 * 3,105 * 0,2) * (0,92 * 0,0833) = 0,162 miljarder kronor.

(-) Lägre mervärdesskatteintäkter p.g.a. lägre pris på vin:

Intäktsminskning = ursprungliga mervärdesskatteintäkter * konsumtion efter efterfrågeökning * prisminskning i procent
 = (0,141 * 3,105 * 0,2) * (1 + 0,92 * 0,0833) * 0,0833 = 0,190 miljarder kronor.

Samlad effekt

(=) Sammanlagt erhålls en bruttoeffekt inkl. mervärdesskatt på -0,547 miljarder kronor
 = 0,238 - 0,757 + 0,162 - 0,190.

⁴⁸ Källa: Berggren, F. (1997) *Essays on the Demand for Alcohol in Sweden – Review and Applied Demand Studies*, Lund Economic Studies 71, Doktorsavhandling. Nationalekonomiska institutionen, Lunds Universitet.

Forts. förklaring

För staten och den konsoliderade offentliga sektorn blir den periodiserade bruttoeffekten inklusive mervärdesskatt ikraftträdandeåret (år t) -0,547 miljarder kronor. Eftersom skatteinbetalningarna släpar efter en månad blir den kassamässiga effekten -0,501 miljarder kronor ikraftträdandeåret ($= 11/12 * (-0,547)$). Då prisminskningen påverkar KPI blir inkomstförstärkningen mindre efterföljande år. Den varaktiga nettoeffekten blir -0,51 miljarder kronor för staten ($= (-0,547) * (1 - 0,0640)$) och -0,47 miljarder kronor för den konsoliderade offentliga sektorn ($= (-0,547) * (1 - 0,1327)$).

Anm.: Allmänt gäller att effekten av en varuskatteförändring kan skrivas $q_0 * \Delta t + \Delta q * t_1$, där q_0 står för ursprunglig konsumtion, t_1 för skatt efter skatteförändringen, Δq och Δt står för förändring i konsumtion respektive skatt. Vid en förändring i punktskattesatsen får man en effekt av själva punktskatteförändringen och en av den samtidigt mervärdesskatteförändringen. Det betyder att man inte kan uttrycka effekten lika enkelt utan måste gå tillväga enligt exemplet ovan.

Tabell 8.3: Periodiserad redovisning av sänkt punktskatt på vin från 22,08 till 17,08 kronor per liter*Mdkr*

Bruttoeffekt inkl. mervärdesskatt				-0,55
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	-0,55	-0,47	-0,47	-0,47
Kommunerna	0,00	-0,02	-0,02	-0,02
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	-0,02	-0,02	-0,02
Summa intäkter	0,00	-0,02	-0,02	-0,02
Lönekostnad	0,00	0,00	0,00	0,00
Socialbidrag	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,01	0,01	0,01
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,06	0,06	0,06
Allmän pensionsavgift	0,00	-0,01	-0,01	-0,01
Summa intäkter	0,00	-0,01	-0,01	-0,01
Ålderspension	0,00	0,07	0,07	0,07
Summa kostnader	0,00	0,07	0,07	0,07
Staten	-0,55	-0,51	-0,51	-0,51
Skatt på inkomst	0,00	0,03	0,03	0,03
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	0,03	0,03	0,03
Skatt på varor och tjänster	-0,55	-0,57	-0,57	-0,57
Skatt på vin och andra jästa drycker	-0,52	-0,52	-0,52	-0,52
Mervärdesskatt	-0,03	-0,03	-0,03	-0,03
Energiskatt	0,00	-0,03	-0,03	-0,03
Summa intäkter	-0,55	-0,54	-0,54	-0,54
Ek. trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,00	0,02	0,02	0,02
Ek. trygghet för familjer och barn	0,00	0,00	0,00	0,00
Studiestöd	0,00	0,01	0,01	0,01
Samhällsplanering, bost.f. och byggande	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	0,00	0,03	0,03	0,03

Anm.: Nollorna i kolumnen för 2004 visar att ingen KPI-effekt erhålls det år som åtgärden genomförs. Övriga nollor är avrundade vilket inte utesluter att de har effekt på de offentliga finanserna. Effekten är dock liten.

Tabell 8.4: Kassamässig redovisning av sänkt punktskatt på vin från 22,08 till 17,08 kronor per liter*Mdkr*

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	-0,50	-0,47	-0,47
Kommunerna	0,00	-0,02	-0,02
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	-0,02	-0,02
Summa inkomster	0,00	-0,02	-0,02
Lönekostnad	0,00	-0,00	0,00
Socialbidrag	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,01	0,01
Socialförsäkringssektorn	0,00	0,06	0,06
Allmän pensionsavgift	0,00	-0,01	-0,01
Summa inkomster	0,00	-0,01	-0,01
Ålderspension	0,00	0,07	0,07
Summa utgifter	0,00	0,07	0,07
Staten	-0,50	-0,51	-0,51
Skatt på inkomst	0,00	0,03	0,03
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	0,03	0,03
Skatt på varor och tjänster	-0,50	-0,57	-0,57
Skatt på vin och andra jästa drycker	-0,48	-0,52	-0,52
Mervärdesskatt	-0,03	-0,03	-0,03
Energiskatt	0,00	-0,03	-0,03
Summa inkomster	-0,50	-0,54	-0,54
Ek. trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,00	0,02	0,02
Ek. trygghet för familjer och barn	0,00	0,00	0,00
Studiestöd	0,00	0,01	0,01
Samhällsplanering, bost.f. och byggande	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	0,00	0,03	0,03

Anm.: Nollorna i kolumnen för 2004 visar att ingen KPI-effekt erhålls det år som åtgärden genomförs. Övriga nollor är avrundade vilket inte utesluter att de har effekt på de offentliga finanserna. Effekten är dock liten.

8.2 Tobaksskatt

Tobaksskatten förväntas ge 8,5 miljarder kronor i intäkter 2005. Punktskatten på cigaretter består av en styckskatt på 20 öre per cigarett och en värderelaterad skatt som uppgår till 39,2 procent av detaljhandelspriset. Enligt EU:s punktskatteregler skall punktskatten på cigaretter uppgå till minst 57 procent av detaljhandelspriset (d.v.s. inklusive punkt- och mervärdesskatt) och skall vara minst 60 euro per 1 000 cigaretter i den mest efterfrågade priskategorin⁴⁹. De medlemsstater som tar ut en punktskatt på minst 95 euro⁵⁰ per 1 000 cigaretter i den mest efterfrågade priskategorin behöver inte uppfylla kravet på en minimipunktskatt på 57 procent. År 2005 förväntas ett

⁴⁹ Från den 1 juli 2006 skall beloppet 60 euro ersättas med 64 euro.

⁵⁰ Från den 1 juli 2006 skall beloppet vara 101 euro.

cigarettpaket i den mest sålda priskategorin kosta 38,50 kronor, vilket ger en värderelaterad punktskatt på 15,09 kronor per paket och en total punktskatt på 19,09 kronor per paket. Detta motsvarar en punktskatt på 49,58 procent eller 105 euro per 1 000 cigaretter⁵¹. Den 1 mars 2003 infördes en minimipunktskattesats på cigaretter som har ett *lägre* detaljhandelspris än cigaretter i den mest sålda kategorin. Minimivån motsvarar 90 procent av den sammanlagda punktskatten på cigaretter i den mest efterfrågade priskategorin⁵². För år 2004 uppgår därmed minimivån till 17,18 kronor per paket. Marknadsandelen för lågpriscigaretter ökade under år 2002 men har stabiliserats till en nivå på omkring 15 procent av den totala marknaden under andra halvan av år 2003 och framåt. Cigarer beskattas med 56 öre per styck, tobak med 630 kr per kg, snus med 123 kronor per kg samt tuggtobak med 201 kronor per kg.

Skattesatserna för de olika tobaksvarorna har, med undantag för minimivån för cigaretter, varit oförändrade sedan 1 juli 1998. De redovisas i Tabell 8.5. Intäkter från beskattning av tobak bokförs på inkomstiteln 1424: Tobaksskatt och dess periodiserade utfall 2001 till 2003 samt prognoser för 2004 och 2005 framgår av Tabell 8.6.

Budgeteffekter av en ändring i tobaksskattesatsen beräknas på liknande sätt som vid en förändring i alkoholskattesatsen, se Exempel 8.1. Förändringar i efterfrågan på tobaksvaror kan uppskattas med hjälp av antaganden om varans priskänslighet. Internationella studier uppskattar att priskänsligheten för efterfrågan på tobaksprodukter generellt sett ligger kring $-0,4$ för vuxna rökare.

Tabell 8.5: Skattesatser för tobak 2005

Kr/styck, procent och kr/kg

Cigaretter	
Styckskatt, öre/styck	0,20
Värderelaterad skatt på detaljhandelspriset, procent	39,2
Minimivån, procent av punktskatten på mest sålda priskategorin	90
Cigariller och cigarer, öre/styck	0,56
Tobak, kr/kg	630
Snus, kr/kg	123
Tuggtobak, kr/kg	201

⁵¹ Utifrån växelkurs den första arbetsdagen i oktober 2003, det datum som används vid omräkningar inom EU (1 euro = 9,0525 svenska kronor).

Enligt direktiv 2002/10/EG tillåts de medlemsstater som inte antagit euron tillämpa växelkursen den första arbetsdagen i oktober 2000 för omräkning av beloppet 95 euro (1 euro = 8,527 svenska kronor).

⁵² Huvudregeln är en styckskatt på 0,20 kronor per cigarett samt en värderelaterad skatt på 39,20 procent av detaljhandelspriset. Dock ska punktskatten uppgå till lägst 90 procent av punktskatten på den mest efterfrågade priskategorin.

Tabell 8.6: Intäkter från tobaksskatten och förbrukade kvantiteter, periodiserade utfall 2001 till 2005

Mnkr, löpande priser

År	2001	2002	2003	2004 ¹⁾	2005 ¹⁾
Intäkter					
Cigaretter	6 614	6 977	6 760	6 942	7 011
Fullpriscigaretter			5 931	6 055	6 119
Lågpriscigaretter ²⁾			829	887	892
Cigarrer/cigariller	34	30	27	25	23
Tobak	568	558	520	588	511
Snus	796	840	849	861	921
Tuggtobak	3	3	3	3	3
Summa	8 015	8 408	8 159	8 419	8 469
Förbrukad kvantitet					
Cigaretter, 1000 styck	7 148 870	7 437 304	7 224 000	7 375 087	7 412 652
Fullpriscigaretter			6 212 640	6 342 575	6 374 881
Lågpriscigaretter			1 011 360	1 032 512	1 037 771
Cigarrer/cigariller, 1000 styck	30 969	53 333	47 529	44 608	40 325
Tobak, 1000 kg	901	886	825	934	811
Snus, 1000 kg	6 473	6 829	6 901	7 002	7 491
Tuggtobak, 1000 kg	13	13	13	14	13

¹⁾ Markerar att uppgiften är en prognos.

²⁾ Från den första mars 2003 har en minimipunktskattesats införts på cigaretter med lägre detaljhandelspris än cigaretter i den mest sålda priskategorin.

8.3 Energi-, miljö- och fordonsrelaterade skatter

Intäkterna från olika energi-, miljö- och fordonsrelaterade punktskatter beräknas 2005 till närmare 79 miljarder kronor, vilket motsvarar cirka en fjärdedel av de totala intäkterna från skatter på varor och tjänster. Energiskatten på fossila bränslen och elkraft svarar för knappt 38 miljarder kronor av intäkterna, och utgår med ett visst belopp per volym-, vikt- eller energienhet. Skattesatserna för bensin och dieselolja är differentierade ur miljösynpunkt beroende på innehållet av bl.a. bly, bensen, svavel, aromatiska kolväten m.m. Tillverkningsindustrin, jord- och skogsbruket samt vattenbruket betalar inte någon energiskatt på bränslen och betalar en koldioxidskatt som är nedsatt till 21 procent. För motorbränslen sker ingen nedsättning för tillverkningsindustrin.

Tabell 8.7: Inkomster från energi-, miljö- och fordonsrelaterade skatter, kassamässiga utfall 2001 till 2005*Mdkr, löpande priser*

År	2001	2002	2003	2004*	2005*
Energiskatt					
Elkraft	12,35	13,87	15,45	18,10	17,59
Bensin	17,63	17,19	15,98	14,38	15,21
Fossila bränslen utom bensin	6,54	5,92	5,05	3,92	5,11
Koldioxidskatt					
Bensin	6,49	7,83	9,44	10,08	11,38
Fossila bränslen utom bensin	9,97	11,54	14,32	14,74	15,73
Särskild skatt på el från kärnkraft	1,84	1,80	1,82	1,86	1,86
Svavelskatt på bränslen	0,08	0,13	0,14	0,09	0,09
Särskild skatt mot förurning	0,05	0,06	0,06	0,05	0,05
Skatt på råttolja	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02
Summa energirelaterade skatter	54,98	58,36	62,28	63,24	67,04
Fordonsskatt	7,02	7,43	7,69	8,00	9,39
Vägavgift på tunga fordon	0,65	0,74	0,64	0,58	0,63
Trängselskatt					0,46
Summa fordonsrelaterade skatter	7,67	8,17	8,33	8,58	10,02
Miljöskatt på handelsgödsel, bekämpningsmedel	0,43	0,37	0,44	0,32	0,32
Skatt på avfall	0,95	0,91	0,90	0,62	0,70
Skatt på naturgrus m.m.	0,13	0,12	0,22	0,24	0,22
Summa alla skatter	64,16	67,93	72,17	73,00	78,76

Anm.: Skillnaden mellan periodiserad och kassamässig redovisning är liten för dessa punktskatter. En * markerar att uppgiften är en prognos.

Koldioxidskatten beräknas svara för drygt 29 miljarder kronor av intäkterna från de energi-, miljö- och fordonsrelaterade skatterna. Koldioxidskatten är proportionell mot de koldioxidutsläpp som uppstår vid förbränning av bränslet.

Drygt 8 miljarder kronor av de energi-, miljö- och fordonsrelaterade skatterna utgörs av fordonsskatt som tas ut på innehav av motorfordon.

Till de energirelaterade skatterna räknas även svavelskatten. På torv, kol, petroleumkoks och andra fasta eller gasformiga bränslen uppgår den till 30 kronor per kg svavel i bränslet. Svavelskatten på flytande bränslen, t.ex. eldningsolja, utgör 27 kronor per m³ för varje tiondels viktprocent svavel i bränslet. Ingen skatt utgår dock för flytande bränslen med en svavelhalt på högst 0,05 viktprocent.

I budgetpropositionen för 2005 föreslår regeringen höjningar av energiskatten på bensin, diesel och el inom ramen för en fortsatt skatteväxling. Energiskatten på bensin och diesel höjs med 15 respektive 30 öre per liter. För diesel som används för drift av jord- och skogsbruksmaskiner sänks energiskatten med 2 kronor per liter från 2005 års nivå. Energiskatten på el höjs med 1,2 öre per kilowattimme för hushålls- och servicesektorn. För tillverkningsindustrin, jord- och skogsbruket, som tidigare inte betalat någon energiskatt på elkraft, infördes en sådan skatt på 0,5 öre per kilowattimme från den 1 juli 2004. Punktskatterna på bensin, villaolja och hushållsel

beräknas 2005 uppgå till 51, 45, respektive 22 procent av priset, inklusive punktskatt och mervärdesskatt.⁵³

Tabell 8.8: Punktskattesatser på energiområdet 2001 till 2005

Kr/liter, kr/m³ och öre/kWh, löpande priser

År		2001	2002	2003	2004	2005
Energiskatt						
Bensin	kr/liter					
Miljöklass 1		3,26	3,16	2,94	2,68	2,84
Alkylatbensin ¹⁾			1,66	1,41	1,12	1,27
Miljöklass 2		3,29	3,19	2,97	2,71	2,87
Övrigt		3,92	3,84	3,63	3,38	3,54
Dieselolja	kr/m ³					
Miljöklass 1		1 512	1 323	1 004	733	1036
Miljöklass 2		1 739	1 557	1 243	975	1279
Miljöklass 3		2 039	1 865	1 556	1 294	1600
Eldningsolja	kr/m ³	688	707	720	732	735
Koldioxidskatt						
Bensin	kr/liter	1,24	1,46	1,77	2,11	2,12
Dieselolja och eldningsolja	kr/m ³	1 527	1 798	2 174	2 598	2609
Energiskatt på elkraft						
Tillv.industri, jord- och skogsbruk	öre/kWh	0	0	0	0,5 ⁴⁾	0,5
Vissa kommuner i norra Sverige ²⁾³⁾		12,5	14,0	16,8	18,1	19,4
El-, gas-, värme- & vattenförsörjning i övriga kommuner ³⁾		15,8	17,4	20,2	21,5	22,8
Övriga		18,1	19,8	22,7	24,1	25,4

Anm.: ¹⁾ Trädde i kraft den 15 november 2002. Alkylatbensin är avsedd för tvåtaktsmotorer, främst till båtar.

²⁾ Samtliga kommuner i Västerbottens, Norrbottens, och Jämtlands län, Sollefteå, Ånge och Örnsköldsvik i Västernorrlands län, Ljusdal i Gävleborgs län, Torsby i Värmlands län, och Malung, Mora, Orsa, och Älvdalen i Dalarnas län.

³⁾ Under perioden november - mars tas en förhöjd energiskatt ut för el som förbrukas i elektriska pannor som ingår i en elpanneanläggning vars installerade effekt överstiger 2 MW. Enligt förslag i budgetpropositionen för 2005 blir skattesatserna 21,8 öre/kWh för kommunerna definierade i anmärkning 2, medan övriga betalar 25,4 öre/kWh.

⁴⁾ Infördes den 1 juli 2004.

En särskild skatt tas ut på den installerade termiska effekten i en kärnkraftsreaktor. Skattesatsen är 5 514 kronor per MW och månad.

Skatterna på bekämpningsmedel och handelsgödsel infördes 1984 med syftet att minska användningen av dessa medel. Skatten på handelsgödsel är 1,80 kronor per kg kväve och 30 kronor per kg kadmium. Bekämpningsmedelsskatten höjdes den 1 januari 2004 från 20 kronor till 30 kronor per kg verksam beståndsdel som en del av den gröna skatteväxlingen. Den 1 juli 1997 infördes en skatt på naturgrus för att

⁵³ Uppgiften för el baseras på Statistiska Centralbyråns statistik över medelpriset för en eluppvärmd villa per den 1 januari 2005. Uppgifterna för villaolja respektive bensin baseras på Svenska Petroleuminstitutets årsmedelpriser 2004 för eldningsolja 1, samt bensin 95 oktän.

förbättra hushållningen med naturgrus. Skattesatsen uppgår till 10 kronor per ton naturgrus. En skatt på deponerat avfall infördes den 1 januari 2000. Den uppgår för närvarande till 370 kronor per ton avfall och tas ut både på hushålls- och industriavfall. Syftet är att främja återvinning och energiutvinning av avfall, och att därigenom minska deponeringen. Utöver dessa skatter finns några miljörelaterade avgifter som fiskalt sett har begränsad betydelse eller ger öronmärkta intäkter, bl.a. skrotningsavgiften, batteriavgiften och kväveoxidavgiften.

Till punktskatterna kan även räknas fordonsskatten, vilken är en årlig skatt som utgår på personbilar, bussar, lastbilar, motorcyklar, trafiktraktorer, motorredskap och släpvagnar. Skattesatserna varierar främst med slag av fordon, drivmedel och vikt. Skatten på jordbrukstraktorer slopades den 1 januari 2002. Som en del av den gröna skatteväxlingen föreslås i budgetpropositionen för 2005 höjningar av fordonsskatten. För bensindrivna personbilar (inklusive övriga personbilar som inte kan drivas med diesel) och dieseldrivna personbilar föreslås fordonsskatten höjas med 23 procent respektive 2 procent. Fordonsskatten för lätta bussar och lätta lastbilar (med totalvikt av högst 3,5 ton) föreslås höjas med 40 procent.

Riksdagen beslutade i juni 2004 att lagen (2004:629) om trängselskatt skall träda i kraft den 1 januari 2005. Lagen är utformad så att den kan tillämpas i olika tätorter men kommer inledningsvis endast på försök att tillämpas vid passage av vissa angivna betalstationer i Stockholms innerstad. Försöket skall pågå till och med utgången av juli månad 2006. Regeringen har bemyndigats att bestämma den dag från vilken skatten skall tas ut. Inkomstberäkningen i Tabell 8.7 utgår från att skatten kommer att tas ut med början den 15 juni 2005.

Effektberäkningar av energi-, miljö- och fordonsrelaterade skatteförändringar

Energi- och miljöskatterna belastar hushållens konsumtion, företagens användning av insatsvaror samt ger en ökad förbrukningskostnad för den offentliga sektorn. De offentlig-finansiella effekterna av en skatteförändring beräknas, enligt konventionerna, på olika sätt beroende på om hushållen eller företagen betalar skatterna. Förbrukningskostnaden för den offentliga sektorn läggs in som en post i hushållssektorns räknescenarier, se Exempel 8.2 nedan. Fördelningen i Tabell 8.9 blir av central betydelse vid budgeteffektsberäkningarna.

I beräkningarna tas ingen hänsyn till eventuella beteendeförändringar som kan uppstå till följd av ändrad energi-, miljö- och fordonsbeskattning. På vissa områden tyder studier på att efterfrågan är relativt prisokänslig. Det gäller t.ex. motorbränslen, kväve i handelsgödsel, bekämpningsmedel,⁵⁴ naturgrus och fordon. I beräkningarna i Tabell 8.9 bortser vi därför från beteendeeffekter på dessa områden. I andra fall, t.ex. bränslen som används för uppvärmning samt avfall, är efterfrågan sannolikt mer pris känslig. I brist på närmare kunskap om priselasticiteternas storlek beaktas dock inte heller på dessa områden beteendeeffekterna.

⁵⁴ Flertalet studier har uppskattat priselasticiteten för bensin avsedd för hushåll till $-0,2$, för kväve i gödselmedel till mellan $-0,2$ och $-0,4$ och för bekämpningsmedel har priselasticiteten uppskattats till mellan $-0,2$ och $-0,5$.

Tabell 8.9: Energi- och miljörelaterade skatters beräknade fördelning mellan hushåll, företag och den offentliga sektorn som slutanvändare 2005

Procent

Skatt	Hushåll	Företag	Offentlig sektor
Energiskatt, el ¹⁾	54	33	13
Energiskatt, bensin	74	24	2
Energiskatt, diesel ²⁾	10	87	3
Energiskatt, övriga fossila bränslen	59	32	8
Koldioxidskatt, bensin	74	24	2
Koldioxidskatt, diesel ²⁾	10	87	3
Koldioxidskatt, övriga fossila bränslen	43	51	6
Naturgrusskatt	-	100	-
Avfallsskatt	34	64	2
Svavelskatt	-	100	-

Anm.: Fördelningen för energi- och koldioxidskatten baseras på Energimyndighetens prognos över energianvändningen för 2005.

¹⁾ Baseras på helårseffekt av 0,5 öre/kWh energiskatt på el för tillverkningsindustrin m.m., utan nedsättning i form av program för energieffektivisering.

²⁾ Andelar för dieselolja förutom till jord- och skogsbrukets arbetsmaskiner.

Vid förändringar i beskattningen beräknas först bruttoeffekterna som förändrade förbrukningskostnader för hushåll, företag och den offentliga sektorn enligt fördelningen som ges i Tabell 8.9.

Den offentlig-finansiella nettoeffekten räknas därefter ut genom att hänsyn tas till olika indirekta effekter. För den del av skatteförändringen som påverkar hushållen beräknas nettoeffekten på samma sätt som vid en förändring av mervärdesskatten. Prisförändringar för hushåll (inkl. mervärdesskatt) resulterar i förändrade konsumentpriser och därmed förändringar i den allmänna prisnivån. Indirekta effekter uppkommer genom att inkomstskatteskalen och olika offentliga utgifter är knutna till förändringar i KPI (se kapitel 2). Nettoeffekten beräknas med hänsyn till den indirekta KPI-effekten som ger utslag med en viss fördröjning. Den varaktiga nettoeffekten visar effekten vid fullt utslag.

Vad gäller företagets andel av bruttoeffekten (volym * skattesatsförändring * procentandel företag) beräknas den offentlig-finansiella nettoeffekten på ett liknande sätt som vid en förändring av arbetsgivaravgiften. (Det gäller dock inte förändringar i skatten på termisk effekt i kärnkraftverk, på handelsgödsel och bekämpningsmedel eller för fordonsskatten, se vidare nedan). Om skatten höjs för en insatsfaktor antas de ökade kostnaderna minska vinsterna, höja varans pris samt minska utrymmet för löneökningar. I beräkningarna förutsätts detta på kort sikt resultera i ett minskat antal arbetade timmar, till oförändrad timlön. Övervältringsmekanismen och de antaganden som görs beskrivs närmare i kapitel 2. Effekterna av övervältringsprofilen redovisas i Tabell 8.10 som andel av den bruttoeffekt som hänförs till företagen.

Tabell 8.10: Övervältring på lönesumma, vinster och priser inom företagen som andel av bruttoeffekten vid en ändring av en energi- eller miljöskatt

Procent

År	1	2	3	4	5	Varaktigt
Lönesumma ¹⁾	-25,12	-28,64	-31,65	-34,66	-37,68	-75,36
Vinster	-33,33	-29,00	-25,00	-21,00	-17,00	0,00
Priser	33,33	33,00	33,00	33,00	33,00	0,00

1) En förändring av lönesumman med 25,12 procent av bruttoeffekten innebär en förändring av lönekostnaderna inkl. socialavgifter med 33,33 procent.

När lönesumman sjunker med 25,12 procent av bruttoeffekten påverkas de inkomst- och utgiftstitlar som är relaterade till lönerna, dvs. arbetsgivaravgifter, förmåner och skatter. Genom att skattehöjningen reducerar företagets vinster sjunker intäkterna från bolagsskatten. Skattehöjningen påverkar även konsumentpriserna på företagets produkter och därmed den allmänna prisnivån, som medför en höjning av statens utgifter via KPI-effekten. Prisökningen resulterar dock i högre mervärdesskatteintäkter för staten. I beräkningarna förutsätts att KPI-effekten och mervärdesskatteeffekten tar ut varandra och beaktas inte på företagssidan (se även i kapitel 2).

På lång sikt antas hela skattehöjningen övervältras på lönerna via lägre lönesumma, och av detta följer att vinsterna förblir oförändrade. Kapitalägarnas (internationellt givna) avkastningsnivå⁵⁵ bibehålls därmed på lång sikt. Den varaktiga nettoeffekten är ett mått på den bestående effekten på det offentlig-finansiella saldot efter det att en anpassning skett i ekonomin till en ny jämvikt med sänkning av lönesumman motsvarande 75,36 procent av bruttoeffekten.

Effekten av en förändrad skatt på termisk effekt i ett kärnkraftsverk beräknas inte på detta sätt. I stället antas att skatteförändringen enbart påverkar kraftbolagens vinster, vilket ger upphov till indirekta effekter i form av förändrade bolagsskatteintäkter. Den indirekta effekten ges av bruttoskatteförändringen multiplicerad med den effektiva bolagsskattesatsen.

Skatteförändringar på handelsgödsel, bekämpningsmedel och dieselolja som används i jord- och skogsbrukets arbetsmaskiner antas enbart påverka näringsinkomster. Därför antas ingen övervältring på löner och priser utan skatteförändringen förutsätts påverka lönsamheten som i sin tur antas förändra avsättning till periodiseringsfond och expansionsfond samt underlaget till räntefördelning. Med hänsyn tagen till avsättning till periodiseringsfond beräknas nettoeffekten som bruttoskatteförändringen multiplicerad med (1- den effektiva bolagsskattesatsen).

Förändringar i fordonsskatten som berör hushåll antas inte medföra några indirekta effekter i form av KPI-effekter. Det utgår heller inte någon mervärdesskatt på fordonsskatt. Således sammanfaller bruttoeffekten med nettoeffekten. De fordonsskatteförändringar som antas påverka hushållen är skatt på motorcyklar och personbilar. Förändringar i skatt på övriga fordon antas påverka företagen, som t ex skatt på bussar, lastbilar och olika typer av motorredskap. Sådana förändringar förutsätts enbart ge effekt på bolagens vinster och beräkning av nettoeffekten görs på samma sätt som för skatten på handelsgödsel och bekämpningsmedel. Nedan följer ett

⁵⁵ Antagandet om en given kapitalavkastningsnivå avser alla sektorer. Ingen skillnad görs således mellan konkurrensutsatta och skyddade sektorer.

exempel på en beräkning av budgeteffekterna av en höjning av bensinskatten med en krona. Andra skatteförändringar kan beräknas på samma sätt givet den fördelning av den skattepliktiga konsumtionen som ges av Tabell 8.9.

Exempel 8.2: Energiskatten på bensin höjs med en krona per liter

Den totala bensinförbrukningen år 2005 beräknas uppgå till 5,41 miljoner m³, varav 4,00 miljoner m³ beräknas förbrukas av hushållen, 0,11 miljoner m³ av offentliga sektorn och resterande 1,30 miljoner m³ av företag⁵⁶. Energiskatten på bensin kan således beskrivas som både en punktskatt på privat konsumtion och en punktskatt på insatsvaror i produktionen.

En skattehöjning på 1 krona per liter ger, med antagande om en oförändrad bensinvolymer, en bruttoeffekt inkl. mervärdesskatt på 5,00 miljarder kronor ($= 4,00 * 1 * (1 + 0,25)$) från hushållssektorn. Bruttoeffekten inkl. mervärdesskatt beaktar således den ökade mervärdesskatteinkomst som uppkommer genom prishöjningen.

Skattehöjningen påverkar KPI, och en KPI-effekt uppkommer år t +1. När hänsyn tagits till KPI-effekten uppgår den varaktiga effekten från skattehöjningen för den konsoliderade offentliga sektorn till 4,34 miljarder kronor ($= 5,00 * (1 - 0,1325)$)⁵⁷. För staten uppgår den varaktiga nettoeffekten till 4,82 miljarder kronor från hushållssektorn. Denna effekt inkluderar även skatteintäkter från kommunernas förbrukning av bensin på 0,13 miljarder kronor ($= 0,11 * 1 + 0,855 * 0,11 * 1 * 0,25$), där 0,855 är den andel av förbrukningen som kan hänföras till kommunsektorns icke mervärdesskattepliktiga verksamhet (dvs. den del av verksamheten som inte har rätt att dra av den ingående moms). För socialförsäkringssektorn är den varaktiga nettoeffekten -0,51 miljarder kronor ($= -0,1018 * 5,00$), och för kommunsektorn uppgår den till 0,06 miljarder kronor ($= 0,0331 * (5,00 - 0,13)$).⁵⁸ En detaljerad redovisning ges i hushållstabellen nedan.

För den del av förbrukningen som sker i företagen (som får lyfta av moms), blir bruttoeffekten av höjningen 1,30 miljarder kronor.

På kort sikt antas den högre kostnaden för bensin övervältras på löntagarna i form av lägre löner, på företagen i form av lägre vinster och på konsumenterna i form av högre priser. På lång sikt antas hela skattehöjningen övervältras på lönerna. Profilen för övervältringen ges i Tabell 8.10. Denna övervältringsprofil innebär att lönekostnaderna antas sjunka varaktigt med 0,98 miljarder kronor. Detta påverkar såväl den kommunala skattebasen som kommunernas lönekostnader och ger en nettoförsämring av den kommunala ekonomin med 0,08 miljarder kronor. De sänkta lönekostnaderna medför att intäkter från den statliga inkomstskatten minskar med 0,09 miljarder kronor.

De sänkta lönerna reducerar även statens intäkter från arbetsgivaravgifterna. Den samlade varaktiga effekten på statens intäkter uppgår varaktigt till 0,98 miljarder kronor.

Samtidigt reduceras dock statens utgifter för löner och de intjänade förmånerna med 0,18 miljarder kronor. Den varaktiga nettoeffekten för staten av bensinskatteshöjningen för övriga förbrukare blir 1,15 miljarder kronor.

Övervältringen av skattehöjningen på lönerna ger likartade effekter för socialförsäkringssektorn; lägre inbetalda avgifter men även lägre förmåner. Netto innebär detta en intäktsminskning på 0,03 miljarder kronor.

⁵⁶ Enligt prognos för år 2005 blir dieselförbrukningen 3,24 miljoner m³, varav 0,32 miljoner m³ förbrukas av hushållen, 0,10 miljoner m³ av offentliga sektorn och 2,82 miljoner m³ av företagen. Diesel till jord- och skogsbrukets arbetsmaskiner är inte medräknad.

⁵⁷ Siffran 0,1325 utgör den sammanlagda indirekta KPI-effekten.

⁵⁸ Siffrorna 0,1018 och 0,0331 utgör delar av den indirekta KPI-effekten. 0,13 är den kommunala förbrukningskostnaden.

forts. exempel 8.2

De olika posterna redovisas i detalj i företagstabellen nedan. Den varaktiga nettoeffekten för den konsoliderade offentliga sektorn som härrör från övriga bensinförbrukares konsumtion blir med dessa antaganden 1,04 miljarder kronor.

Den sammanlagda varaktiga budgetförstärkningen för den konsoliderade offentliga sektorn av en bensinskattehöjning med 1 krona per liter blir då 5,38 miljarder kronor (= 4,34 + 1,04). Kassamässiga effekter för hushållens del följer det mönster som tecknats i kapitel 7. För övriga användare redovisas i kapitel 4 kassamässigheten enligt mönstret avseende tjänstepensionerna.

Tabell 8.11: Periodiserad redovisning av effekter som följer av att energiskatten på bensin höjs med en krona per liter - hushåll

Mdkr

Bruttoeffekt inkl. mervärdesskatt				5,00
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	5,00	4,34	4,34	4,34
Kommunerna	-0,13	0,03	0,03	0,03
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	0,21	0,21	0,21
Summa intäkter	0,00	0,21	0,21	0,21
Lönekostnad	0,00	-0,04	-0,04	-0,04
Förbrukningskostnad	-0,13	-0,13	-0,13	-0,13
Socialbidrag	0,00	0,00	0,00	0,00
Summa kostnader	-0,13	-0,18	-0,18	-0,18
Socialförsäkringssektorn	0,00	-0,51	-0,51	-0,51
Allmän pensionsavgift	0,00	0,09	0,09	0,09
Summa intäkter	0,00	0,09	0,09	0,09
Ålderspension	0,00	-0,60	-0,60	-0,60
Summa kostnader	0,00	-0,60	-0,60	-0,60
Staten	5,14	4,82	4,82	4,82
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	-0,31	-0,31	-0,31
Energiskatt	4,11	4,37	4,37	4,37
Mervärdesskatt	1,02	1,02	1,02	1,02
Summa intäkter	5,14	5,08	5,08	5,08
Ek.trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,00	-0,17	-0,17	-0,17
Ek.trygghet för familjer och barn	0,00	-0,02	-0,02	-0,02
Studiestöd	0,00	-0,07	-0,07	-0,07
Summa kostnader	0,00	-0,27	-0,27	-0,27

Tabell 8.12: Kassamässig redovisning av effekter som följer av att energiskatten på bensin höjs med en krona per liter - hushåll

Mdkr

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	4,58	4,34	4,34
Kommunerna	-0,13	0,03	0,03
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	0,21	0,21
Summa inkomster	0,00	0,21	0,21
Lönekostnad	0,00	-0,04	-0,04
Förbrukningskostnad	-0,13	-0,13	-0,13
Socialbidrag	0,00	0,00	0,00
Summa utgifter	-0,13	-0,18	-0,18
Socialförsäkringssektorn	0,00	-0,51	-0,51
Allmän pensionsavgift	0,00	0,09	0,09
Summa inkomster	0,00	0,09	0,09
Ålderspension	0,00	-0,60	-0,60
Summa utgifter	0,00	-0,60	-0,60
Staten	4,71	4,82	4,82
Fysiska personers inkomstskatt	0,00	-0,31	-0,31
Energiskatt	3,77	4,37	4,37
Mervärdesskatt	0,94	1,02	1,02
Summa inkomster	4,71	5,08	5,08
Ek.trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,00	-0,17	-0,17
Ek.trygghet för familjer och barn	0,00	-0,02	-0,02
Studiestöd	0,00	-0,07	-0,07
Summa utgifter	0,00	-0,27	-0,27

Tabell 8.13: Periodiserad redovisning av effekter som följer av att energiskatten på bensin höjs med en krona per liter - företag

<i>Mdkr</i>				
Bruttoeffekt				1,35
Nettoeffekter, År	2005	2006	2007	Varaktigt
Konsoliderad offentlig sektor	1,10	1,10	1,10	1,04
Kommunerna	-0,03	-0,03	-0,03	-0,08
Fysiska personers inkomstskatt	-0,13	-0,14	-0,16	-0,38
Summa intäkter	-0,13	-0,14	-0,16	-0,38
Lönekostnad	0,10	0,11	0,12	0,30
Summa kostnader	0,10	0,11	0,12	0,30
Socialförsäkringssektorn	-0,01	-0,01	-0,01	-0,03
Ålderspensionsavgift	-0,02	-0,03	-0,03	-0,07
Allmän pensionsavgift	-0,01	-0,02	-0,02	-0,04
Summa intäkter	-0,04	-0,04	-0,05	-0,11
Ålderspension och inkomstpension	0,03	0,03	0,03	0,08
Summa kostnader	0,03	0,03	0,03	0,08
Staten	1,13	1,14	1,15	1,15
Fysiska personers inkomstskatt	-0,03	-0,03	-0,04	-0,09
Juridiska personers inkomstskatt	-0,11	-0,10	-0,09	0,00
Ålderspensionsavgift	0,00	0,00	0,00	-0,01
Sjukförsäkringsavgift	-0,03	-0,04	-0,04	-0,10
Arbetsskadeavgift	0,00	0,00	0,00	-0,01
Arbetsmarknadsavgift	-0,01	-0,01	-0,02	-0,04
Efterlevandepensionsavgift	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02
Föräldraförsäkringsavgift	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02
Allmän löneavgift	-0,01	-0,01	-0,01	-0,03
Energiskatt	1,30	1,30	1,30	1,30
Summa intäkter	1,08	1,08	1,08	1,08
Ek. trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,02	0,02	0,02	0,05
Ek. trygghet för familjer och barn	0,00	0,00	0,00	0,01
Ek. trygghet vid arbetslöshet	0,01	0,01	0,01	0,02
Lönekostnad	0,03	0,03	0,04	0,09
Summa kostnader	0,06	0,07	0,07	0,18

Tabell 8.14: Kassamässig redovisning av effekter som följer av att energiskatten på bensin höjs med en krona per liter - företag

Mdkr

Nettoeffekter, År	2005	2006	2007
Konsoliderad offentlig sektor	1,13	1,09	1,00
Kommunerna	-0,03	-0,03	-0,03
Fysiska personers inkomstskatt	-0,13	-0,14	-0,16
Summa intäkter	-0,13	-0,14	-0,16
Lönekostnad	0,10	0,11	0,12
Summa kostnader	0,10	0,11	0,12
Socialförsäkringssektorn	-0,01	-0,01	-0,01
Ålderspensionsavgift	-0,02	-0,03	-0,03
Allmän pensionsavgift	-0,01	-0,02	-0,02
Summa intäkter	-0,03	-0,04	-0,05
Ålderspension och inkomstpension	0,03	0,03	0,03
Summa kostnader	0,03	0,03	0,03
Staten	1,16	1,13	1,05
Fysiska personers inkomstskatt	-0,02	-0,03	-0,04
Juridiska personers inkomstskatt	0,00	-0,11	-0,19
Ålderspensionsavgift	0,00	0,00	0,00
Sjukförsäkringsavgift	-0,03	-0,04	-0,04
Arbets-skadeavgift	0,00	0,00	0,00
Arbetsmarknadsavgift	-0,01	-0,02	-0,02
Efterlevandepensionsavgift	-0,01	-0,01	-0,01
Föräldraförsäkringsavgift	-0,01	-0,01	-0,01
Allmän löneavgift	-0,01	-0,01	-0,01
Energiskatt	1,19	1,30	1,30
Summa intäkter	1,10	1,06	0,98
Ek.trygghet vid sjukdom, handikapp och ålderdom	0,02	0,02	0,02
Ek.trygghet för familjer och barn	0,00	0,00	0,00
Ek.trygghet vid arbetslöshet	0,01	0,01	0,01
Lönekostnad	0,03	0,03	0,04
Statens utgifter	0,06	0,07	0,07

Bilaga A: Översikt över skattebaser och skattesatser för inkomståret 2005*

Mdkr och procent

År	Skattebas 2005	Skattesats 2005
Direkta skatter		
Fysiska personers inkomstskatt		
Kommunal inkomstskatt (vägd genomsnittlig skatt)	1 386	32,68
Statlig inkomstskatt skikt 1	97	20,00
Statlig inkomstskatt skikt 2	74	25,00
Allmän pensionsavgift	1 071	7,00
Inkomst av kapital		30,00
Överskott av kapital	104	
Underskott av kapital	61	
Avkastningsskatt pensionskapital	70	15,00
Avkastningsskatt kapitalförsäkringar	8	27,00
Fastighetsskatt bostadshus		
Småhus	1 444	1,00
Hyreshus	798	0,50
Förmögenhetsskatt	280	1,50
Inkomst av näringsverksamhet		
Aktiebolag och ekonomiska föreningar	199	28,00
Indirekta skatter		
Socialavgifter		
Arbetsgivaravgifter inklusive allmän löneavgift	1 049	32,70
Egenavgifter inklusive allmän löneavgift	33	30,89
Särskild löneskatt		
Pensionskostnader	95	24,26
Vissa förvärvsinkomster	6	24,26
Mervärdesskatter		
25-procentområdet	669	25
12-procentområdet	144	12
6-procentområdet	95	6
0-procentområdet	5	0

* Skattebaserna och skattesatsen för vägd kommunal inkomstskatt är prognoser för 2005

Bilaga B: Varaktiga effekter vid tidsbegränsade åtgärder

I allmänhet gäller att regeländringar är permanenta, vilket betyder att i frånvaro av särskilda beslut kommer de nya reglerna att gälla utan någon tidsbegränsning. Dock förekommer det beslut där regeländringar skall gälla endast under en begränsad tidsperiod. Därigenom uppstår det temporära saldiförändringar. Om en temporär saldiförändring påverkar statens lånebehov så uppstår det en varaktig effekt trots att saldiförändringen i sig är temporär. Den varaktiga effekten erhålls i dessa fall genom att summan av de nuvärdesberäknade kassamässiga saldiförändringarna multipliceras med den reala diskonteringsräntan. Utförlig information om hur nuvärdet av en betalningsström skall beräknas återfinns i bilaga C. Vid en tidsbegränsad åtgärd ges den varaktiga effekten inte av ikraftträdandeårets helårseffekt (reducerad med KPI-effekten) utan den blir mindre.

Åtgärder som introduceras successivt kan i beräkningshänseende betraktas som en kombination av tidsbegränsade och permanenta åtgärder. Även i dessa fall utgörs den varaktiga effekten av räntan på summan av de nuvärdesberäknade framtida saldiförändringarna. Någon bortre tidsgräns finns dock inte. I de situationer där åtgärden introduceras fullt ut från första året – vilket exempelvis gäller för en vanlig permanent åtgärd – utgörs den varaktiga effekten av helårseffekten i periodiserade nettotermer ikraftträdandeåret. Allmänt gäller nämligen att förstaårseffekten motsvaras av det sammanlagda värdet av en nuvärdesberäknad evig konstant betalningsström multiplicerad med realräntan.⁵⁹

Översättningen av tillfälliga saldiförändringar till en permanent budgeteffekt görs framförallt för att effekterna av tillfälliga åtgärder på ett rättvisande sätt skall kunna jämföras med effekterna av permanenta åtgärder. Exempelvis kan inte en tidsbegränsad inkomstförstärkning, mätt som en vanlig årseffekt, av en viss storlek användas för att finansiera permanenta utgiftsökningar av samma storlek.

⁵⁹ Innebörden av denna regel är att det är en onödig omväg att gå vägen över en nuvärdesberäkning. Observera dock att regeln förutsätter att man uttrycker varje årseffekt i ikraftträdandeårets priser och volymer; skulle man exempelvis beakta tillväxt i underliggande variabler krävs mer komplicerade beräkningar.

Bilaga C: Nuvärdesberäkningar

Val av diskonteringsränta

Vid nuvärdesberäkningar måste en diskonteringsränta fastställas. I beräkningskonventionerna används de räntor som redovisas i budgetpropositionen. Dessa räntor är uppskattade årsgenomsnitt. I samband med vårpropositionen gör finansdepartementets ekonomiska avdelning nya ränteprognoser. Om prognosen har reviderats väsentligt jämfört med budgetpropositionen används därefter istället de räntor som redovisas i vårpropositionen. Våra konventioner är följande:

1. Om nuvärdesberäkningen skall beakta effekterna av en *temporär* förändring – i vilket fall diskonteringen endast kommer att omfatta ett fåtal år – skall den inflationsjusterade dagsnoterade räntan på femåriga statsobligationer användas som diskonteringsränta. Den prognoserade femåriga räntan för 2005 är 4,49 procent.
2. Om nuvärdesberäkningen skall beakta effekterna av en *permanent* åtgärd – i vilket fall diskonteringen avser en mycket lång (egentligen evig) tidsperiod – skall den inflationsjusterade dagsnoterade räntan på tioåriga statsobligationer användas som diskonteringsränta. Den prognoserade tioåriga räntan för 2005 är 5,11 procent.
3. Om betalningsströmmarna (de årliga effekterna) är uttryckta i ikraftträdandeårets volym, skall en real diskonteringsränta användas. Om betalningsströmmarna är uttryckta i löpande priser, skall en nominell diskonteringsränta användas. I praktiken spelar det emellertid ingen roll vilket av dessa två förfaranden som används (se beskrivningen i nästa avsnitt).
4. Den inflationsjusterade räntan, dvs. realräntan, fås genom att korrigera den nominella räntan med en förväntad inflation på 2 procent vilket är liktydigt med Riksbankens inflationsmål. Att använda Riksbankens inflationsmål istället för en prognoserad inflation vid beräkningen av realräntan kan motiveras med följande argument. Om den faktiska inflationen tenderar att ligga över eller under inflationsmålet på 2 procent förväntas Riksbanken föra en sådan penningpolitik att den faktiska inflationen åtminstone i genomsnitt över tiden överensstämmer med inflationsmålet. Relationen mellan realräntan och den nominella räntan är:

$$r = \frac{1+i}{1+p} - 1 = \frac{i-p}{1+p} \Leftrightarrow 1+i = (1+r)(1+p) \quad (1)$$

där r är realräntan, p förväntad inflation och i är den nominella räntan. Om exempelvis räntan på femåriga statsobligationer är 4,49 procent skall en real diskonteringsränta på 2,44 procent användas om nuvärdesberäkningen sträcker sig över ett fåtal år.

5. Skall förstaårseffekten diskonteras? Om beslutet fattas i början av ett år alternativt om ett tidigare fattat beslut skall gälla från början av ett speciellt år, skall förstaårseffekten diskonteras. Om beslutet fattas i slutet av ett år alternativt om ett tidigare fattat beslut skall gälla från slutet av ett speciellt år, skall inte förstaårseffekten diskonteras.

Real eller nominell diskontering?

Det är förhållandevis enkelt att visa att real diskontering är liktydig med nominell diskontering. En nominell diskontering kan nämligen, se ekvation (1), uttryckas som:

$$\sum_{t=0}^T \frac{E_0(1+p)^t}{(1+i)^t} = \sum_{t=0}^T \frac{E_0(1+p)^t}{((1+r)(1+p))^t} = \sum_{t=0}^T \frac{E_0(1+p)^t}{(1+r)^t(1+p)^t} = \sum_{t=0}^T \frac{E_0}{(1+r)^t}, \quad (2)$$

där E_0 är ikraftträdandeårets effekt och $E_0(1+p)^t$ är årseffekten uttryckt i löpande priser. Uttrycket längst till höger är uttrycket för real diskontering. Med andra ord, ekvation (2) visar att nominell diskontering är liktydig med real diskontering.

Bilaga D: Kapitaliseringseffekter

Beräkningskonventionerna tar inte hänsyn till så kallade kapitaliseringseffekter. Med kapitaliseringseffekter avses i detta sammanhang de pris- och förmögenhetseffekter som skatteförändringar kan ge upphov till. Anledningen till detta är framförallt att storleken på kapitaliseringseffekterna i praktiken är svåra att bedöma. Modellen nedan visar emellertid hur kapitaliseringseffekterna av exempelvis en fastighetsskattehöjning teoretiskt sett skulle kunna beräknas under vissa antaganden.

Kapitaliseringseffekter av en höjd fastighetsskatt

Hur mycket extra skatteintäkter kan staten potentiellt få in genom att höja fastighetsskattesatsen? Svaret beror på i vilken utsträckning höjningen påverkar marknadsvärdena och därigenom taxeringsvärdena. För att illustrera beräkningsmetoden betraktar vi en situation med ett givet bestånd av småhus. Hushållen antas vara indifferent mellan att hyra och äga ett småhus och, för att förenkla framställningen, huspriset antas, Realt sett, vara oförändrat över tiden. Härav följer att priset på ett småhus ges implicit av:

$$R = (r + \tau)P + D, \quad (1)$$

där R är det reala belopp som ett representativt hushåll som mest är villigt att betala per år för att bo i huset, r är realräntan efter skatt (ränteavdrag), τ är den effektiva fastighetsskattesatsen (skatten som andel av huspriset), P är huspriset (eller marknadsvärdet) och D är underhålls- och driftskostnader.⁶⁰ R kan också tolkas som hushållets betalningsvilja för att hyra huset, vilken antas vara konstant vid en given tidpunkt. Vid ett taxeringsvärde som är 75 procent av marknadsvärdet och en nominell skattesats på 1 procent är den effektiva skattesatsen 0,75 procent. Ekvation (1) visar att för att hushållet skall vara indifferent mellan att hyra och äga ett småhus måste kostnaden för båda alternativen vara densamma. Om exempelvis $R = 64\,000$ kronor, $r = 0,03$, $\tau = 0,0075$ och $D = 26\,500$ kronor blir priset på huset $P = (64\,000 - 26\,500) / (0,03 + 0,0075) = 1\,000\,000$ kronor.

⁶⁰ Skatt på realisationsvinst och stämpelskatt bortses ifrån.

Om huspriset inte skulle förändras alls vid en höjning av skattesatsen från τ_0 till τ_1 , skulle fastighetsskatteökningen (ΔT) bli:

$$\Delta T = P_0 \Delta \tau, \quad (2)$$

där P_0 är det initiala (och det slutliga) huspriset och $\Delta \tau = \tau_1 - \tau_0$ är höjningen av skattesatsen. Om exempelvis den effektiva skattesatsen höjs från 0,75 till 1 procent kommer statens skatteintäkter från detta hus att öka med $1\,000\,000 * (0,01 - 0,0075) = 2\,500$ kronor per år. Denna beräkning är dock inte förenlig med ekvation (1) som visar att huspriset måste sjunka för att den årliga boendekostnaden (dvs. hushållets årliga betalningsvilja för att bo i huset) skall vara konstant. Om skattesatshöjningen kapitaliseras fullt ut i huspriset, erhålls prissänkningen genom derivering av ekvation (1) med avseende på skattesatsen (där den erhållna derivatan sätts lika med noll):

$$\frac{\partial R}{\partial \tau} = 0 \Leftrightarrow P + (r + \tau) \frac{\partial P}{\partial \tau} = 0, \quad (3)$$

där $\partial P / \partial \tau$ visar hur mycket huspriset måste sjunka för att förändringen i den årliga boendekostnaden skall vara lika med noll ($\partial R / \partial \tau = 0$). Om ekvation (3) löses för $\partial P / \partial \tau$, fås:

$$\frac{\partial P}{\partial \tau} = -\frac{P}{(r + \tau)}. \quad (4)$$

För en icke-marginell förändring av fastighetsskattesatsen, $\Delta \tau$, kan detta uttryck skrivas:

$$\Delta P = -\frac{P_0}{(r + \tau_1)} \Delta \tau, \quad (5)$$

där ΔP visar hur mycket priset sjunker vid en höjning av fastighetsskattesatsen från τ_0 till τ_1 . Om den effektiva skattesatsen skulle höjas från 0,75 till 1 procent skulle huspriset i exemplet ovan sjunka med 62 500 kronor. Fastighetsskatten för detta hus (eller statens skatteintäkter från detta hus) ökar med:

$$\frac{\partial T}{\partial \tau} = \frac{\partial(\tau P(\tau))}{\partial \tau} = P + \tau \frac{\partial P}{\partial \tau}. \quad (6)$$

För en icke-marginell förändring av fastighetsskattesatsen, kan detta uttryck skrivas enligt:

$$\Delta T = P_0 \Delta \tau + \tau_1 \Delta P. \quad (7)$$

Det första uttrycket i högerledet i ekvation (7) är identiskt med högerledet i ekvation (2), dvs. det visar hur stor skatteintäktsökningen skulle vara om skattesatshöjningen inte alls kapitaliseras i huspriset. Det andra uttrycket i högerledet visar effekten av kapitaliseringen. Om ekvation (5) sätts in i ekvation (7) erhålls:

$$\Delta T = P_0 \Delta \tau + \tau_1 \left(-\frac{P_0}{(r + \tau_1)} \right) \Delta \tau, \quad (8)$$

vilket förenklat kan skrivas som:

$$\Delta T = P_0 \left(\frac{r}{r + \tau_1} \right) \Delta \tau. \quad (9)$$

Med det tidigare exemplet där det initiala huspriset är 1 000 000 kronor visar ekvation (9) att statens intäkter från detta hus skulle öka med 1 875 kronor om den effektiva skattesatsen skulle höjas från 0,75 till 1 procent, vilket är 625 kronor mindre än vad som skulle bli fallet om skattesatshöjningen inte alls kapitaliserades i huspriset. I det aktuella exemplet överskattas alltså ökningen av skatteintäkterna med hela 25 procent om kapitaliseringseffekterna inte beaktas. Det gäller således att:

$$\Delta T = P_0 \left(\frac{r}{r + \tau_1} \right) \Delta \tau < P_0 \Delta \tau, \quad (10)$$

eftersom $0 < r/(r + \tau_1) < 1$. Med andra ord, om en höjning av skattesatsen kapitaliseras (helt eller delvis) i huspriserna, kommer skatteintäkterna att öka mindre än vad som skulle bli fallet om höjningen inte kapitaliseras.

Den viktiga slutsatsen av det ovan sagda är att om kapitaliseringseffekter ignoreras vid beräkningen av budgeteffekter vid en skattesatsförändring riskerar man att överskatta skatteintäktsökningen vid en skattesatshöjning och överskatta skatteintäktsbortfallet vid en skattesatssänkning.⁶¹

⁶¹ Analysen ovan bygger på antagandet att husbeståndet är konstant. Om priserna initialt ändras åt något håll är det rimligt att anta att detta påverkar nyproduktionen av hus på sikt, vilket i sin tur innebär att kapitaliseringseffekterna blir mindre än vad modellen ovan indikerar. Resultaten av en studie av Åsberg och Åsbrink (1994) indikerar att kapitaliseringseffekterna kanske bara blir hälften så stora om man beaktar förväntade förändringar i nybyggnationen. Modellen ovan bygger också på antagandet att det inte finns någon osäkerhet i ekonomin. I praktiken är detta antagande orealistiskt. Kapitaliseringseffekternas storlek är beroende på hur denna osäkerhet är beskaffad.

Bilaga E: Överväring av arbetsgivaravgifter

I Finansdepartementets beräkningar tillämpas vissa antaganden om överväring i samband med förändringar av arbetsgivaravgiften. Dessa antaganden har sin grund i en generell modell för vinstmaximering. Då beräkningskonventionerna enbart avser att vara ett underlag för beräkning av budgeteffekter är det möjligt att förenkla modellen i några avseenden, utan att detta påverkar slutresultatet.

I denna bilaga presenterar vi den modell av traditionellt slag som ligger till grund för synen på överväring och härleder uttryck som beskriver i vilken utsträckning en förändring i arbetsgivaravgifterna övervältras på vinster, priser respektive löner. Vi redovisar även de antaganden som görs rörande storleken på den årliga och varaktiga överväringen. För att förenklarna av modellen tydligt ska framgå utgår härledningen från den mer generella vinstmaximeringsmodellen.

Generell vinstmaximeringsmodell

Ett företag antas använda två produktionsfaktorer - arbete, L , och kapital, K , vars efterfrågade kvantiteter väljs så att företagets vinst maximeras. Arbete ersätts med lön, v , och för kapitalet betalar företaget en ränta, r . Efterfrågan på arbetskraft och kapital bestäms av företagets produktionsfunktion, $Y = f(L(T), K(T))$. Vidare antas att företagets efterfrågan på arbetskraft och kapital bestäms bl.a. av kostnaden för arbetsgivaravgiften, T . Företaget betalar även andra skatter och avgifter, men i fortsättningen bortses från dessa skatter så att T enbart avser kostnad för arbetsgivaravgiften. Utifrån dessa förutsättningar kan företagets vinst efter bolagsskatt, π , uttryckas som:

$$\pi = (P(T)f(L, K) - rK - v(T)L - T)(1 - \tau) \quad (1)$$

Nettointäkten, R , definieras som

$$R(T) = P(T)f(L, K) - rK, \quad (2)$$

och lönesumman, w , som

$$w(T) = vL. \quad (3)$$

Med dessa definitioner får vinstfunktionen istället följande utseende:⁶²

⁶² Denna förenklade version av vinstfunktionen används senare.

$$\pi = (R(T) - w(T) - T)(1 - \tau) \quad (4)$$

Kostnaden för arbetsgivaravgiften, T , uttrycks normalt som en andel, τ^w , av lönesumman vL och är därför lönesumman multiplicerad med arbetsgivaravgiften:

$$T = vL\tau^w \quad (5)$$

Som framgår av ekvation (1) antas att kostnaden för arbetsgivaravgiften, T , har en direkt påverkan på lönerna, men även en indirekt inverkan på företagets efterfrågan på arbetskraft och kapital. Därmed kommer produktionen att förändras när arbetsgivaravgiften förändras. En förändring av arbetsgivaravgiften kommer även att påverka den lön företaget betalar. Dessa antaganden är avgörande för förekomsten av övervältring.

Mängden arbetskraft och kapital väljs så att företagets vinst maximeras. Genom derivering av uttryck (1) med avseende på L och K erhålles ett uttryck för företagets optimala efterfrågan på arbete och kapital:

$$\frac{\partial \pi}{\partial L} = \left(\frac{\partial P}{\partial T} \frac{\partial T}{\partial L} f(L, K) + Pf_L - \frac{\partial v}{\partial T} \frac{\partial T}{\partial L} - v - \frac{\partial T}{\partial L} \right) (1 - \tau) = 0 \quad (6)$$

där

$$\frac{\partial T}{\partial L} = \frac{v\tau^w}{1 - L\tau^w \frac{\partial v}{\partial T}}$$

$$\Rightarrow Pf_L + Pf_L = v + \frac{\tau^w(1 + v_T)}{1 - L\tau^w v_T}$$

$$\frac{\partial \pi}{\partial K} = (Pf_K - r)(1 - \tau) = 0 \Rightarrow Pf_K = r \quad (7)$$

Det framgår därmed att den betingade efterfrågan på arbetskraft och kapital är en funktion av produktpriset, lönen och arbetsgivaravgiften:

$$L^* = D^L(P, v, \tau^w) \quad (8)$$

$$K^* = D^K(P, v, \tau^w) \quad (9)$$

Då priset och lönen i sig är funktioner av arbetsgivaravgiften, kan efterfrågan på arbetskraft och kapital skrivas som funktioner av enbart arbetsgivaravgiften

$$L^* = D^L(\tau^w) \quad (10)$$

$$K^* = D^K(\tau^w) \quad (11)$$

Om den vinstmaximerande efterfrågan på arbetskraft och kapital substitueras in i uttryck (1), kan den optimala vinstfunktionen också skrivas som en funktion av arbetsgivaravgiften,

$$\pi^* = (Pf(L^*, K^*) - rK^* - vL^* - T)(1 - \tau) \Rightarrow \pi^* = \pi^*(\tau^w, \tau). \quad (12)$$

Deriveras uttrycket för den optimala vinstfunktionen med avseende på τ^w erhålles ett uttryck för hur vinsten i optimum påverkas av en förändring i arbetsgivaravgiften.

Andelen övervältring av arbetsgivaravgiften på företagets vinst, α_π , blir:

$$\frac{\partial \pi^*}{\partial \tau^w} = - \left(1 - \frac{\partial P}{\partial T} f(L^*, K^*) - P \left(f_L \frac{\partial L^*}{\partial T} + f_K \frac{\partial K^*}{\partial T} \right) + \frac{\partial v}{\partial T} L^* + v \frac{\partial L^*}{\partial T} \right) \frac{\partial T}{\partial \tau^w} (1 - \tau) \quad (13)$$

Den sista derivatan i högerledet motsvaras av följande uttryck⁶³

$$\frac{\partial T}{\partial \tau^w} = vL^* \times \sum_{n=1}^{\infty} \left(v\tau^w \frac{\partial L^*}{\partial T} + \tau^w L^* \frac{\partial v}{\partial T} \right)^{n-1} = \frac{vL^*}{1 - \tau^w \left(v \frac{\partial L^*}{\partial T} + L^* \frac{\partial v}{\partial T} \right)} \quad (14)$$

Andelen övervältring av arbetsgivaravgiften på företagets nettointäkt, α_R , blir:

$$\alpha_R = \frac{\partial R}{\partial \tau^w} = \left(\frac{\partial P}{\partial T} f(L^*, K^*) + P \left(f_{L^*} \frac{\partial L^*}{\partial T} + f_{K^*} \frac{\partial K^*}{\partial T} \right) \right) \frac{vL^*(1 - \tau)}{1 - \tau^w \left(v \frac{\partial L^*}{\partial T} + L^* \frac{\partial v}{\partial T} \right)} \quad (15)$$

Av uttryck (15) framgår att en förändring av arbetsgivaravgiften kan påverka såväl produktpriset, P , som företagets optimala efterfrågan på arbete och kapital. Dessa effekter bestämmer den samlade effekten på nettointäkten.

Företagets konkurrenssituation bör vara avgörande för i vilken utsträckning avgiftsförändringen övervältras på försäljningspris respektive producerad kvantitet. Om företaget är verksamt på en homogen marknad med en hög grad av internationalisering är det rimligt att tro att utrymmet för prisförändringar kommer att vara begränsat. I en monopolsituation med en oelastisk efterfrågan är det å andra sidan kanske möjligt för företaget att övervältra en stor del av kostnadsförändringen på sina kunder genom en förändring i produktpriserna.

⁶³ Härledningen av detta uttryck är identisk med den härledning som redovisas i nästa avsnitt.

Vidare kommer en del av förändringen i arbetsgivaravgiften att övervältras på lönesumman, α_w :

$$\alpha_w = \frac{\partial w}{\partial \tau^w} = \left(\frac{\partial v}{\partial T} L^* + \frac{\partial L^*}{\partial T} v \right) \frac{v L^* (1 - \tau)}{1 - \tau^w \left(v \frac{\partial L^*}{\partial T} + L^* \frac{\partial v}{\partial T} \right)} \quad (16)$$

Som framgår av uttryck (16) kan detta ske både genom övervältring på nominell lön och genom en förändring i företagets efterfrågan på arbetskraft (sysselsättningseffekt). Fördelningen mellan övervältring på lön och övervältring på sysselsättning är beroende av den specifika situationen i varje enskild bransch.

Företagets vinst efter skatt bestäms sannolikt residualt på kort sikt. Detta innebär att den del av förändringen i arbetsgivaravgiften som inte påverkar priser, löner eller produktion kommer att påverka vinsten efter skatt. Däremot finns det idag studier som indikerar att avkastningskrav och därmed företagets långsiktiga vinster är internationellt bestämda i en liten öppen ekonomi som den svenska.⁶⁴ Om dessa studier avspeglar verkligheten, är det sannolikt att vinsten långsiktigt är helt oberoende av förändringar i arbetsgivaravgiften.

Förenkling av modellen

Beräkningskonventionerna avser att vara ett underlag för beräkning av budgeteffekter. Då underlaget för sociala avgifter är lönesumman, vL , och underlaget för bolagsskatt är vinst (indirekt via nettointäkten, $P(T)f(L, K) - rK$), är det möjligt att förenkla modellen i några avseenden. Ur budgetsynpunkt är det ovidkommande om övervältring på lönesumman sker genom förändring i sysselsättning eller genom en förändring i nominella löner. På motsvarande sätt är det ur budgetsynpunkt ovidkommande om en förändring i nettointäkt orsakas av en förändring i producerad kvantitet eller av en förändring i försäljningspriset. Utan att i sak förändra något är det därmed möjligt att förenkla modellen genom att substituera in nettointäkt och lönesumma i vinstfunktionen i ekvation (1) och istället utnyttja vinstfunktionen i ekvation (4).

I likhet med föregående avsnitt kan ett uttryck för övervältringseffekter erhållas genom att vinstfunktionen deriveras med avseende på arbetsgivaravgiften. Derivering av (4) ger:

$$\frac{\partial \pi^*}{\partial \tau^w} = - \left[1 - \frac{\partial R}{\partial T} + \frac{\partial w}{\partial T} \right] \frac{\partial T}{\partial \tau^w} (1 - \tau) \quad (17)$$

Uttryck (17) är därmed innehållsmässigt identiskt med uttryck (13) i den mer generella modellen. Övervältring på nettointäkt, $\partial R / \partial T$, sker fortfarande antingen

⁶⁴ Se t.ex. Apel och Södersten (1999), "Personal Taxation and Investment Incentives in a Small Open Economy", *International Tax and Public Finance* vol.6, no 1, pp. 71-88.

genom en anpassning av försäljningspriset och/eller genom en förändring av produktionen. Likaså innebär övervältring på lönesumma, $\partial w / \partial T$, antingen att efterfrågan på arbetskraft förändras eller att lönenivån förändras. Det framgår därmed tydligt att den del av förändringen i kostnaden för arbetsgivaravgiften, $\partial T / \partial \tau^w$, som inte fångas upp genom förändring i nettointäkt och/eller lönesumma, kommer att påverka företagets vinst efter skatt på det sätt som angivits i föregående avsnitt.

En härledning av fullständiga uttryck för de olika övervältringsandelarna kompliceras genom att kostnaden för arbetsgivaravgiften i sig är en funktion av lönesumman som är en funktion av kostnaden för arbetsgivaravgiften. Denna dynamik innebär att en förändring i lönesumman - som ett resultat av en förändring i arbetsgivaravgiften - påverkar företagets kostnad för arbetsgivaravgiften som påverkar lönesumman osv. Företagsledningen antas ha full kännedom om denna dynamik. Effekten av en förändring i arbetsgivaravgiften fångar därmed in hela dynamiken.

När man tar hänsyn till hela dynamiken har en förändring av arbetsgivaravgiften följande effekt på kostnaden för arbetsgivaravgiften:

$$\frac{\partial T}{\partial \tau^w} = w \left(1 + \left(\tau^w \frac{\partial w}{\partial T} \right) + \left(\tau^w \frac{\partial w}{\partial T} \right)^2 + \dots + \left(\tau^w \frac{\partial w}{\partial T} \right)^{n-1} \right) + \left(\tau^w \frac{\partial w}{\partial T} \right)^n \frac{\partial T}{\partial \tau^w}. \quad (18)$$

I och med att både skattesatsen och effekten på lönen är mindre än 1 kommer den andra delen av uttryck (18) att försvinna när man inkorporerar hela dynamiken, dvs.,

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \left(\tau^w \frac{\partial w}{\partial T} \right)^n \frac{\partial T}{\partial \tau^w} = 0. \quad (19)$$

Kvar blir därför enbart den första delen av uttryck (18), vilket är en oändlig geometrisk serie,

$$\frac{\partial T}{\partial \tau^w} = w \left(1 + \left(\tau^w \frac{\partial w}{\partial T} \right) + \left(\tau^w \frac{\partial w}{\partial T} \right)^2 + \dots + \left(\tau^w \frac{\partial w}{\partial T} \right)^n \right) = \sum_{n=1}^{\infty} w \left(\tau^w \frac{\partial w}{\partial T} \right)^{n-1}, \quad (20)$$

vars summa är:

$$\frac{\partial T}{\partial \tau^w} = \sum_{n=1}^{\infty} w \left(\tau^w \frac{\partial w}{\partial T} \right)^{n-1} = \frac{w}{1 - \tau^w \frac{\partial w}{\partial T}}. \quad (21)$$

Genom att substituera in uttrycket för derivatan (21) i uttryck (17) får vi ånyo ett fullständigt men förenklat uttryck för hur optimal vinst efter skatt, nettointäkt och lönesumma påverkas av en förändring i arbetsgivaravgiften, τ^w :

$$\frac{\partial \pi^*}{\partial \tau^w} = - \left[1 - \frac{\partial R}{\partial T} + \frac{\partial w}{\partial T} \right] \times \frac{w(1-\tau)}{1-\tau^w} \frac{\partial w}{\partial T}. \quad (17)$$

Från (17) erhåller vi slutligen uttryck för andelarna övervältring på vinster, nettointäkter och lönesumma.

1. Andelen övervältring på vinst:
$$\alpha_\pi = - \left[1 - \frac{\partial R}{\partial T} + \frac{\partial w}{\partial T} \right] \times \frac{w(1-\tau)}{1-\tau^w} \frac{\partial w}{\partial T}$$

2. Andelen övervältring på nettointäkter⁶⁵:
$$\alpha_R = \frac{\partial R}{\partial T} \times \frac{w(1-\tau)}{1-\tau^w} \frac{\partial w}{\partial T}$$

3. Andelen övervältring på lönesumma⁶⁶:
$$\alpha_w = - \frac{\partial w}{\partial T} \times \frac{w(1-\tau)}{1-\tau^w} \frac{\partial w}{\partial T}$$

Dessa uttryck bör bestämmas empiriskt. Då sådana skattningar saknas används för närvarande antaganden om dessa andelar. Dessa antaganden motsvarar vad som kan anses som rimligt mot bakgrund av de resultat som presenteras inom litteratur på området.⁶⁷ Antaganden om andelen övervältring på lönesumma (w), nettointäkt (R) och vinst (π), som ett resultat av en förändring i arbetsgivaravgiften år 1, redovisas för åren 1-5 och varaktigt i Tabell 8.15.

Tabell 8.15: Övervältringsantaganden

<i>Procent</i>						
År	1	2	3	4	5	Varaktigt
Lönesumma	$\alpha_w=-33$	$\alpha_w=-38$	$\alpha_w=-42$	$\alpha_w=-46$	$\alpha_w=-50$	$\alpha_w=-100$
Nettointäkter	$\alpha_R=33$	$\alpha_R=33$	$\alpha_R=33$	$\alpha_R=33$	$\alpha_R=33$	$\alpha_R=0$
Vinster	$\alpha_\pi=-33$	$\alpha_\pi=-29$	$\alpha_\pi=-25$	$\alpha_\pi=-21$	$\alpha_\pi=-17$	$\alpha_\pi=0$

⁶⁵ Motsvarande uttryck från den mer generella modellen ges av ekvation (15)

⁶⁶ Motsvarande uttryck från den mer generella modellen ges av ekvation (16)

⁶⁷ Dessa antaganden är för närvarande föremål för översyn.

Konsekvenser av övervältringsantaganden

Som framgått ovan enligt beräkningskonventionerna antas att en förändrad arbetsgivaravgift långsiktigt övervältras helt på lönerna, dvs. $\partial w/\partial T = 1$. Vidare antas att övervältringen på företagets nettointäkt och vinst är noll, $\partial R/\partial T = 0$ och $\partial \pi/\partial T = 0$. Innebörden av dessa antaganden framgår vid en omskrivning av ekvationerna (15) och (16) på elasticitetsform. Om övervältring på lönesumma överensstämmer med det varaktiga övervältringsantagandet kan ekvation (16) formuleras som:

$$\varepsilon_{LV} = \frac{\partial L^*/L^*}{\partial v/v} = \frac{1}{\frac{\partial v}{\partial T} L^*} - 1 \quad (22)$$

I beräkningskonventionerna görs genomgående det beräkningstekniska antagandet att det långsiktigt inte uppstår några sysselsättningseffekter av skatteförändringar, vilket innebär att långsiktigt är $\varepsilon_{LV} = 0 \Rightarrow \partial v/\partial T = 1/L^*$. Detta antagande innebär således att förändringen i lön som orsakas av en förändring i arbetsgivaravgiften kommer att vara beroende av företagets betingade arbetskraftsefterfrågan.

Nettointäkten antas på lång sikt återgå till samma nivå som innan arbetsgivaravgiftsförändringen, vilket innebär att uttrycket i ekvation (15) är 0. En omskrivning av (15) under detta antagande ger:

$$f_L \frac{\partial L^*}{\partial T} + f_K \frac{\partial K^*}{\partial T} = -\frac{\partial P/\partial T}{P} f(L^*, K^*) \Rightarrow \frac{\partial f/f}{\partial P/P} = -1 \quad (23)$$

Av ekvation (23) framgår att antagandena om övervältring medför att företagets utbudselasticitet är lika med -1 , dvs. när priset stiger med 1 procent minskar företagen sin produktion med 1 procent.

Övervältring av andra skatter som utgår på insatsfaktorer⁶⁸

Även andra skatteförändringar som påverkar produktionskostnaderna antas övervältras på priser (nettointäkter), löner (lönesumma) och vinster. Exempelvis en förändrad avkastningsskatt på det kollektiva tjänstepensionskapitalet (se kapitel 3) eller en förändrad punktskatt (se kapitel 5) antas ge liknande effekter som en arbetsgivaravgiftshöjning. Skatteförändringen påverkar i dessa fall emellertid enbart arbetsgivaravgifterna indirekt via effekten på löneunderlaget då arbetsgivaravgiften till skillnad från det tidigare exemplet hålls oförändrad.

⁶⁸ En omarbetning av denna del av bilagan i syfte att tydliggöra kopplingen till den generella vinstmaximeringsmodellen är planerad men har ännu inte fullföljts.

Vinstfunktionen kan i detta fall skrivas:

$$\pi = R - w - fk - T^a - T^p, \quad (24)$$

där T^a nu definierar arbetsgivaravgifterna och T^p en annan skatt som påverkar produktionskostnaden.

Om det antas att en förändring i T^p (ΔT^p) övervältras på priserna (försäljningsintäkterna) och lönerna men inte på ersättningen till andra produktionsfaktorer, kommer vinsten för företaget att förändras enligt följande:

$$\Delta \pi_t = \Delta R_t - \Delta w_t - \Delta T_t^a - \Delta T^p \quad (25)$$

Den indirekta effekten på arbetsgivaravgifterna kan skrivas:

$$\Delta T_t^a = \tau(w_t - w_0) = \tau \Delta w_t. \quad (26)$$

Ekvation (25) och (26) ger:

$$\Delta \pi_t = \Delta R_t - (1 + \tau) \Delta w_t - \Delta T^p. \quad (27)$$

Enligt antagande gäller att:

$$\Delta \pi_t = -\alpha_\pi^t \Delta T^p \quad (28)$$

$$\Delta R_t = \alpha_R^t \Delta T^p \quad (29)$$

$$1 - \alpha_\pi^t - \alpha_R^t = \alpha_w^t \quad (30)$$

Om (28)-(30) sätts in i (27) erhålls efter förenkling:

$$\Delta w_t = -\frac{\alpha_w^t}{1 + \tau} \Delta T^p. \quad (31)$$

Övervältringen uttryckt som andel av bruttoeffekten för år 1-5 samt varaktigt redovisas i Tabell 8.16.

Tabell 8.16: Andel av bruttoeffekt som övervältras på löner, vinster och priser

År	1	2	3	4	5	Varaktigt
Lönesumma	$-\frac{\alpha_w^1}{1 + \tau}$	$-\frac{\alpha_w^2}{1 + \tau}$	$-\frac{\alpha_w^3}{1 + \tau}$	$-\frac{\alpha_w^4}{1 + \tau}$	$-\frac{\alpha_w^5}{1 + \tau}$	$-\frac{1}{1 + \tau}$
Nettointäkt	α_R^1	α_R^2	α_R^3	α_R^4	α_R^5	0
Vinster	$-\alpha_\pi^1$	$-\alpha_\pi^2$	$-\alpha_\pi^3$	$-\alpha_\pi^4$	$-\alpha_\pi^5$	0

Bilaga F: Kort beskrivning av FASIT-modellen samt HEK och Storurval

FASIT-modellen är en statisk mikrosimuleringsmodell som används för att analysera budget- och fördelningseffekter av förändringar i skatte- och bidragsreglerna.⁶⁹ Modellen är statisk i den meningen att hushållen förutsätts ha oförändrat beteende. Med mikrosimuleringsmodell menas att befintliga eller simulerade skatter, bidrag eller ersättningar beräknas för varje individ och varje hushåll som ingår i databasen varefter beräkningarna summeras och räknas upp till riksnivå.

Modellprogrammet är skrivet i programmeringsspråket SAS.⁷⁰ Programmet är utvecklat av Statistiska Centralbyrån (SCB) i samarbete med Finansdepartementet. En första version togs fram 1987. Denna version kunde användas med SCB:s årliga inkomstfördelningsundersökning (HINK) som modellbefolkning. Numera har namnet på inkomstundersökningen ändrats till HEK (Hushållens ekonomi). Det ursprungliga syftet med FASIT-modellen var främst att beräkna effekten på disponibel inkomst för olika typer av hushåll vid ändringar i skatte- och bidragsregler. Modellen fick stor betydelse i samband med genomförandet av den stora skattereformen 1990 och 1991 och har sedan dess använts flitigt inom Regeringkansliet. SCB ansvarar för modellen och att gällande regelverk för skatter och bidrag finns med i modellprogrammet. Sedan 1995 finns också det s.k. Storurvalet som modellbefolkning. Huvudsyftet med Storurvalet är att öka precisionen vid skatteberäkningar samt att en mer detaljerad regional redovisning kan ske. Det tillåter också redovisning av mindre grupper. Storurvalet används även för beräkning av statens skatteintäkter. Modellen har nu också utökats med möjlighet att göra beräkningar för indirekta skatter. För detta ändamål används data från undersökningen om hushållens utgifter (HUT). Fram till och med år 2001 benämndes undersökningen hushållens budgetstatistik (HBS) och publicerades under namnet utgiftsbarometern. Modeller liknade FASIT-modellen finns numera i de flesta europeiska länder samt i Australien, Canada och USA. Flertalet av dessa modeller är skrivna i programmeringsspråket SAS.

FASIT-modellen

FASIT-modellen består av flera moduler. Varje modul innehåller gällande regelverk avseende skatter, bidrag respektive ersättningar för specifika områden. Exempel på beräkningar som tas om hand i några av de olika modulerna är beräkning av pensioner, arbetslöshetsersättning, sjukpenning, föräldrapenning och skatter. Det finns även en parametermodul som används då man vill ändra olika slag av konstanter, exempelvis skattesatser eller avtrappningsprocent i skatte- och bidragssystemen. I annat fall görs regeländringar som medför ändringar i programkoden.

⁶⁹ FASIT = Fördelnings-Analytiskt Statistiksystem för Inkomster och Transfereringar.

⁷⁰ SAS = Statistical Analysis System.

Några viktiga beräkningar som görs vid körning av FASIT-modellen:

- inläsning av individregister och viktregister,
- definition av parametrar och skatteregler,
- framskrivning av inkomster och förmögenhet,
- beräkning av skatte- och avgiftsunderlag,
- beräkningar av pensioner, övriga ersättningar, skatter och avgifter.

I FASIT-modellen specificeras inledningsvis sökvägen till de olika datamaterialen. Därefter samlas information i ett nytt datamaterial. Varje enskild person får sin urvalssannolikhet sparad tillsammans med övriga uppgifter. Beroende på vilket år som beräkningarna avser väljs olika viktregister, där urvalssannolikheten är kalibrerad med avseende på demografiska och strukturella förändringar. Hänsyn tas bl.a. till förändringar i sysselsättningen. Parametrar och regler karakteristiska för det år som skall studeras läggs in. Exempel på parametrar och regler är prisbasbelopp, skiktgränser, gränser för förmögenhetsskatt, skattesatser och avgiftsnivåer.

För såväl HEK som Storurvalet finns det beroende på taxeringsprocessen en eftersläpning i aktualitet på knappt 1,5 år. Innan det är möjligt att beräkna skatter och avgifter måste därför varje persons inkomst och förmögenhet justeras så att de återspeglar den nivå som förväntas under modellåret. Om exempelvis registren är från 2001 och beräkningar skall göras för 2004 så skrivs varje persons inkomst- och förmögenhetsuppgifter fram med den utveckling som har skett, och förväntas ske, i ekonomin i sin helhet. Vid framskrivningen av löneinkomsten görs åtskillnad beroende på vilken typ av anställning som personen har under registeråret. Framskrivningen kan antingen göras med hjälp av de framskrivningskoefficienter som SCB tillhandahåller i FASIT-modellen, eller genom att skriva fram datamaterialet med korrigerade eller helt egna framskrivningskoefficienter.

I detta skede är det nu möjligt att för varje person ta fram uppgifter på skattebaser och avgiftsunderlag. För att nämna ett par av dessa: den taxerade förvärvsinkomsten och underlaget för allmän pensionsavgift. Slutligen kan olika skatter och avgifter, beräknade på respektive underlag, fastställas.

Efter det att FASIT-modellen har levererat uppgifter på varje persons skatt återstår att beräkna de offentlig-finansiella effekterna. Detta görs genom att summera skatterna för alla personer och samtidigt ta hänsyn till varje enskild persons urvalssannolikhet. Om t.ex. en persons urvalssannolikhet är 5 procent så representerar den personen tjugo personer med exakt samma egenskaper. Av denna anledning kommer individens skatt att skalas upp tjugo gånger vid beräkning av den offentliga sektorns skatteintäkter.

Liksom i alla modeller finns i FASIT-modellen begränsningar av vad man kan modellera och hur korrekta resultat modellen kan producera. Till att börja med finns det en risk för att resultaten för de inkomst- och förmögenhetsframskrivna åren blir missvisande. Eftersom FASIT-modellen i stora stycken är en statisk modell lämpar den sig bäst för att analysera kortsiktiga effekter av regeländringar. Dessutom finns det, speciellt i de fall modellen används mot HEK-underlag, som vid alla urvalsundersökningar risk för samplings- och mätfel.

HEK och Storurvalet

Användning av FASIT-modellen kräver tillgång till något av datamaterialen HEK eller Storurvalet. HEK är ett urval ur Registret över totalbefolkningen (RTB) där urvalsstorleken 2001 uppgår till 15 000 hushåll (34 000 individer). Storurvalet är ett urval ur den totalräknade inkomststatistiken kompletterad med uppgifter om familjemedlemmar. Storurvalet finns som två olika urval. För båda urvalen har urvalet gjorts som ett obundet slumpmässigt urval på ca 150 000 individer. Urvalet har sedan kompletterats med alla individer som har en taxerad förvärvsinkomst över 1 250 000 kronor och/eller inkomst av kapital större än 1 250 000 eller mindre än - 1 250 000 kronor. Detta urval har sedan använts för att skapa två olika urval. Det första urvalet, det så kallade poststratifierade urvalet, består endast av urvalspersonerna. Man har sedan utnyttjat hjälpinformation för att efterstratifiera urvalet. Antal urvalspersoner uppgår till ca 166 000 stycken. Det andra urvalet består av urvalspersonerna kompletterat med personerna i de hushåll som kan bildas med hjälp av registerinformation. Detta urval omfattar ca 436 000 individer. Även här har man utnyttjat hjälpinformation för att förbättra precisionen i skattningarna.

Vilket av materialen Storurvalet och HEK som är att föredra beror på vilken typ av beräkning som skall göras. Tre stora skillnader finns mellan materialen. För det första är Storurvalet baserat på taxeringshushåll och registerhushåll medan HEK innehåller information om kosthushåll. Kosthushållet består av alla individer som ingår i urvalspersonens hushåll och där man har gemensam ekonomi. Det innebär att vuxna hemmavarande barn ingår. Detta hushåll har bestämts med hjälp av intervjuer. Storurvalets hushållssammansättning bestäms av tillgänglig registerinformation. Det innebär att man framförallt underskattar antalet sammanboende hushåll utan barn. Samtidigt överskattar man antalet ensamstående utan barn. Vid beräkning av skatter och avgifter då man behöver tillgång till taxeringshushållet är det därför naturligt att använda Storurvalet. En andra skillnad mellan dem är att Storurvalet är mer begränsat vad gäller antal variabler och register som kan bearbetas samtidigt. För det tredje innehåller Storurvalet avsevärt fler individer än HEK. Storurvalet är lämpligt att använda vid beräkningar där hög precision krävs eller där endast ett fåtal av de observerade personerna berörs av beräkningen.

Beräkningar för indirekta skatter kan endast ske med hjälp av HEK-materialet. HEK-materialet kompletteras genom tvillingmatchning med uppgifter från HUT-undersökningen. HUT är ett urval ur RTB. För tvillingmatchningen används de sammanslagna HUT-undersökningarna för åren 1999–2001. Under denna period uppgick antal medverkande hushåll till totalt 4 689 hushåll. Från och med 2003 görs undersökningen årligen. Urvalsstorleken uppgår till 4 000 hushåll. I 2003 års undersökning var svarsfrekvensen 58 procent. Detta relativt stora bortfall kan orsaka skevhet i statistiken. En förklaring till det relativt stora bortfallet är att deltagande i undersökningen kräver en stor arbetsinsats. Undersökningens syfte är att uppskatta konsumtionsstandarden för olika typer av hushåll. I FASIT-modellen används hushållets konsumtionsandel för olika varugrupper i beräkningarna av mervärdesskatt. För energi- och koldioxidskatterna används uppgifter om konsumerad kvantitet av varorna.

Bilaga G: Beskrivning av CIMOD och FRIDA

Under arbetet med 1990 års skattereform blev det uppenbart att det saknades utvecklade metoder för att analysera företagsbeteenden på mikronivån. De mikrostudier som gjordes grundades på offertbaserade simuleringar i samarbete med SCB. Finansdepartementet var i många fall hänvisad till teoretiska överväganden om hur skattesystemet påverkar företagens beteende i ekonomin. Metoden att applicera dessa överväganden på aggregerat material upplevdes som otillräcklig eftersom man inte fångar företagsspecifika förhållanden. Detta resulterade i att man aktivt började arbeta med att utveckla en simuleringsmodell som skulle kunna uppskatta hur företagen reagerar på förändringar i lagstiftningen. Modellen skulle baseras på mikrodata, dvs. data för enskilda företags balans- och resultaträkning samt skattemässiga justeringar. Genom mikrodata fångar man upp företagsspecifika förhållanden.

CIMOD (Corporate and Individual tax policy simulation and forecasting MODEL)

CIMOD-projektet är för närvarande under utvärdering. Den teoretiska kärnan i CIMOD-projektet är av dynamisk struktur, där utvecklingen över tiden av balans- och resultaträkningar beskrivs. Ingående samband uppfyller både skatte- och civilrättsliga regler. Med utgångspunkt från företagets balans- och resultaträkning specificeras variabler som är stockvariabler (tillgångar och skulder) och variabler som är flödesvariabler (inkomster, utgifter och kostnader). Med hjälp av ett antal differenskvationer specificeras hur flödesvariablerna påverkar de olika stockvariablerna.

I en deterministisk modell är det svårt att fånga alla de faktorer som kan påverka företaget. Därför kommer företagets beteenden rörande besluten om olika flödesvariabler att modelleras och kopplas till den dynamiska modellen. Modelleringen sker genom olika ekonometriskt skattade samband.

De ekonometriska metoderna innebär att vi fångar in de funktionella sambanden mellan flödesvariabler med hjälp av regressionsanalys. Rent tekniskt innebär detta att vi använder oss av olika sannolikhetsfunktioner (bl.a. kontinuerliga funktioner, diskreta funktioner samt en blandning därav) för att beskriva beslutsprocessen för flödesvariablerna. Dessa skattas sedan på data från de modellspecifika databaser som samtidigt byggs upp. I vissa fall antas besluten av olika variabler ske samtidigt och då är det nödvändigt att fånga in hur olika beslutsvariabler beror av varandra. Eftersom företagets beslut idag också får antas bero på deras beslut i föregående period kommer beslutsprocesserna att fånga in denna tidseftersläpning. Vidare kommer den makroekonomiska situationen avspeglade sig i företagets beteende. Därför inkluderas makroekonomiska variabler i estimeringar av beteendefunktionerna. De civil- och skatterättsliga reglerna lägger restriktioner på företagets beteende. Ett sätt att fånga in beteendeanpassningen är att använda dessa restriktioner som ytterligare förklarande variabler i estimeringarna.

Med hjälp av de estimerade funktionerna ges framtida värden på flödesvariablerna, som sedan används i den teoretiska dynamiska modellen för att simulera företagets

framtida beteenden. Denna typ av modeller ger möjlighet att simulera företagens skattebetalningar under ett specifikt ekonomiskt scenario, vilket i sin tur möjliggör prognoser. För estimeringarna används poolade data, dvs. en kombination av tvärsnitt- och tidseriedata.

FRIDA (Företags Register och Individ Databas)

Databasen FRIDA består av ett flertal avidentifierade databaser för olika företagsformer. Här ingår databaser för enskild näringsverksamhet (för näringsidkare med och utan årsbokslut), handelsbolag, aktiebolag (inkluderande delmängden fåmansaktiebolag), ekonomiska föreningar samt ideella föreningar. Databaserna innehåller taxerings- och SRU-data från Skatteverket, bokföringsstatistik för banker och försäkringsbolag från bank- och finansinspektionen, SCB:s finansstatistik, uppgifter om utdelningar, fondemissioner och information om status gällande konkurs, ackord, likvidation, fusion, avregistrering och företagsrekonstruktion, där de sistnämnda uppgifterna är hämtade från PRV. För enskild näringsverksamhet, handelsbolag och fåmansaktiebolag finns kopplingar till företagets ägare. Uppgifter om ägarna är hämtade från SCB:s inkomst- och förmögensregister.

Databaserna avseende enskild näringsverksamhet, handelsbolag, aktiebolag och ekonomiska föreningar sträcker sig fram till inkomståret 2002. Informationen i dessa baser avser inkomståren 1995-2002.

Under uppbyggnaden av dessa databaser har hänsyn tagits till de krav som ställs av mikrosimuleringsmodellen CIMOD, behovet av statistikuttag och de precisionskrav som är nödvändiga för att databaserna skall fungera som källa till prognoser. FRIDA skall uppfylla flera syften. Ett syfte är att utgöra källa för statistikuttag. Ett annat syfte är att utgöra beräkningsgrund vid skatteeffektsberäkningar. Vidare skall baserna även utgöra grund för mikrosimuleringsmodeller och utvecklandet av dessa modeller. Slutligen skall FRIDA också bistå vid utvecklandet av prognosmodeller och utgöra källa vid användandet av dessa prognosmodeller.

Färdigställda databaser inom FRIDA har redan använts i ett flertal statistiska skatteeffektsberäkningar (budgetkonsvekvensberäkningar), samt utgjort bas för statistikuttag för prognoser.

Bilaga H: Effektiv bolagsskatt

Inkomst av näringsverksamhet beläggs med den nominella bolagsskattesatsen, 28 procent. På grund av avsättning till periodiseringsfond (som beror på inkomsten före avsättningen) kommer dock en del av inkomsten att beskattas först sex år senare när fonden återförs. Denna återföring kommer i sin tur att ligga till grund för en ny avsättning och denna mekanism upprepas vart 6:e år. Därigenom blir den effektiva skatten lägre än den nominella bolagsskattesatsen.

Om ett företags inkomst före periodiseringsfondsavsättning betecknas med V , procentsatsen för avsättning till periodiseringsfond med α och avsättningen med A kan avsättningen för år t skrivas:

$$\text{Avsättning år } t : \quad A_t = \alpha V_t .$$

Periodiseringsfonden skall återföras till beskattning senast 6 år efter avsättningen gjordes. Vid beräkning av den effektiva bolagsskatten antas att reglerna utnyttjas maximalt, dvs. avsättning görs med 25 procent och återföring sker så sent som reglerna tillåter. Avsättningen efter år 6 blir därmed 25 procent av summa vinst och återförd periodiseringsfond:

$$\text{avsättning år } t + 6 : \quad A_{t+6} = \alpha(V_{t+6} + A_t),$$

$$\text{avsättning år } t + 12 : \quad A_{t+12} = \alpha(V_{t+12} + A_{t+6}),$$

etc.

Den skatt företaget kommer att betala blir därför årets inkomst efter avsättning till periodiseringsfond multiplicerad med den nominella bolagsskatten τ :

$$\text{skatt år } t : \quad S_t = \tau(1 - \alpha)V_t,$$

$$\text{skatt år } t + 6 : \quad S_t = \tau(1 - \alpha)(V_{t+6} + A_t),$$

etc.

Den totala skatten på vinsten år t blir därmed summan av skatten år t och den inverkan som avsättningen till periodiseringsfond har på var 6:e år därefter enligt nedanstående schema:

$$\text{effekt år } t : \quad \tau(1 - \alpha)V_t,$$

$$\text{effekt år } t + 6 : \quad \tau(1 - \alpha)\alpha V_t,$$

$$\text{effekt år } t + 12 : \quad \tau(1 - \alpha)\alpha^2 V_t,$$

etc.

Nuvärdet av den totala skatten, T , för år t beräknas genom att återföringarna summeras och diskonteras med realräntan r :

$$T_t = \tau(1 - \alpha) \left(1 + \frac{\alpha}{(1+r)^6} + \frac{\alpha^2}{(1+r)^{12}} + \dots \right) V_t. \quad (1)$$

Uttrycket inom den större parentesen kan skrivas om som en oändlig geometrisk serie vars summa ges av:

$$1 + \frac{\alpha}{(1+r)^6} + \dots = \sum_{s=0}^{\infty} \left(\frac{\alpha}{(1+r)^6} \right)^s = \frac{(1+r)^6}{(1+r)^6 - \alpha}. \quad (2)$$

Det förenklade uttrycket för den totala skattebelastningen för inkomsterna av näringsverksamheten år t blir:

$$T_t = \tau^* V_t, \quad (3)$$

där τ^* är den effektiva skattesatsen:

$$\tau^* = \tau(1 - \alpha) \left(\frac{(1+r)^6}{(1+r)^6 - \alpha} \right). \quad (4)$$

Vid en realränta på 3,05 procent (se bilaga C) kan den effektiva skattesatsen för aktiebolag beräknas till 26,56 procent.⁷¹

⁷¹ För en redovisning av sambandet mellan nominell ränta och realränta, se bilaga C.

